

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINA KATILAN GAZİLERİN
HAREKATA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

NAŞİDE ŞİMŞEK TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AĞUSTOS, 2020

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINA KATILAN GAZİLERİN HAREKATA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMINDAKİ DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

NAŞİDE ŞİMŞEK TAŞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 20/08/2020

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özgür YILDIZ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ

AĞUSTOS, 2020

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 07/07/2020 tarih ve 333/4 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Naşide ŞİMŞEK TAŞ'ın "Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Gazilerin Harekata İlişkin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Sosyal Bilimler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezini incelemiş ve aday 20/08/2020 tarihinde saat 11:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **60** dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **oy birliği** ile karar verilmiştir.

Prof Dr. Özgür YILDIZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ

Prof. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Üye

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Gazilerin Harekâta İlişkin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,

Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim. 20/08/2020

Naşide ŞİMŞEK TAŞ

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINA KATILAN GAZİLERİN HAREKATA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

NAŞİDE ŞİMŞEK TAŞ

Yüksek Lisans Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özgür YILDIZ

Ağustos 2020, XVII+141 sayfa

Doğu Akdeniz’de stratejik bir konumda bulunan Kıbrıs’ın Türkiye için önemi büyüktür. Tarih öncesi ve sonrasında birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. 16. yy’da Osmanlı Devleti’nin hakimiyetine girerek, yaklaşık 307 yıl Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. 19.yy’da ise yaşanan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı birtakım olumsuzluklara yol açmıştır. Yaşanan durumlar neticesinde Kıbrıs, İngiltere’ye kiralanmıştır. İngiltere, 1914 yılında Kıbrıs’ı ilhak etmiş, Türkiye ise Lozan Antlaşması ile Kıbrıs’ın İngiltere’ye ait olduğunu tanımıştır. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadar İngiliz hakimiyeti devam etmiştir. Türkiye, Enosis politikalarıyla Türklere yapılan katliamlara sessiz kalmamıştır. Kıbrıs Türk’ünün güvenliğini sağlamak için 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı’nı gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, Denizli ilinde bulunan 7 gazi ve Muğla ilinde bulunan 6 gazi ile görüşme yapılmıştır. Gazilerden elde edilen veriler, 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan değerler açısından incelenmiştir. Ayrıca, Ortaokul 5. 6. 7. Sınıflarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenerek, Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Sosyal Bilgiler Öğretimindeki yeri tespit edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Sosyal Bilgiler, Gazi, Denizli, Muğla, Değer.

ABSTRACT

THE VIEWS OF THE VETERANS, WHO PARTICIPATED IN THE CYPRUS PEACE OPERATION AND THE ANALYSIS OF THESE VIEWS IN TERMS OF THE VALUES OF THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

NAŞİDE ŞİMŞEK TAŞ

**Master Thesis, The Department of Turkish and Social Studies Education, The
Department of Social Studies Education**

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Özgür YILDIZ

April 2020, XVII+141 pages

Cyprus, which has a strategic location in the Eastern Mediterranean, is very important for Turkey. It hosted many civilizations before and after history. It fell under the rule of the Ottoman Empire in the 16th century and remained under the Ottoman rule for about 307 years. The Ottoman-Russian War, which took place between 1877-1878 in the 19th century, led to some problems. As a result of the problems experienced, Cyprus was leased to the United Kingdom. United Kingdom annexed Cyprus in 1914; and, with the the Treaty of Lausanne, Turkey recognized that Cyprus belonged to England. British domination continued until the 1960, when the Republic of Cyprus was founded. Turkey was never silent about the massacres against the Turks with the Enosis policies. Turkey carried out the Cyprus Peace Operation in 1974 to ensure the security of the Turkish Cypriots. In this study, interviews were made with 7 veterans in Denizli and 6 veterans in Muğla. Data obtained from the veterans were analyzed in terms of the values of the Social Studies Curriculum which was updated in 2018. Also, the course books studied at the 5th, 6th, and 7th grades of secondary schools were examined and the place of Cyprus Peace Operation in Social Studies Curriculum was determined. This study was designed by using the qualitative research method.

Keywords: Cyprus, Social Studies, Veteran, Denizli, Muğla, Value.

ÖNSÖZ

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in kilit noktasında yer almaktadır. 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin fethi ile Türk hakimiyetine girmiştir. Kıbrıs'ta Osmanlı hakimiyetinin başlaması ile Türk nüfus yerleşmeye başlamıştır. Rumlar ise Enosis politikalarını uygulamak adına her yolu denemiştir. Türklerin zarar görmesini ve Kıbrıs'ta sukünet ortamının yeniden sağlanmasını amaçlayan Türkiye Cumhuriyeti, 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Kıbrıs Türk halkının can güvenliği sağlanmıştır.

Eğitim, yalnızca bireylerin değil ülkelerinde gelişmesi için en etkili araçtır. Sosyal Bilgiler dersi ise geçmişten geleceğe köprü vazifesi gören, evrensel değerleri bireylere kazandıran temel dinamikler arasında yer almaktadır. Çeşitli disiplinlerin bir araya gelmesi ile oluşan Sosyal Bilgiler, değerleri içselleştirerek yetişen, dünyadaki değişime ayak uyduran etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmanın, Şenyol (2018)'in gerçekleştirdiği Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sosyal Bilgiler Öğretimindeki yeri adlı çalışmadan ayırıcı özelliği veri kaynaklarının farklı olması ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan değerler ile Gazilerden elde edilen verilerin ilişkilendirilmesidir.

Çalışmamı gerçekleştirmem de yardımlarını esirgemeyen Türkiye Muharip Gaziler Derneği Denizli Şubesi Başkanı Hamdi Helvacılar ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Milas Şubesi Başkanı Mehmet Sarban nezdinde benimle görüşmeyi kabul eden Denizli ve Muğla Gazilerine teşekkürü borç bilirim. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans öğrenimim sırasında öğrencisi olmaktan şeref duyduğum danışmanım Prof. Dr. Özgür YILDIZ'a, yardımlarını benden esirgemeyen bölüm hocam Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ'ne teşekkürlerimi sunarım.

Beni bugünlere getiren, elini üzerimden hiç çekmeyen ve her zaman destekleyen başta babam Ahmet ŞİMŞEK'e, annem Naciye ŞİMŞEK'e, aynı yolda beraber yürüdüğüm değerli eşim Etem TAŞ' a saygılarım ve teşekkürlerimle.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
EKLER DİZİNİ	xvii

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Cümlesi.....	6
1.2. Genel Amaç ve Alt Amaçlar.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1.6. Tanımlar.....	8

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kıbrıs Adası'nın Coğrafi Yapısı	10
2.2. Kıbrıs'ın Tarihsel Geçmişi.....	10
2.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kıbrıs.....	12
2.2.2. Kıbrıs Antlaşması.....	14
2.2.3. İngiltere'nin Kıbrıs'ı İlhakı	16
2.3. 1914-1960 Yılları Arasında Kıbrıs	17
2.3.1. Türkiye'nin Kıbrıs Siyaseti	23
2.3.2. Zürih Antlaşması	24

2.3.3. Londra Antlaşması	26
2.4. 1960-1967 Döneminde Kıbrıs	27
2.5. 1967-1974 Döneminde Kıbrıs	34
2.6. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı	36
2.6.1. 1. Cenevre Görüşmeleri	42
2.6.2. 2. Cenevre Görüşmeleri	43
2.7. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı	44
2.8. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu	47
2.9. 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	49
2.9.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	52
2.10. İlgili Araştırmalar	54

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	57
3.2. Çalışma Grubu	58
3.3. Verilerin Toplanması	59
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	60

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Denizli ve Muğla'da Bulunan Kıbrıs Gazileri ile Yapılan Görüşmelere Göre Ortaya Çıkan Bulgu ve Yorumlar	61
4.1.1. Denizli Kıbrıs Gazilerine Göre Barış Harekatının Başlama Süreci	61
4.1.2. Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Barış Harekatının Başlama Süreci	66
4.1.3. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekatta Görev Yaptığı Birlik	69
4.1.4. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekatta Görev Yaptığı Birlik	70
4.1.5. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Kıbrıs'ta Kalma Süresi	72
4.1.6. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Kıbrıs'ta Kalma Süresi	72
4.1.7. Denizli Kıbrıs Gazileri'nin Ada'da Yaşayan Rumlarla Teması	74
4.1.8. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Ada'da Yaşayan Rumlarla Teması	75

4.1.9. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Öncesinde Enosis ve EOKA Kavramlarını Bilme Durumu.....	76
4.1.10. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Öncesinde Enosis ve EOKA Kavramlarını Bilme Durumu.....	78
4.2. Denizli ve Muğla'da Bulunan Kıbrıs Gazilerine Ait Görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	79
4.2.1. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekate Katılırken Hissettikleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	80
4.2.2. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekate Katılırken Hissettikleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	82
4.2.3. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Esnasında En Çok Etkilendikleri Olaylar ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	84
4.2.4. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Esnasında En Çok Etkilendikleri Olaylar ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	89
4.2.5. Denizli Kıbrıs Gazilerine Göre Harekatın Önemi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	93
4.2.6. Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Harekatın Önemi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	94
4.2.7. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Sonrası Yaşadıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	96
4.2.8. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Sonrası Yaşadıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi	100
4.3. Kıbrıs Barış Harekatı'nın 2018 Yılında Hazırlanan İlköğretim 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	103
4.3.1. 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	103
4.3.2. 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	107
4.3.3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar	122

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma	128
5.2. Sonuç	129
5.2.1. Denizli ve Muğla Kıbrıs Gazilerinden Elde Edilen Görüşlere Ait Sonuçlar .	129
5.2.2. Denizli ve Muğla Kıbrıs Gazilerine Ait Görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bulunan Değerler ile İlişkilendirilmesine Ait Sonuçlar	130
5.2.3. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Ait Sonuçlar	130
5.3. Öneriler	132

KAYNAKÇA.....	134
EKLER.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	141

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. 2018 Programında Yer Alan Değerler	54
Tablo 3.1. Denizli İlinde Görüşme Yapılan Kıbrıs Gazileri	58
Tablo 3.2. Muğla İlinde Görüşme Yapılan Kıbrıs Gazileri	59
Tablo 3.3 İncelenen Ders Kitapları	59

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Denizli İlinde Görüşme Gerçekleştirilen Kıbrıs Gazilerimiz.....	65
Şekil 4.2. Gazi Celal Doğan	69
Şekil 4.3. “Çevreyle Üçgen Bölge” isimli harita.....	69
Şekil 4.4. Gazi Cemil Daşgın	71
Şekil 4.5. Gazi Fayık Kundakçı.....	73
Şekil 4.6. Gazi İskender Yıldız.....	76
Şekil 4.7. Gazi Yaşar Özer	79
Şekil 4.8. Gazi Ziya Karaoğlu	84
Şekil 4.9. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Kültür ve Miras” Ünitesi, “Uygarıkları Öğreniyorum” Konu Başlığında Bulunan Anadolu ve Mezopotamya Uygarıkları Haritası	104”
Şekil 4.10. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Yeryüzü Şekilleri” Konu Başlığında Bulunan Türkiye Fiziki Haritası.....	105
Şekil 4.11. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi” Konu Başlığında Bulunan Türkiye İklim Haritası	105
Şekil 4.12. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Nüfus ve Yerleşme” Konu Başlığında Bulunan Türkiye İstatistik Kurumu Verilerine Göre 2017 Yılında Türkiye’nin İllerinin Nüfus Miktarı Haritası	106
Şekil 4.13. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Afetler ve Çevre Sorunları” Konu Başlığında Bulunan Görseli Yorumlayalım İsimli Etkinlikteki Türkiye Deprem Haritası.....	107
Şekil 4.14. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Türklerin Anayurdu Orta Asya” Konusunda Bulunan Türklerin Orta Asya’dan Göç Yolları Haritası	108
Şekil 4.15. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “İslamiyet’in Doğuşu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan Hz. Osman Dönemine Ait Bilgiler	109
Şekil 4.16. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “İslamiyet’in Yayılışı” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “İslamiyet’in Yayılışı” İsimli Harita	109
Şekil 4.17. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Türkler İslamiyet’le Tanışıyor” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Abbasi Devleti” İsimli Harita	110
Şekil 4.18. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Büyük Selçuklu Devleti” İsimli Harita	111

Şekil 4.19. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Birinci Dönem Anadolu Beylikleri” İsimli Harita	112
Şekil 4.20. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Selçuklu Devleti” İsimli Harita	113
Şekil 4.21. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye’nin Dağları” İsimli Harita	114
Şekil 4.22. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Fiziki Haritası” İsimli Harita.....	114
Şekil 4.23. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye’nin Ovalarından Bazılarını Gösteren Harita” İsimli Harita	115
Şekil 4.24. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Platolar Haritası” İsimli Harita.....	115
Şekil 4.25. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye İklim Haritası” İsimli Harita.....	116
Şekil 4.26. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Bitki Örtüsü Haritası” İsimli Harita.....	116
Şekil 4.27. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Nüfus Dağılışı Haritası” İsimli Harita	117
Şekil 4.28. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Tarım Ürünleri Haritası” İsimli Harita	118
Şekil 4.29. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Hayvancılık Ürünleri Haritası” İsimli Harita.....	118
Şekil 4.30. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Maden ve Enerji Kaynakları Haritası” İsimli Harita	119
Şekil 4.31. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Sanayi Haritası” İsimli Harita.....	119
Şekil 4.32. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Orman Dağılımı Haritası” İsimli Harita	120

Şekil 4.33. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Ekonomik Kaynakları” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Orman Dağılımı Haritası” İsimli Harita	121
Şekil 4.34. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Uluslararası İlişkiler” Ünitesi, “Milli Dış Politikamız” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY)” İsimli Bilgilendirme Metni	122
Şekil 4.35. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Yıldırım Bayezid Dönemi’nde (1389-1402) Osmanlı Devleti Haritası” İsimli Harita	123
Şekil 4.36. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “II. Murat Dönemi’nde (1421-1451) Osmanlı Devleti Haritası” İsimli Harita	124
Şekil 4.37. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “Osmanlı Devleti (15-16. yüzyıllar) Haritası” İsimli Harita.....	125
Şekil 4.38. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “Etkinlik Zamanı” İsimli Görsel Şema.....	126
Şekil 4.39. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Zaman İçinde Bilim” Ünitesi, “Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “Piri Reis’in Kitab-ı Bahriye Eserinde Kıbrıs” İsimli Harita.....	127

KISALTMALAR DİZİNİ

A.B.D.: Amerika Birleşik Devletleri

AKEL: Kıbrıs Halkının İkinci Partisi (Anorthotika Komma Ergazomenou Laau)

B.M.: Birleşmiş Milletler Örgütü

D.P.: 1946 yılında Türkiye’de Kurulan Demokrat Parti

ENOSİS: Kıbrıs Adasının Yunanlılar Tarafından İlhak İstemi

E.O.K.A.: Ethnike Organosis Kypriou Agoniston (Kıbrıs Savaşçıları Ulusal Örgütü)

KATAK: Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Koruma Partisi

K.T.F.D: Kıbrıs Türk Federe Devleti

NATO: Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

SSCB: Sosyalist Sovyet Cumhuriyetler Birliği

T.M.T: Türk Mukavemet Teşkilatı

Y.Y.: Yüzyıl

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	140
---	------------

BÖLÜM I

GİRİŞ

Türk Sefer Kuvvetleri, Lala Mustafa Paşa komutanlığında 15 Mayıs 1570 tarihinde İstanbul'dan yola çıkarak Kıbrıs'a ulaşmıştır (Yıldırım, 2004). Lefkoşa'ya hücumla başlayan kuvvetler 9 Eylül sabahında bölgeyi fethetmiştir. 18 Eylül'de düşmanın en kuvvetli olduğu Magosa kuşatma altına alınmıştır. Mevsim şartları el vermediği için kış boyu kuşatma devam etmiş ve savaşılmamıştır. Venedik Cumhuriyeti'de Osmanlı kuvvetlerine karşı bir Haçlı donanması kurdurmuştur. Haçlılar yardıma gelmek için yola çıksa da ümitleri suya düşmüştür. Neticede Osmanlı kuvvetleri tarafından Magosa, 1 Ağustos 1571 tarihinde fethedilmiştir (Güngör, 1999). 307 yıl Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs'ta mevcut Rumlar ve Türkler hoşgörülü biçimde bir arada yaşamıştır (Tarakçı, 2010). Osmanlı Devleti, güç kaybetmeye başladığı 18. yüzyılda ve 19. yüzyılda yaptığı savaşlarda yenilgiler alarak, toprak kayıplarına uğramıştır. 19. yüzyıldaki toprak kayıplarının en önemli özelliği, Osmanlı sınırları içinde bulunan Hıristiyan halkların bağımsızlıklarını kazanıp imparatorluktan ayrılmaları olmuştur (Armaoğlu, 1997). Rumlar, 1821 yılında Mora'da ayaklanma başlatmış ve geniş çapta yankı uyandırmıştır. 1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması ile bağımsız Yunanistan'ı kurmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu, Yunanistan'ın bağımsız olması ile Kıbrıs'ta yaşayan Rumlara, Yunan uyruğuna geçme hakkı tanımıştır. Hıristiyan tebaaya verilen bu hak sonucunda, Yunanistan ile kendisini özdeşleştiren Kıbrıs Rum halkı Osmanlı yönetimine isyan girişimlerinde bulunmuştur (Apuhan, 2017; Doğan, 2004). İsyen eden Rumlar, "Megali İdea" ülküsünü hayata

geçirmek için “Enosis” fikrini öne sürmüşler ve bu doğrultuda hareket etmişlerdir (Vatansever, 2012).

Osmanlı Devleti yaşadığı kayıplar karşısında 19.yüzyılda denge politikası izlemiştir. İngiltere'nin Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü korumaya çalışması ile Osmanlı denge politikası başarılı olmuştur. Fakat 19.yy'nin sonlarına doğru denge politikası da başarısızlığa uğramaya başlamış, büyük devletler Osmanlı'yı parçalamak için çalışmaları hızlandırmıştır (Alasya, 1977; Durmaz, 2015). 1877 yılına gelindiğinde 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır. Türklerin büyük mücadelelerine rağmen, yenilgi ile sona eren bu savaş sonucunda Ayastafenos Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ağır şartlar içermiştir (Güngör, 1999). İngiltere, Osmanlı Devleti'ne bir elçi göndererek ülkenin bağımsızlığının korunması ve Berlin'de toplanacak kongrede Osmanlı Devleti'nin yararına kararlar aldırılması için çalışılacağını bildirmiştir. Bu yardıma karşılık olarak İngiltere, kendi çıkarları için Kıbrıs'ı askeri üs olarak kullanmayı istemiştir (Hakeri, 1993; Uçarol, 1995). 4 Haziran 1878 tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında imzalanan antlaşma ile 95.000 İngiliz altını karşılığında Kıbrıs, İngiltere'ye kiralanmıştır (Baday, 2009; Tenşi, 2018).

Sömürgecilik yarışının sert bir hale dönüştüğü 1914 yılında, emperyalist güçler iki ayrı savaş bloku oluşturmuştur. Osmanlı Devleti 1.Dünya Savaşı başladığında tarafsızlığını korumaya çalışmıştır. Fakat İngiltere, Osmanlı Donanması için sipariş verilen iki savaş gemisine el koymuştur.

Osmanlı Devleti'nin kendisine sığınan iki Alman gemisini satın alması ve bu gemilerin Rus limanlarını 27 Ekim 1914 tarihinde bombalaması ile Osmanlı Devleti, Alman bloğu yanında fiilen savaşa girmiştir. Yaşanan bu gelişmeler üzerine İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs'ı ilhak ettiğini açıklamıştır. Osmanlı Devleti bu ilhakı tanımamıştır (Çivi, 2004; Koç, 2006).

Kıbrıs Türklerinin İngiltere yönetiminde gerçekleştirdikleri en önemli faaliyet 1 Mayıs 1931 de Kıbrıs Türk milli kongresini toplamaları olmuştur. Kongrede, Türklerin sorunları konuşularak tartışılmış ve sonuca varılmıştır. İngiliz idaresindeki dönemde, Kıbrıslı Rumlarla Türkler arasında birçok uyuşmazlık ve anlaşmazlık baş göstererek, çatışmalar yaşanmıştır (Tarakçı, 2010).

Kıbrıs'ta ki Rumlar 1949 yılında BM Örgütü'ne Enosis başvurusunda bulunmuştur. Yaptıkları başvurunun reddedilmesi sonucunda halk oylaması olan plebisit kararı alınmıştır (Vatansever, 2012). Kilise'nin 1950 yılında düzenlediği halk oylaması ile defterler Rum halkının imzasına açılmıştır. Gayri resmi bir halk oylaması düzenlenmiştir. Bu oylamada 224.700 Rum içerisinde 215.000 kişi evet oyu vermiştir. İngiltere bu oylamayı tanımadığını öncesinde açıklamıştır (Çay, 1989; Mütercimler, 2004).

Rumlar, Makarios'un desteğini alarak Kıbrıs Rumları tedhiş örgütü olan EOKA'yı kurmuştur (Cerrahoğlu, 1998; Yılmaz, 2017). Yunan ordusunda subay olarak görevli Grivas bizzat gönüllü Rumlara askeri eğitim vererek, EOKA terör örgütünü 1955 yılında faaliyete geçirmiştir. EOKA, Türkleri hedef alan saldırılara başlamıştır (İsmail, 1992). Rumların bu saldırıları üzerine Kıbrıslı Türkler, 1956 yılında Volkan adında bir yeraltı direniş örgütü kurmuştur. Bu teşkilat daha sonra TMT'ye dönüşmüştür. Türkler yaşanan eziyetler karşısında canını, malını, rızkını ve en önemlisi vatanını korumak için büyük bir uğraş vermiştir (Tarakçı, 2010).

Yunanistan, BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs ile ilgili istediğini elde edemeyince Türkiye ile görüşme yapmak zorunda kalmıştır. 1958 yılında Paris'te gerçekleştirilen görüşmeler, NATO Bakanlar Konseyi'nde gizlilik içinde yürütülmüştür. Yunanistan, Türkiye ile dostluk çerçevesinde ilerleme kaydettiklerini söyleyerek, Enosis talebini öne sürmediklerini bildirmiştir. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması için görüşmeler Türkiye ve Yunanistan Dış İşleri Bakanları Zorlu ve Averoff tarafından sürdürülmüştür (Özersay, 2002).

Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan diplomatik görüşmeler yapılmasıyla, 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca Zürih Antlaşmasına ek olarak imzalanan Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşması ile Ada'nın doğrudan Yunanistan veya Türkiye ile birleşmesi önlenmiştir (İsmail, 1998; Tenşi, 2018). İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ve Kıbrıs Cemaat liderlerinin katılımı ile Londra'da gerçekleştirilen konferansta, Zürih Antlaşmasının maddelerinden yola çıkılarak 19 Şubat 1959 tarihli Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelleri atılmıştır (Eroğlu, 1975). Zürih ve Londra Antlaşmalarının imzalanması sonucunda 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.

Bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile Ada'da yıllardır devam eden İngiliz hakimiyeti sona ermiştir (Yılmaz, 2017).

Türk tarafı kurulan Cumhuriyetten memnuniyet duymuş fakat Rum yönetimi özellikle Kilise destekçileri hoşnut olmamıştır. Yaşanılan bu memnuniyetsizlik neticesinde, 1963 yılının Aralık ayında Türklere karşı saldırılara başlayan Rumlar, 21 Türk sivil katletmiştir. Yaşanılan bu vahşet "Kanlı Noel" diye adlandırılmıştır. Türk savaş uçakları, Kanlı Noel olaylarında mücahitlerin yardımına koşarak 25 Aralık'ta Lefkoşe üzerinde ihtar uçuşları yapmıştır. Türk jetlerinin yaptığı alçak uçuşlar Makarios'u telaşlandırmıştır Aynı gün İngiltere'nin arabuluculuk yapması ile ateşkes teklif edilmiştir (Akmaral, 2004; Tenşi, 2018).

Türk ve Yunan kuvvetler, 27 Aralık günü İngiliz komutan Peter Young komutasında Barış Koruma Kuvveti olarak göreve başlamıştır. Yaşanan olaylar neticesinde Lefkoşa'da Türk ve Yunan bölgelerini ayıran hat belirlenerek hattın arasına İngiliz askerleri konumlandırılmıştır. Yeşil bir kalemle çizildiği için bu hat Yeşil Hat olarak adlandırılmıştır. Böylece Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin başlangıcı olmuştur (Çopur, 2014; İsmail, 1998).

Kıbrıs'ta Barış Koruma Kuvveti'nin göreve başlamasından bir gün sonrasında emellerinden vazgeçmeyen Makarios, 1 Ocak 1964 yılında antlaşmaları tek taraflı feshettiğini bildirmiştir (Çay, 1989). İngiltere'nin isteği üzerinde Kıbrıs'ta ki durumu görüşmek için Türkiye, Yunanistan ve Ada'nın her iki milletten oluşan temsilcileri Londra'da bir araya gelmiştir. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğinin kalmadığını belirterek daha çok hak talebinde bulunmuştur. Rumlar ise ittifak antlaşmalarının yürürlükten kaldırılmasını isteyerek, Anayasadan Türklere verilen hakların çıkarılması savunmuştur Uzlaşmaya varılmadan toplantı sonlanmıştır (Mütercimler, 2004). Rumların tedhiş eylemlerinin şiddetini arttırması ile Türkiye 6 Haziran 1964 tarihinde Kıbrıs'a çıkarma yapma kararını almıştır. İsmet İnönü, bu karardan ABD'yi haberdar etmiştir (Koç, 2006). ABD, Türkiye'nin çıkarma kararına Başkan Johnson tarafından yazılan mektup ile karşı çıkmıştır. Johnson mektubunda, Türkiye'ye verilen silahlar ile Kıbrıs'a çıkarma yapılmasına izin vermediğini bildirmiştir (Tenşi, 2018; İsmail, 1992). Johnson mektubundan cesaretlenen Rumlar saldırıları arttırmıştır. Yaşananlar karşısında TMT 1963'ten 1974 yılında

gerçekleştirilen Kıbrıs çıkartmasına kadar Türkleri korumuştur. Örgüte katılanlar Türkiye'ye gönderilerek, eğitim aldırılmıştır. TMT her köyde bir savunma örgütü kurmuştur (İsmail, 1992).

1967 yılında Yunanistan'a bakıldığında siyasi karışıklıklar ortaya çıkmıştır. İç politikada Yorgo Papandreou karışıklıklar yaratarak, sert söylemlerde bulunmuştur. Ordu içerisinde temizlik operasyonlarına başlayan Papandreou'ya karşı, Yunan ordusunda Albay Papadopoulos ve arkadaşları darbe yaparak 21 Nisan 1967 tarihinde yönetimi ele geçirmiştir. Albaylar Cuntası'nın iş başına gelmesiyle Kıbrıs'ta Makarios karşıtları seslerini yükseltmeye başlatmıştır. Albaylar Cuntası'nın da desteğini alan Nikos Sampson öncülüğünde 15 Temmuz 1975 tarihinde Makarios yönetimine karşı darbe gerçekleştirilmiştir (Tenşi, 2018). 15 Temmuz Darbesi sonucunda Kıbrıs Elen Cumhuriyeti kurularak EOKA örgütünün eski bir üyesi olan Nikos Sampson başa getirilmiştir (Mütercimler, 2004).

Makarios'a yapılan darbe sonrasında, Türkiye garantör ülkelerden biri olarak Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü korumak amacı ve bozulan anayasal düzeni yeniden düzeltmek için 20 Temmuz 1974'te adaya müdahalede bulunmuştur (Hasgüler, 2000). 20 Temmuz sabahının ilk saatlerinde Türk Deniz Kuvvetleri askerleri Girne kıyılarına çıkarma yapmış, paraşütçüler ise Girne'nin 16 mil güneyine iniş gerçekleştirmişlerdir (Karpat, 2012). Başarıyla gerçekleştirilen hareketin nihai amacı Kıbrıs halkına barış getirmek ve sükuneti sağlamak olmuştur.

Sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirmede var olan değerlerin farkına vardırma ve bireylerin insanlarla etkileşimlerinin nasıl etkilendiğine dair bilinç kazanmasına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2009). Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimine bireylerin ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan barış, vatanseverlik, yardımseverlik, dayanışma değerlerinin öğretiminde yaşanan Kıbrıs Barış Harekâtı büyük önem taşımaktadır. Bireylerin şekillenmesinde değerler yapı taşı rolündedir. Değerler herkesçe kabul ve tercih edilen bir kılavuzdur. Sağlam karakterli bireyler yetiştirmek değerleri en iyi şekilde vermektir. Bu nedenle aile başta olmak üzere okullar, öğretim programları, öğretmenler ve ders kitaplarına büyük görevler düşmektedir (Karacan, 2018).

1.1. Problem Cümlesi

Denizli ve Muğla ilindeki Kıbrıs gazileriyle yapılan görüşmelere göre Kıbrıs Barış Harekâtı nasıl gerçekleşmiştir ve Gazilerden elde edilen görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler içerisinde yeri nedir?

1.2. Genel Amaç ve Alt Amaçlar

Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Denizli ve Muğla Gazileri dinlenerek birinci elden bilgiler edinmek, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki yer alan değerler ile Gazilerden alınan verileri ilişkilendirmek ayrıca Ortaokul 5., 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenerek Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ders öğretimindeki yerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

1. Gaziler Kıbrıs Barış Harekâtına katılacaklarını nasıl öğrendiler?
2. Gaziler Kıbrıs Barış Harekâtına katılacaklarını öğrendiklerinde neler hissettiler?
3. Gaziler Kıbrıs Barış Harekâtına katılmadan önce Enosis'i ve EOKA Örgütünü biliyorlar mıydı?
4. Gaziler Kıbrıs Barış Harekâtına katılmadan önce hangi birlikte görev yapıyorlardı?
5. Gazileri Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında etkileyen en önemli olay ne olmuştur?
6. Gaziler Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında Rum halkıyla herhangi bir temasta bulundumu?
7. Gaziler Türkiye'ye döndüğünde nasıl karşılanmıştır?
8. 2018 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler nelerdir?
9. Gazilerden elde edilen veriler, Sosyal Bilgiler öğretim programındaki hangi değerlerle ilişkilendirilebilir?
10. 2019-2020 Eğitim- Öğretim yılında Muğla İli Menteşe İlçesinde okullarda okutulan 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yeri nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kıbrıs Ada'sı jeopolitik konumu nedeniyle tarihte her dönem önemli bir noktaya sahip olmuştur. Tarih öncesi ve sonrası dönemde pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Ada, 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmiştir. Yaklaşık 450 yıl süren Ada'nın Türk hâkimiyeti, İngiltere'ye 1878 yılında kiralanması ile sekteye uğramış ve İngiltere'nin ilhakı ile sona ermiştir. Kıbrıs'taki soydaşlarımız, Rumların çeşitli eziyetlerine maruz kalmıştır. Enosis'i gerçekleştirmek için EOKA gibi terör örgütleri kuran Rumlar, Türklere vahşeti yaşatmıştır. Türkiye Ada'da yaşanan vahşete tepkisiz kalmayarak 1974 yılında Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ve Türk askeri Ada'ya barış getirmiş ve Kıbrıs Türklerinin acısı bir nebze de olsa dinmiştir.

Bu harekâta katılan Gazilerden ilk elden yeni bilgiler elde edilmesi ile yaşananlara ışık tutulacağı ve 2018 yılında güncellenmiş olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki değerler ile Gazilerden alınan veriler ilişkilendirileceği için önemli bir çalışma olacaktır. Aynı zamanda Ortaokul 5., 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenerek, Kıbrıs Barış Harekatının ders öğretimindeki yeri ortaya çıkarılacağı için öğretim programı açısından öneme sahiptir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

1. Tezin kuramsal bölümünü oluşturan, literatür taraması yoluyla elde edilen bilgilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.
2. Gazilerin görüşlerini almak için hazırlanan veri toplama aracının araştırmanın amaçları doğrultusunda güvenilir bilgiler sağlayacağı varsayılmaktadır.
3. Çalışma grubunu oluşturan, Denizli-Muğla Kıbrıs Gazilerinin kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle ve objektif cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, Denizli ve Muğla ilinde ulaşılabilen Kıbrıs Gazileri ile sınırlıdır.
2. Gazilere uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilecek bilgiler ile sınırlıdır.
3. 2018 yılında hazırlanan Ortaokul 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile sınırlıdır.
- 4.2019-2020 eğitim- öğretim yılında Muğla İli Menteşe İlçesinde okullarda okutulmakta olan 5., 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Gazi: Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaştan geri dönen kimse (TDK, 2019).

EOKA: Rum halkının silahlandırılarak eğitildiği ve Enosis'i gerçekleştirmek için kurulan terör örgütüdür (Tolgay, 1993, s.20).

Enosis: Rumların anavatanları olarak gördüğü Yunanistan ile birleşme fikridir (Tenşi, 2018, s.17)

Megali-İdea: Eski Bizans hatta İskender toprakları üzerinde Büyük Yunanistan'ı kurma ülküsüdür (Koç, 2006, s.6).

Self-Determinasyon: Halkların kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etme hakkıdır (Tarakçı, 2010, s. 17).

TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı): EOKA'nın saldırılarına karşı Türk bölgelerini korumak için 7 Temmuz 1957'de Burhan Nalbantoğlu, Rauf Denktaş ve Kemal Tanrısevdi tarafından Lefkoşa'da kurulan örgüttür (İsmail, 1992, s.13).

Sosyal Bilgiler: Bireyin topluma olan görevini yerine getirebilmek için tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını içeren öğrenme alanlarını bir tema ve ünite altında

toplayan, insanın fiziki çevresiyle etkileşime geçmesini içeren toplu öğrenme anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Kaymakçı, 2009 s.1535).

Sözlü Tarih: Belirli bir konu çerçevesinde, o konuyu yaşamış kişi ya da kişilerle konu ile ilgili yapılan görüşmelerin kaydedilmesi sonucu ortaya çıkan bilgileri belirli bir sistem içerisinde analiz etme, değerlendirme ve rapor etmektir (Kaya, 2013, 5).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kıbrıs Adası'nın Coğrafi Yapısı

Kıbrıs 34° 33' ve 35° 41' kuzey paralelleri ile 32° 17' ve 34° 35' doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır. Sicilya ve Sardunya adalarından sonra Akdeniz'deki üçüncü büyük adadır (Tarakçı, 2010). Zafer Burnu ile Arnavut Burnu, Kıbrıs'ın doğu ve batı uçlarını oluşturmaktadır. İki uç arasındaki toplam uzaklık 141 mil'dir (Hakeri, 1993).

Ada, doğu ile batı arasında köprü görevi gördüğü için çevresindeki uygarlıkların etkisinde kalmıştır (Alasya, 1977). Yerbilimcilerin ortaya koyduğu araştırmalara bakıldığında Kıbrıs, Türkiye'ye her yıl 2,5 cm yaklaşmaktadır (Manisalı, 2003).

2.2. Kıbrıs'ın Tarihsel Geçmişi

Kıbrıs, tarih boyunca çeşitli isimlerle anılmıştır. Arap kaynaklarında Kubrus olarak isimlendirilen, Homeros'un Kipnos diye bahsettiği Ada, Mısır döneminde Alaşia, Eski İbrani Kaynaklarında ise Kittim olarak yer almıştır (Koç, 2006). Ada'nın isminin Kına Çiçeğinden ya da Aşk ilahesi Kipris'ten geldiği düşünülmektedir (Alasya, 1977). Kıbrıs'ın kronolojik olarak tarihi incelendiğinde, M.Ö.4000 yıllarından itibaren Ada'da insan unsuruna rastlanmıştır (Tenşi, 2018). Kıbrıs'ın otonom halkının geldiği yere dair

kesin bulgular olmasa da antropolojik bilgiler değerlendirildiğinde yerli halkın Anadolu kökenli olduğu düşünülmektedir (Çay, 1989).

Tarih boyunca pek çok kez el değiştiren Ada, Ege, Mezopotamya, Suriye, Anadolu ve Mısır ile sosyo-kültürel açıdan iç içe girmiştir. Ada toprakları hep dışarıdan yönetilerek, üzerinde egemenlik hakkına sahip bir devlet hemen hemen hiç kurulamamıştır (Mütercimler, 2004; Tenşi, 2018). Tarih öncesi dönemlerde Ada'ya Girit, Miken, Mısır, Hitit, Fenike, Asur, Pers, Büyük İskender en son da Roma İmparatorluğu'nun hâkim olduğu görülmüştür (Apuhan, 2017).

Roma İmparatorluğu, Doğu Akdeniz'i de egemenliği altına alabilmek için, Kıbrıs'a yönelmiştir. Ada'yı anlaşma yolu ile almak isteyerek dönemin egemen gücü Ptolemylere haber göndermiş fakat olumlu cevap alamamıştır. Bunun üzerine başlayan Roma İmparatorluğu'nun saldırı hazırlıkları karşısında şansının kalmadığını düşünen Kıbrıs Kralı Ptolemy kendisini zehirlemiştir. Kıbrıs'ın Romalılara katılımı gerçekleşerek, Ada'ya General Cato tayin edilmiştir. Roma İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ta hakimiyet kurması, Ada üzerinde büyük etkiler bırakmıştır (Alasya, 1977).

Roma İmparatorluğu'nun Doğu-Batı olmak üzere ikiye ayrılması ile Kıbrıs, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalmıştır. Bizans hâkimiyeti döneminde önemli değişimler meydana gelerek, Rumca resmi dil olarak benimsenmiştir (Tarakçı, 2010). Hıristiyanlık dininin Katolik inancı, bölgede yayılmıştır. Kıbrıs halkının etnik kimliğini etkileyen bu gelişmeler, Rumlaşma sayılacak süreci başlatmıştır (Tenşi,2018).

Tarih sonrası çağlarda ise Ada'ya İslam Devleti'nin akınları gerçekleşmiştir. Hz. Ebu Bekir döneminde Kıbrıs çıkarması yapılsa da başarılı olunamamıştır. Ada'nın fethi Hz. Osman döneminde gerçekleşmiştir. Kıbrıs halkı, Halife Osman döneminde İslam Devleti'ne vergi vermeye başlamıştır. Hz. Osman Dönemi'nden başlayarak, ilk önce Emeviler daha sonra Abbasiler olmak üzere Ada'da bir süre İslam hakimiyeti hüküm sürmüştür (Apuhan, 2017, s.6).

M.S. 964 yılında Kıbrıs'ta tekrar güçlenen Bizans, 3.Haçlı Seferi sonrası Kıbrıs ile Rodos önlerine gelen İngiliz Kralı Richard'ın Ada'yı ele geçirmesiyle gücünü bir kez daha yitirmiştir (Tarakçı, 2010). 3. Haçlı Seferini sürdürmek için, Kral Richard'ın uzaklaşmasını fırsat bilen Kıbrıs halkı isyan etmiştir. Yaşanan isyan nedeniyle İngiliz

Kral Richard, Ada'yı Templer Şövalyelerine satmıştır. Templer Şövalyeleri ise baskıcı ve kötü muamele uygulamıştır. Kıbrıs halkı bu duruma sessiz kalmayarak başkaldırmıştır. Halkın tepkisi, Templer Şövalyelerinin, Kral Richard'a Kıbrıs'ı iade etmesine neden olmuştur. Richard, Templer Şövalyelerinden geri aldığı Kıbrıs'ın yönetimine Lusignan'ı getirmiştir (Hakeri, 1993).

Memlûkler, 1425 tarihinde Lusignan hakimiyetindeki Kıbrıs'a akınlar gerçekleştirerek Larnaka ve Limasol kentlerini yağmalamıştır. Memlûk Sultanı Melik Eşref Baybars, bir yıl sonra yeniden Kıbrıs'a sefer düzenlemiştir. Ağır bir yenilgi alan Kıbrıs Krallığı, Memlûklerle antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşma ile Memlûklere 200.000 altın fidye ödemeyi ve yılda 8.000 altın vergi ödemeyi kabul etmiştir (Önalp, 2010).

Kıbrıs Kralı Janus'un ölümü sonrasında, taht mücadeleleri baş göstermiştir. Tahtın varisleri arasında yer alan James, Venediklilerin desteğini alabilmek için, ittifak kurmuş ve Venedikli Catherina Cornora ile evlenmiştir. Tahtın sahibi olan Kral James kısa bir süre sonra vefat edince, Kraliçe Catherina tahttan vazgeçmiştir. Venedikliler Kıbrıs'ın egemenliğini ellerine geçirmiş ve Memluk Sultanı Kayıtbay'a, verginin kendileri tarafından ödeneceğini bildirmiştir (Apuhan, 2017, s.8).

Kıbrıs halkı, Venedik egemenliğinde baskı gördüğü için Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bu dönemde Ada'nın nüfusu azalmıştır Anadolu'ya yani Osmanlı İmparatorluğu topraklarına yapılan göçlerin nedenlerine bakıldığında, halka karşı gösterilen hoşgörü ve ibadet özgürlüğünün etkili olduğu görülmüştür (Çevikel, 2006).

2.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kıbrıs

Osmanlı İmparatorluğu, 1540 yılında Venedik Devleti ile antlaşma yapmıştır. Fakat Doğu Akdeniz'de yaşanan korsan saldırılarına Venedik'in tepkisiz kalması iki devlet arasındaki ilişkileri tehlikeye düşürmüştür. Ada'nın tarihine bakıldığında, İslam hakimiyetinin görülmesi, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı feth etmesine neden olan etmenler içerisindedir (Çiçek, 2002). Kıbrıs'ın dünyanın başlıca ticaret yollarının kontrolünü sağlamak adına önemli bir yere sahip olmasının yanında Osmanlı İmparatorluğu Defterdarını Mısır'a götüren geminin 1569 yılında Kıbrıs yakınlarında korsanlar tarafından saldırıya uğraması, fetih hareketini başlatan neden olmuştur.

Padişah II. Selim, yaşanan saldırıya öfkelenerek fetih kararı almış ve komutanları Lala Mustafa Paşa ile Piyale Paşa bu kararı desteklemiştir. Venediklilerle yaşanacak savaşın gerginliği yükselteceğini savunan Sokullu Mehmet Paşa Ada'nın fethi için kullanılacak kaynakların, Tunus'un fethinde kullanılmasının daha uygun olacağını bildirmiştir (Dündar, 1998; Önalp, 2010).

Diplomatik yollarla Kıbrıs'ı almak için uğraş verilmesi başarısızlıkla sonuçlanınca, Türk Sefer Kuvvetleri 360 parça donanma ile üç ayrı kol halinde 15 Mayıs 1570 tarihinde İstanbul'dan yola çıkmıştır. Gerçekleştirilen seferin komutanı Lala Mustafa Paşa, donanma komutanı ise Piyale Paşa'dır (Yıldırım, 2004).

Kıbrıs'a ulaşan Osmanlı askerleri, Limasol sahiline çıkarma yapmaya başladıktan sonra çevredeki kaleler ele geçirilmiştir. Lefkoşa'ya hücumla başlayan kuvvetler 9 Eylül sabahında bölgeyi fethetmiştir. 18 Eylül'de düşmanın en kuvvetli olduğu Magosa kuşatma altına alınmıştır. Mevsim şartları el vermediği için kış boyu kuşatma devam etmiş ve savaşılmamıştır. Venedik Cumhuriyeti 'de Osmanlı kuvvetlerine karşı bir Haçlı donanması kurdurmuştur. Haçlılar yardıma gelmek için yola çıksa da ümitleri suya düşmüştür. Neticede Osmanlı kuvvetleri tarafından Magosa, 1 Ağustos 1571 tarihinde fethedilmiştir (Güngör, 1999).

Venedik, aldığı yenilgiler sonrasında Osmanlı ile barış antlaşması yapmak istemiştir. Yapılan antlaşma ile Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçen Venedik, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir. Kıbrıs fethedildikten sonra Osmanlı fetih siyasetine göre teşkilatlandırılarak, Kıbrıs Beylerbeyliği haline getirilmiştir. Katolik Latinler Ada'daki hâkim sınıf olmasına rağmen, Osmanlı Devleti Ortodoks kilisesine de eski imtiyazlarını geri vermiştir (İnalçık, 2009). Roma İmparatorluğu döneminde başlayan ve yıllar boyu süren Katolik-Ortodoks mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethetmesi ile son bulmuştur.

Osmanlı idaresinde bulunduğu dönem Kıbrıs Beylerbeyliği, askerî açıdan güçlendirilmiştir. Ayrıca iskân politikası çerçevesinde 30.000 Türk Kıbrıs'a göç ettirilmiştir. İmar faaliyetleri artırılarak, su kanalları, hanlar, köprüler, camiler, çeşmeler, yeni yollar yapılmıştır (Koç, 2006; Tenşi, 2018). Kıbrıs'ın fethinden yaklaşık 100 yıl kadar sonra Osmanlı Devleti Girit Adası'nı fethetmiştir. Girit'in alınması ile Doğu Akdeniz'de Osmanlı hakimiyeti güçlense de Girit Savaşı sırasında yaşanan

ekonomik sıkıntılar Kıbrıs halkına yansımıştır. 1670 'te Kıbrıs Beylerbeyliği kaldırılarak, Kaptan Paşalığa bağlanmıştır. Beylerbeylik statüsünden çıkarılan Ada'da, ağalar arasında yaşanan rekabetin sonucunda pek çok isyan yaşanmıştır (Çay, 1989; Çevikel, 2006).

2.2.2. Kıbrıs Antlaşması

Osmanlı Devleti 1571'de fethettiği Kıbrıs'ta yaklaşık 307 yıl hakimiyet sürerek, Ada'nın ekonomik ve kültürel açıdan gelişmesine katkıda bulunmuştur (Manisalı, 2003). 18.yy'da Rigas Ferreros tarafından ilk kez "Megali İdea" haritası çizilmiştir. Megali İdea, sözlük anlamı olarak büyük ülkü manasını taşımaktadır. Megali İdea fikrinin her zaman bekçiliğini Rum patrikhanesi yapmıştır. 1877 yılında gerçekleştirilen "Kerson Mülakatında" Rusya ve Avusturya gibi devletler de bu fikri desteklemiştir. Megali İdea fikrinin etkisi ile ortaya çıkan Rumca "birleşme" manasına gelen, "Enosis", zamanla Rumlar için büyük bir amaca dönüşmüştür (İsmail, 1992; Yalçın, 2017). Osmanlı Devleti, güç kaybetmeye başladığı 18. yy ve 19. yy'da yaptığı savaşlarda yenilgiler alarak, toprak kayıplarına uğramıştır. 19. yy'da yaşanan toprak kayıplarının en önemli özelliği, Osmanlı sınırları içinde bulunan Hıristiyan halkların bağımsızlıklarını kazanıp imparatorluktan ayrılmaları olmuştur (Armaoğlu, 1997).

Rumlar, 1821 yılında Mora'da ayaklanma başlatmış ve geniş çapta yankı uyandırmıştır. 1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması ile bağımsız Yunanistan'ı kurmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu, Yunanistan'ın bağımsız olması ile Kıbrıs'ta yaşayan Rumlara, Yunan uyruğuna geçme hakkı tanımıştır. Hıristiyan tebaaya verilen bu hak sonucunda, Yunanistan ile kendisini özdeşleştiren Kıbrıs Rum halkı Osmanlı yönetimine isyan girişimlerinde bulunmuştur (Apuhan, 2017; Doğan, 2004). İsyen eden Rumlar, "Megali İdea" ülküsünü hayata geçirmek için "Enosis" fikrini öne sürmüşler ve bu doğrultuda hareket etmişlerdir (Vatansever, 2012).

Osmanlı Devleti yaşadığı kayıplar karşısında 19.yy'da denge politikası izlemiştir. İngiltere'nin Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü korumaya çalışması ile Osmanlı denge politikası başarılı olmuştur. Fakat 19. yy'nin sonlarına doğru denge politikası da başarısızlığa uğramaya başlamış, büyük devletler Osmanlı'yı parçalamak için

çalışmaları hızlandırmıştır (Alasya, 1977; Durmaz, 2015). 1877 yılına gelindiğinde Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nden bazı Hıristiyan topraklarında reformlar yapılmasını, Karadağ Prensiği 'ne toprak verilmesini istemiştir. Osmanlı Devleti reform yapılacağını fakat hiçbir devlete toprak verilmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Rusya, Tuna'yı geçerek Osmanlı İmparatorluğu topraklarını işgal etmiştir. 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır. Türklerin büyük mücadelelerine rağmen, yenilgisi ile sona eren bu savaş sonucunda Ayastafenos Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ağır şartlar içermiştir (Güngör, 1999).

İngiltere, Asya sömürgelerindeki hakimiyetini, Rusların güneye inmesi halinde kaybedeceğini düşünerek hemen Rusya'ya nota göndermiş ve Ayastafenos Antlaşması'nın şartlarına itiraz etmiştir (Tarakçı, 2010). İngiltere, Osmanlı Devleti'ne bir elçi göndererek ülkenin bağımsızlığının korunması ve Berlin'de toplanacak kongrede Osmanlı'nın yararına kararlar aldırılması için çalışılacağını bildirmiştir. Bu yardıma karşılık olarak İngiltere, kendi çıkarları için Kıbrıs'ı askeri üs olarak kullanmayı istemiştir (Hakeri, 1993; Uçarol, 1995).

4 Haziran 1878 tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında iki maddeden oluşan, Kıbrıs Antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan antlaşma ile 95.000 İngiliz altını karşılığında Kıbrıs, İngiltere'ye kiralanmıştır (Baday, 2009; Tenşi, 2018). Kıbrıs Antlaşması ile padişaha ait olan Ada'daki hiçbir emlak üzerinde İngiltere'nin hak talep etmeyeceği, Şeriye Mahkemesi ve Evkaf memurlarının varlığına devam edeceği kabul edilmiştir. Böylece İngiltere yardım etme bahanesiyle kurnaz davranarak Kıbrıs'ın yönetimini ele geçirmiştir (Banoğlu, 1974; Önalp, 2010). Osmanlı Devleti'nin Ada üzerindeki idaresi fiilen 307 yıl, hukuken 352 yıl sürmüştür. Kıbrıs'a İngiltere yönetimince Yüksek Komutan unvanı taşıyan, memur Sir Garnet Wolseley atanarak, fiili olarak İngiliz yönetimi başlatılmıştır. Ayastafenos Antlaşmasının yerine ise Berlin Antlaşması imzalanarak, Osmanlı İmparatorluğu 287.510 km² toprak kaybetmiştir (Armaoğlu, 1997; Çay, 1989).

1911-1912 yıllarında yaşanan Balkan Savaşları'nda, Osmanlı Devleti'nin kayıplara uğraması Kıbrıs'ta yaşayan Rumları bağımsızlık konusunda umutlandırmıştır. Rumlar, İngiliz idaresine Enosis fikirlerini hayata geçirmek için talepte bulunmuştur. İngiltere'nin, bu isteklere karşı Ada'nın hala Osmanlı toprağı olduğunu bildirmesi

bölgede yaşayan Türklere karşı Rumların düşmanlığını arttırmıştır (Önalp, 2010). İngiltere, Rumların Enosis fikirlerini her ne kadar reddetmiş gibi görünse de İngiliz yöneticilerin birçoğu da desteklemiştir. Türkler de Kıbrıs'ta Rumların Enosis talepleri karşısında seslerini duyurabilmek için Zaman isimli bir gazete çıkartmıştır (Öymen,2014).

2.2.3. İngiltere'nin Kıbrıs'ı İlhakı

20.yy'da Avrupa Devletleri'nin Orta Doğu'yu içine alacak şekilde kurmayı planladıkları ilk dünya sistemi Doğu Akdeniz'i de kapsamaktadır. Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de merkezi bir noktada bulunduğundan İngiltere için büyük önem taşımıştır. Alman İmparatorluğu'nun tahtında değişiklik olması ile Osmanlı Devleti ile Almanya arasında yakınlaşmalar başlamıştır. Almanya'nın temel amacı, İngiliz sömürgesi olan Hindistan'ı ele geçirmek ve İmparatorluk yolu olarak adlandırılan Mısır-Akdeniz-Cebelitarık deniz yolunu da hâkimiyet altına almak olmuştur (Adıyeke ve Adıyeke, 2014; Armaoğlu, 2018).

Sömürgecilik yarışının sert bir hale dönüştüğü 1914 yılında, emperyalist güçler iki ayrı savaş bloku oluşturmuştur. Geçmişten beri sömürgecilik yarışının liderleri olan İngiltere, Fransa ve Rusya yan yana yer alırken, dünyanın yeniden bölüşülmesi gerektiğini savunan Almanya, Avusturya – Macaristan karşı bloku meydana getirmiştir (Göktaş, 1990). Osmanlı Devleti 1.Dünya Savaşı başladığında tarafsızlığını korumaya çalışmıştır. Fakat İngiltere, Osmanlı Donanması için sipariş verilen iki savaş gemisine el koymuştur. Müslüman halkların bağışları ile yapılması planlanan bu gemilere İngilizler tarafından el konulması tepki çekmiştir. Kıbrıs Türkleri de Osmanlı donanmasına yardım için çeşitli bağışlarda bulunan topluluklar arasındadır.

Kıbrıs Türklerinin de tepkisini çeken bu durum karşısında, tepkileri yatıştırmak için İngiliz Yüksek Komiseri Hamilton, Kıbrıs Türk toplumunun gözünde en kıdemli temsilci olan Musa İrfan Bey'e mektup göndermiştir. Mektup içeriğinde İngiltere'nin gemilere el koyma nedenleri açıklanmaya çalışılmış ve halk sakinleştirilmeye çalışılmıştır (Gazioğlu, 2000).

Osmanlı Devleti'nin kendisine sığınan iki Alman gemisini satın alması ve bu gemilerin Rus limanlarını 27 Ekim 1914 tarihinde bombalaması ile Osmanlı Devleti, Alman bloğu yanında fiilen savaşa girmiştir. Yaşanan bu gelişmeler üzerine İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs'ı ilhak ettiğini açıklamıştır. Osmanlı Devleti bu ilhakı tanımamıştır (Çivi, 2004; Koç, 2006).

2.3. 1914-1960 Yılları Arasında Kıbrıs

Osmanlı Devleti, İngiltere'nin Ada'yı ilhakını yalnızca protesto etmekle yetinmiştir. İngiliz ilhakı sonrasında İngiliz nüfusuna geçmek istemeyen 8.000 Kıbrıslı Türk, Türkiye'ye göç etmiştir. İngiltere, 1915 yılında Yunanistan'a kendi yanında savaşa girmesi durumunda Kıbrıs'ı verme teklifinde bulunsada Yunanistan savaşa girmeyi reddettiği için bu teklif sonuçlanmamıştır (Belen, 2010, s.18).

1.Dünya Savaşı sona erdiğinde yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti'nin, topraklarının düşman işgaline uğraması, Yunan askerlerinin İzmir'e asker çıkarması, Kıbrıs'ta ki Türk-Rum ilişkilerini de gerginleştirmiştir. Ada'da yaşayan pek çok Rum, Yunan ordusuna katılmıştır. Kıbrıs Türkleri ise Doğru Yol ile Söz Gazetelerini çıkartarak basın yayın yolu ile Millî Mücadeleyi desteklemiştir. 1918 yılında toplanan Paris Barış Konferansı'na Kıbrıs Rumları adına bir heyetin de katılması ve Rum heyetinin ilhak için propaganda yapması Ada'da yaşayan Türklerin de örgütlenmesine neden olmuştur. Bu propagandalar sonrasında Meclis-i Milli olayı olarak adlandırılan Milli Kongre'yi düzenleyen Türkler, Ada'da milli birlik ve bütünlük kurmayı amaçlamıştır (Gazioğlu, 2000; Koç, 2006).

Kıbrıs'ta yayımlanan dönemin Türk gazeteleri, 1.Dünya Savaşı sonunda Osmanlı'nın imzaladığı Sevr Barış Antlaşmasının ölüm fermanı olduğuna dair yazılar yayımlayarak, tepkilerini göstermiştir. Kıbrıs Türkleri, Millî Mücadeleye maddi ve manevi destek sağlamıştır. Bunun yanında içlerinden kaçak yollarla Anadolu'ya geçerek Millî Mücadeleye katılanlar da olmuştur. 1921 ve 1922 yılları arasında, Kıbrıs'ta tiyatro gösterileri düzenlenerek gelirleri Anadolu'ya gönderilmiştir. Kıbrıs Türkleri düzenlenen

yardım kampanyalarını tek çatı altında birleştirmek için Muhâcirîn-i İslâmiye Cemiyeti adında bir örgüt meydana getirmiştir (Çetin, 2016; İsmail, 1998).

Milli Mücadele'nin kazanılması sonucunda 24 Temmuz 1923 tarihli 143 maddeden oluşan Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan antlaşmanın 16. 20.ve 21.maddeleri ile Kıbrıs'ın İngiltere 'ye ilhakı Türkiye hükümetince resmen tanınmıştır (Alasya, 1977). Lozan Barış Antlaşmasında yer alan ilgili maddeler şu şekildedir;

Madde 16: Türkiye işbu muahdede açıklıkla belirtilen sınırlar dışında bulunan bircümle arazi üzerinde ve bu araziye bağlı ve kezalik işbu muahede ile üzerlerinde kendi hâkimiyet hakkı tanınmış olan adalardan gayri cezireler üzerinde (ki bu arazi ve cezirelerin mukadderatı ilgililer tarafından tayin edilmiş veya edilecektir) her ne mahiyette olursa olsun haiz olduğu bütün hukuk ve müstenidatından feragat ettiğini beyan eyler.

Madde 20: Türkiye Hükümeti Kıbrıs'ın Britanya Hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eyler.

Madde 21: 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasında oturan Türk tebaası, mahalli kanunun tayin ettiği şartlar dairesinde İngiliz tabiiyetine sahip ve bu yüzden Türk tabiiyetini kaybetmiş olacaklardır. Bununla beraber işbu muahedenamenin meriyet mevkiine girdiği günden itibaren iki yıllık bir müddet zarfında Türk tabiiyetinde kalmakta serbest olacaklardır; bu takdirde bu haklarını kullandıkları tarihi takip eden 12 ay zarfında Kıbrıs adasını terk etmeye mecbur olacaklardır. (Ayhan, 2012, s. 7-8).

Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki egemenlik haklarını Lozan Antlaşması ile İngiltere'ye devretmesinden yararlanmak isteyen Rum Başpiskopos, Ada'nın ilhak edilmesi için temaslar kurmuştur. Gerçekleştirilen bu temaslara karşılık, Kıbrıs Türkleri Enosisi kınayan muhtıralar ve telgraflar çekmiştir (Gazioğlu, 2000). Lozan Antlaşması sonucunda Ada'da yaşayan Türklere Türk vatandaşlığını kabul etmek ya da İngiliz vatandaşlığına geçmek arasında iki seçim hakkı verilmiştir. Türk vatandaşlığını seçenlerin 1 yıl içinde gitmesi şart koşulmuştur. Çoğunluğun ise Türk vatandaşlığını seçmesi Anadolu'ya büyük bir göç hareketi başlamıştır. Lozan Antlaşması sonrasında 10 Mart 1925'te İngiltere, Kıbrıs'ı İngiliz Taç Kolonisi ilan etmiştir. Ada'daki İngiliz yöneticisi "yüksek komiser" olarak değil, "vali" olarak görev yapmaya başlamıştır (Belen, 2010, s.19; Vatanserver, 2012).

İngiltere yönetimi Ada üzerinde baskıcı bir tutum sergilemiştir. Kıbrıs Türk halkı bu baskıcı tutuma karşı sessiz kalmak istememiştir. 1 Mayıs 1931 tarihinde Lefkoşa 'da Kıbrıs Türk Milli Kongresi'ni toplamıştır. Bu kongrede, Türklerin karşı karşıya

buldukları sorunlar tartışılmıştır. Rumlar ise Ada'nın ilhaki için sürekli gerginlik çıkarmıştır. 1931 yılında Kıbrıs Valisi Storrs'un vergi kararnamesi çıkartmasını bahane göstererek isyan etmiştir. İsyanın ilk kıvılcımı Limasol Mitinginde atılarak, Ada'daki diğer kasabalara da yayılmıştır. Rumlar, Yunan bayrakları ile yollara dökülmüş, Lefkoşa'da otomobilleri ve vali konağını ateşe vermiştir. Sert önlemler alan İngiltere isyan ateşini bastırmıştır (Alasya, 1977; Gazioğlu, 2000). 1939-1945 yılları arasından yaşanan 2. Dünya Savaşı'nda İngiltere, Atlantik Deklarasyonu'nu yayımlayarak sömürgelerinden oluşturduğu 8.Orduya asker toplamıştır. İngiltere, savaşı kazanması durumunda sömürgelerine self-determinasyon hakkı tanıyacağını bildirmiştir. Kıbrıslı Rumlar, Atlantik Deklarasyonu ile self-determinasyon hakkı kazanabilmek için İngilizler adına orduya katılmak istemiştir (Örek, 2010).

Almanya 'nın Yunanistan'ı savaş esnasında işgal etmesiyle Kıbrıs'ta durum değişmiştir. Yunan başbakanı Aleksander Korizis, İngiliz hükümetine yaptığı resmi başvuru ile Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasını istemiştir. İngiltere başbakanı Churchill, savaş esnasında Türkiye'nin rolünün farkında olduğu için, Ada'daki Türk toplumunun kaderinin Rumlara bırakılmayacağını ifade etmiştir. Kıbrıs, savaş esnasında herhangi bir işgale uğramamıştır. Önlem amaçlı İngiltere, Türk ve Rum kuvvetlerden oluşan 35.000 civarında asker toplanmıştır. İngiltere, savaşın sürdüğü yıllarda Ada'da baskıcı tavrını yumuşatmıştır. 1941 tarihinde Kıbrıs Rumları örgütlenerek, açılımı Emekçi Halkın İlerici Partisi olan AKEL 'i kurmuşlardır. Türkleri azınlık olarak gören AKEL, Rumlar ve Türklere eşit haklar verilmesi yerine demokratik azınlık hakları verilmesi için çalışmıştır (Önalp, 2010).

Rumların örgütlenmesine ve propagandalarına karşın Kıbrıs'ta Dr. Fazıl Küçük tarafından 1942 yılında "Halkın Sesi" gazetesi çıkarılmıştır. Aynı yıl "KATAK" örgütü kurulmuştur. KATAK örgütünün açılımı ise Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'dur. Kıbrıs Türkleri, baskıcı yönetim ve Rumların Enosis çığlıkları karşısında seslerini duyurmak için büyük mücadeleler sergilemiştir. Dr. Fazıl Küçük öncülüğünde Milli Parti kurulmuştur. Milli Parti, 1944 yılında "Kıbrıs Türk'tür Partisi" ismini almıştır. 8 Eylül 1949 tarihinde ise bütün direniş kuruluşları birleştirilerek, "Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu" adı altında birleştirilmiştir (Cerrahoğlu, 1998; Yüksel, 2018).

Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu, Milli Parti, Türk Çiftçiler Birliği, Lefkoşa Türk Spor Kulübü, Çetinkaya Spor Kulübü, Lise ve Viktorya mezunları görevlendirilerek bir heyet oluşturulmuş ve Kıbrıs Türk Federasyonunun ana programı hazırlanmak için işe başlanmıştır. Heyetin ilk başkanı Faiz Kaymak olmuştur (Gazioğlu, 2000).

İngiltere'yi 1945 yılında ziyaret eden Yunan Kral Naibi Damaskinos, 12 Ada ile Kıbrıs'ın da kendilerine verilmesi gerektiği söylemiş, Kıbrıs hakkındaki fikirlerini açıkça dillendirmiştir. İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra, İngiltere kendi yanında savaşan Yunanistan'a savaş hediyesi olarak On İki Ada'yı vermiştir (Çay, 1989; Tosun, 2001). Soğuk Savaş yıllarında artan Sovyet tehdidi karşısında Türkiye, ABD'ye yaklaşmıştır. ABD'nin yayımlamış olduğu Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Türkiye'nin yanı sıra Yunanistan'a yardım etmesi iki ülkenin aynı blokta yer almasını gerektirmiştir. Bu nedenle Türkiye Kıbrıs konusunu sorun olarak görmemiştir (Apuhan, 2017).

İkinci Dünya Savaşı sonucunda dünya barışını korumak adına Birleşmiş Milletler (BM) örgütünün kurulması kararlaştırılmıştır. BM 'nin Anayasasında henüz bağımsızlığa kavuşmamış ülkeler için yeni hükümler yer almıştır. Self-determinasyon yani kendi kendine karar alma ve yönetme hakkına sahip olunması bu hükümler içinde yer almıştır. Yunanistan Hükümeti, BM'ye adanın self-determinasyon ile yönetilmesi için talepte bulunmuştur. Yunanistan'ın bu talebini BM'nin karar organı kabul etmemiştir (Koç, 2006). Kıbrıs'a muhtariyet vermek için bir Anayasa düzenlemek isteyen İngiltere, 1947 Nisan ayında Türk ve Rumlardan oluşan bir Danışma Meclisi kurmak istemiştir. Rumlar muhtariyet fikrine karşı çıkmıştır. Türkler de muhtariyet verilmesinin kendi geleceklerini tehlikeye atacağını düşünmüş ve Lefkoşa'da büyük bir miting düzenlemiştir. 1948 yılında Rumların tüm itirazlarına rağmen İngiltere, Muhtariyet veren bir Anayasa ilan etmiştir. Bu anayasa gereğince 22 kişiden oluşturulan yasama meclisinde 4 Türk'ün yer alması kararlaştırılmıştır (Çay, 1989).

Kıbrıs'ta ki Rumlar 1949 yılında BM'ye Enosis başvurusunda bulunmuştur. Yaptıkları başvurunun reddedilmesi sonucunda plebisit (halk oylaması) kararı alınmıştır (Vatansever, 2012). AKEL üyeleri 1949 yılında Kıbrıs Rumların evlerini gezerek Enosis istiyorum yazılarının altına imza toplamıştır. Yapılan plebisit ile Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması amaçlanmıştır. Kilise de bu fikri desteklediği için ayrı bir

plebisit yapma kararı almıştır. AKEL partisi, kiliseyi karşısına almak istemediği için kendi plebisitinden vazgeçerek kiliseyi desteklemiştir (İsmail, 1998; Önalp, 2010).

Kilise'nin 1950 yılında düzenlediği plebisit ile defterler Rum halkının imzasına açılmıştır. Bu oylamada Rumların yüksek oranda evet oyu verdiği ortaya çıkmıştır. Yunanistan'da ise başkent Atina'da üniversite öğrencileri plebisiti destekleyen mitingler gerçekleştirilmiştir (Çay, 1989; Mütercimler, 2004).

Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin başına Makarios'un geçmesi ile Rumlar, Enosis faaliyetlerine hız kazandırmıştır. Makarios, Çiko Manastırı'nda eğitimini tamamlayan bir din adamı ve aynı zamanda Enosis fikrinin ateşli savunucularındandır. Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini desteklemiştir. Makarios'un Başpsikopos olmasından cesaretlenen Rumlar amaçlarına ulaşmak için Türklere zulümler yapmaya başlamıştır (Belen, 2010; Vatansever, 2012). 1950 yılında düzenlenen plebisit sonrasında dönemin Türkiye Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadık, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilemeyeceğini vurguladığı açıklamalar yapmıştır. Kıbrıs Türk halkının kaygıları giderilmeye çalışılarak bir nebze de olsa moral verilmiştir (Cerrahoğlu, 2000). Fakat örgütlenmeye başlayan Rumlar, Makarios'un desteğini alarak Kıbrıs Mücahitleri Ulusal Örgütü olan EOKA'yı kurmuştur (Cerrahoğlu, 1998; Yılmaz, 2017). Yunan ordusunda subay olarak görevli Grivas bizzat gönüllü Rumlara askeri eğitim vererek, EOKA terör örgütünü 1955 yılında faaliyete geçirmiştir. EOKA terör örgütü kurulduktan bir süre sonra Türkleri hedef alan kanlı saldırılara başlamıştır (İsmail, 1992). Rum ve Türk Milliyetçilerinin karşılıklı kozlarını paylaştığı bir arenaya dönüşen Kıbrıs, eylemlerde bulunan örgütlerin de maddi ve manevi şiddetini yaşamıştır (Livaneli, 2004). Bu süreçte Makarios, Kıbrıs'ın geleceği adına sunulan hiçbir teklifi kabul etmeyerek Enosis'ten vazgeçmediği için İngiliz yönetimi tarafından Seyşel Adalarına sürgüne gönderilmiştir. Sovyet Rusya Ajansı olduğu düşünülen Makarios'u Kıbrıs'tan uzaklaştıran İngiltere, komünistlerin güç kaybetmesini hedeflemiştir (Bekarlar, 2006; Hasgüler, 2007). EOKA'nın şiddet eylemleri Makarios'un sürgüne gönderilmesiyle artmıştır. Gerçekleşen saldırılar neticesinde çok sayıda Türk hayatını kaybetmiştir ya da Kıbrıs'tan göç etmiştir (İsmail, 1998).

Kıbrıs'ta ki durumun sürdürülmesi için uygulanan Türkiye politikaları, 1957 yılında Başbakan Menderes tarafından Ada'nın taksim edilmesi ya da bölünmesi şeklinde

değişime girmiştir (Özakman, 2012). Taksim politikası, Ada'da yaşayan Türklerin bulunduğu kısımların Türkiye'ye bağlanmasıdır. Rumların self-determinasyon ve Enosis isteklerine karşı Türkler tarafından 1956 yılında ortaya atılmıştır (İsmail, 1998). EOKA'nın Kıbrıs'ta Enosis tezine karşı Türkler de TAKSİM tezini dile getirmeye başlamıştır. Türkiye'de bu dönemde "Ya Taksim Ya Ölüm!" sloganları ile birçok miting düzenlenmiştir (Çivi, 2004). İngiltere'nin, Atina ve Ankara'nın büyükelçileri, Dış İşleri Bakanları ve İngiltere Sömürgeler Bakanı'nın bir araya gelmesi ile Londra'da 1958 yılında bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya Kıbrıs Valisi Sir Huhg Foot'ta katılmıştır. Aynı yıl Haziran ayında ise İngiltere Mac Millan Planı'nı yayınlayarak Kıbrıs'a yedi yıllık bir geçiş süreci ile siyasi otonom hakkı vermiştir (Çopur, 2014). Hazırlanan bu plan, Ada'da Türklerin fiilen söz sahibi olmasını sağlayan önemli bir başlangıçtır ve 1 Türk Temsilci göreve başlamıştır. Yunanistan Türkiye'nin fiili olarak Ada yönetiminde söz sahibi olmasını kabullenemeyerek, Kıbrıs konusunu BM Örgütü'nün Genel Kurulu'na taşımıştır. İngiltere teklif ettiği ortaklık ve iş birliği planları Yunanistan tarafından reddedilince bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurma fikrini düşünmeye başlamıştır (Çay, 1989; Özersay, 2002).

Rauf Denктаş Kıbrıs Türkleri için daima mücadele eden büyük bir hukukçu ve siyasetçidir. 1957 yılında Kıbrıs Türk Federasyonu'nun başkanlığına Rauf Denктаş seçilmiştir. Kıbrıs'ta ki Türk mücadelesinin kuramsal boyuta taşınmasında Rauf Denктаş'ın federasyon başkanlığı görevine gelmesi önemli yere sahiptir. EOKA'nın faaliyetleri karşısında Kıbrıs Türkleri, Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi yer altı savunma örgütleri kurmuştur. Ayrıca Albay Rıza Vuruşkan TMT adında yeni bir örgüt kurulması için Türkiye tarafından görevlendirilmiştir. Rumların saldırılarını ve Enosis siyasetini durdurabilmek için Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi'nin de aralarında bulunduğu 7 cesur adamdan oluşan TMT 1957 yılında kurulmuştur. Kurulan yeni örgüt Türklerin can ve mal güvenliğini sağlamayı, mücahitlerin faaliyetlerini kontrol altında tutmayı hedeflemiştir. TMT, özünü Mustafa Kemal ve Kuvayı Milliye ruhundan almıştır. Her şeyden vazgeçen mücahitler, Kuran'a, bayrağa ve silaha yemin ederek kutsal mücadelelerine başlamıştır. TMT, Kasım 1957'de kuruluş bildirisini açıklamıştır (Çopur, 2014; Yalçın, 2016). TMT'nin kuruluş amaçları ise şöyledir;

- 1) Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak,
- 2) Enosis'e ve bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen terör eylemlerine karşı

- durmak,
- 3) Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek,
 - 4) Türk toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak,
 - 5) Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak,
 - 6) Türkiye ile sıcak ilişkileri ve Türk halkının anavatana bağlılığını sürdürmek (İsmail, 1998).

TMT'ye katılan mücahitler, Kıbrıs Türk halkını kanlarının son damlasına kadar Rum saldırılarına karşı korumuştur. Türk toplumunun birliği için mücadele etmiştir.

2.3.1. Türkiye'nin Kıbrıs Siyaseti

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye siyasetine bakıldığında, Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün önderliğinde 7 Ocak 1946 yılında DP kurulmuştur. DP'nin programında Kıbrıs Sorunu da yer almıştır. 1950 genel seçimlerinde DP iktidara gelmiştir. Başbakan olan Adnan Menderes, dış politikada Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin baskısına karşı kurulmuş olan Kuzey Atlantik İttifakı (NATO)'na üye olmak için uğraşmıştır. Yunanistan ile 1950 yılında NATO üyeliğine başvuran Türkiye, 17 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan ile birlikte aynı yıl üyeliğe kabul edilmiştir. Yunanistan Kıbrıs Meselesi'ni 1951 yılından itibaren gündeme taşıma çabasına girmiş olsa da Türkiye ABD ile olan ilişkilerini bozmamak için dostane politikalar izlemiştir. Bu durum Yunanistan'ı cesaretlendirmiştir. Balkan Paketi imzalanarak, Yunanistan ile ittifak kurulmuş, dostluk ilişkileri sürdürülmeye çalışılmıştır (Bekarlar, 2006; Sakin ve Dokuyan, 2013).

ABD, İngiltere ile çıkarları ters düştüğü için Kıbrıs Meselesi'nde Rumların savundukları Enosis fikrini desteklemiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra benimsemiş olduğu Dünyanın jandarmalığı görevini uygulamaya çalışan ABD, Kıbrıs Meselesi'nde de kendi amaçlarına uygun davranmıştır (İsmail, 1992). DP yönetiminde Türk Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Fuat Köprülü, 1951 yılında Kıbrıs Meselesi ile ilgili önemli açıklamalar yaparak, Kıbrıs'ın statüsünde Türk halkının haklarına aykırı davranılamayacağını bildirmiş, Türkleri yalnız bırakmamıştır (Özakman, 2012).

Yunanistan'ın Kıbrıs Meselesi'ni gündemde tutma çabalarının devam ettiği süreçte Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs konusunda Fatih Rüştü Zorlu başkanlığında bir komisyon oluşturmuştur. Londra Konferansı öncesi komisyonun oluşturduğu Kıbrıs

görüşünün temelleri Lozan Antlaşmasına dayandırılmıştır. Lozan Antlaşması'nın 31.maddesine göre Ada'da yaşayan Türklere iki yıl içerisinde isterlerse Türk uyruğuna geçebilme hakkı tanınmıştır. Aynı zamanda 400 yıllık Türk hâkimiyetinde kalan Kıbrıs, hiçbir dönemde Yunanistan egemenliği altına girmemiştir. Kıbrıs'ta toprakların %60'ının hala Türklere ait olduğu da düşünüldüğünde İngiltere'nin Kıbrıs'ı asla Yunanistan'a devredemeyeceği ancak Türkiye'ye geri iade edebileceği söylenmiştir (Bekarlar, 2006; Sakin ve Dokuyan, 2013).

Kıbrıs Meselesi'ni 17 Aralık 1954 tarihinde BM gündemine götüren Yunanistan, konunun görüşülmesi için doğru zaman olmadığı cevabını almıştır. Yunanistan self-determinasyon talebi için yaptığı başvurudan sonuç alamamış, Türkiye ise çekimser kalmıştır (İsmail, 1992). Türkiye'nin ılımlı tutumu, Türklere karşı Ada'da meydana gelen şiddet olayları karşısında değişikliğe uğramış ve Türkiye Enosis fikrine karşı çıktığını açıkça belirtmeye başlamıştır. İngiltere "Doğu Akdeniz Savunması ve Kıbrıs Meselesi'ni" görüşmek üzere 30 Haziran 1955 Londra'da bir konferans düzenleyerek yaşanan anlaşmazlıklara çözüm üretmek istemiştir. Türkiye ve Yunanistan da bu konferansa katılmış olsada kesin bir çözüme varılamamıştır. Londra'da gerçekleştirilen konferans sırasında İstanbul'da yaşayan Rum vatandaşlara karşı yapılan saldırılar tarihe 6-7 Eylül Olayları olarak geçmiştir. Londra Konferansı'nın sonuçsuz kalmasında yaşanan bu üzücü olaylar da etkili olmuştur (Cerrahoğlu, 1998; Çay, 1989).

Toplantı sonrasında Kıbrıs'ta ki Rum ve Türk cemaatlerinin liderleri ile bir araya gelen Kıbrıs Valisi Mareşal Harding, muhtariyet teklifinde bulunmuştur. Rumlar, muhtariyet teklifini Enosis fikrini içermediği için, Türkler ise Rumlara ılımlı tavır sergilediği için kabul etmemiştir (Alasya, 1977; Kodal, 2013). Kıbrıs'ta Türklere yönelik Rum saldırılarının gittikçe artması İngiliz hükümetini de tedirgin etmiştir (Çevikel, 2006).

2.3.2. Zürih Antlaşması

Yunanistan, BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs ile ilgili istediğine ulaşamayınca Türkiye ile görüşme yapmak zorunda kalmıştır. 1958 yılında Paris'te NATO Bakanlar Konseyi'nde gerçekleştirilen Kıbrıs Meselesi görüşmeleri, gizlilik içinde yürütülmüştür. Yunanistan ve sürgünden yeni dönen Makarios, Türk-Yunan savaşını göze alamadığı için bağımsız

bir devlet kurulmasını kabul etmiştir. Yunanistan, Türkiye ile dostluk çerçevesinde ilerleme kaydettiklerini söyleyerek, Enosis talebini öne sürmediklerini bildirmiştir. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması için görüşmeler Türkiye ve Yunanistan Dış İşleri Bakanları Zorlu ve Averoff tarafından sürdürülmüştür. (Özersay, 2002).

Dış İşleri Bakanı Zorlu, Paris'te gerçekleşen toplantı sonrası İngiltere'ye giderek Rauf Denktaş ve Fazıl Küçük ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Denktaş ve Küçük, Türkiye'nin garantör ülkelerden biri olması şartıyla ve Türk askeri Kıbrıs'ı korumak için görevlendirilirse, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını kabul edeceklerini dile getirmiştir (İsmail, 1992).

Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan diplomatik görüşmeler yapılmasıyla, 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca Zürih Antlaşmasına ek olarak imzalanan Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşması ile Ada'nın doğrudan Yunanistan veya Türkiye ile birleşmesi önlenmiştir (İsmail, 1998; Tenşi, 2018). Garanti Antlaşmasının başlıca maddeleri şu şekildedir;

- 1- Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin idamesi ve aynı zamanda Anayasasına riayet edilmesini sağlamayı taahhüt eder. Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla, herhangi diğer bir devletle birleşmeyi veya Ada'nın taksimini doğrudan doğruya veya dolayısıyla, teşvik edecek her hareketi yasak ilan eder.
- 2- Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu antlaşmanın 1'inci maddesinde gösteren taahhütlerini nazara alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenini aynı zamanda Anayasa'nın Temel Maddeleri ile kurulan nizamı tanırlar ve garanti ederler.
- 3- Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tesisi zamanında Birleşik Krallık hükümdarlığında kalan bölgelerin bütünlüğüne riayet edeceği ve bugün Lefkoşa'da imzalanan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Tesisine Dair Antlaşmaya uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kendisine tanınacak olan hakların Birleşik Krallık tarafından kullanılmasını ve onlardan istifade edilmesini garanti etmeyi taahhüt ederler.
- 4- Bu antlaşmanın hükümlerine bir riayetsizlik halinde, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, bu hükümlere riyeti sağlamak için gereken teşebbüsler veya tedbirler hakkında birbirleri ile istişare etmeyi taahhüt eder (Alasya, 1977, s.173-174).

Garanti Antlaşması neticesinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ortaklaşa şekilde ya da tek başına Kıbrıs'a müdahale hakkında sahip olsa da Kıbrıs Anayasası'na saygılı

olmaya mecbur olmuştur (Eroğlu, 1975). Protokole bağlı olarak imzalanan İttifak Antlaşması ile Kıbrıs'ın savunması söz konusu olduğunda iki ülke arasında iş birliği yapılması kararlaştırılmıştır. Antlaşma sonucunda 950 Yunan, 650 Türk askerinden oluşan ülke güvenliği için, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin de söz hakkına sahip olduğu üçlü karargâh kurulmuştur. Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve yardımcısı aralarında anlaşılırsa Yunan ve Türk Hükümetlerinden birliklerin sayısını arttırmayı ya da azaltmayı talep etme hakkına sahip olmuştur. Kurulan üçlü karargahtaki görevli askerlerin eğitiminin Türk ve Yunan subaylar tarafından gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır (İsmail, 1998).

2.3.3. Londra Antlaşması

İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ve Kıbrıs Cemaat liderlerinin katılımı ile Londra'da gerçekleştirilen konferansta, Zürih Antlaşması'nın maddelerinden yola çıkılarak 19 Şubat 1959 tarihli Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelleri atılmıştır. Aynı zamanda Londra Antlaşması yapılması ile Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin hakları da koruma altına alınmıştır. İngiltere'nin yönetimi içinde kalan Akrotiri ve Dikelya bölgeleri Yunanistan ve Türkiye'nin güvencesine alınmıştır (Eroğlu, 1975). Londra Antlaşmasında yer alan başlıca maddeler şunlardır;

- 1- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Rum, muavini Türk olacaktır.
- 2- Bakanlar Kurulu 7 Rum, 3 Türk üyeden oluşacaktır. Meclis ise 35 Rum, 15 Türk'ten meydana gelecektir.
- 3- Cumhurbaşkanı ve yardımcısının meclisten geçen yasaları veto etme hakkı vardır.
- 4- Her toplumun ayrı bir Cemaat Meclisi olacaktır. Bu meclislerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için vergi koyma yetkileri olacaktır. Ayrıca bu meclisler bütün dini, eğitim, kültürel ve öğretim işlerinden sorumlu olacaktır.
- 5- Cumhuriyetin idaresi %30 Türk, %70 Rum'un katılımı ile oluşacaktır.
- 6- Jandarma ve Polis kumandanlarının biri Türk olacaktır. Muavinler ile kumandanlar aynı toplumdandır.
- 7- Emniyet kuvvetleri %60'ı Rum, %40'ı Türk'ten oluşacaktır.
- 8- Ceza davalarında mahkeme, suçlunun toplumuna mensup hakimlerden oluşacaktır (İsmail, 1992, s.27-28).

2.4. 1960-1967 Döneminde Kıbrıs

Zürih ve Londra Antlaşmalarının imzalanması sonucunda 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile Ada'da yıllardır devam eden İngiliz hakimiyeti sona ermiştir. Türk hükümeti, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını başarılı olarak nitelendirmiştir. Ada'nın Yunanistan tarafından ilhak edilmesinin önlenmesi ve her iki ülke arasında denge oluşturması adına önemlidir (Yılmaz, 2017). Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu günün akşamında İngiliz Vali Sir Hugh Foot, İngiltere'ye geri dönmüştür. Böylelikle resmi olarak İngiltere'nin Ada'da ki faaliyeti son bulmuştur (Ayhan, 2012). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan Anayasa, İsviçreli Hukukçu Prof. Dr. Marcel Bridel ve heyeti tarafından oluşturulmuştur. 18 ay süren çalışmalara Türkiye ve Yunanistan da katılmış, Kıbrıs Türk ve Rum tarafının da temsilcilerinin görüşleri dikkate alınmıştır. Bu anayasa ile %70 Rum %30 Türk milletvekilinin Temsilciler Meclisi'nde yer almasına, kamu hizmetlerinde çalışanların %70 Rum %30 Türk nüfustan olmasına karar verilmiştir. Türkler azınlık olarak kabul edilmemiştir. Aksine Rumlar ile eşit haklara sahip, devletin paydaşlarından birisi konumunda yer almıştır (Mütercimler, 2004).

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan hemen sonra BM'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. Genel Kurulda alınan karar ile BM'nin 97. üyesi Kıbrıs Cumhuriyeti olmuştur (Tenşi, 2018). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen önce antlaşmaları mecburi ve isteksiz imzaladığına dair beyanlar veren Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kabullenmemiştir. Rumlar, Enosis ideallerini gerçekleştirmek için yeraltı teşkilatlarını harekete geçirmiştir. Cumhuriyetin varlığı Makarios ve destekçisi Rumlar tarafından yalnızca Enosis'e giden yolda bir geçiş aşaması olarak görülmüştür. Cumhuriyetin varlığına rağmen, EDMA (Milli Demokratik Mücadeleciler Cephesi)'yı oluşturan Rumlar bildiriler yayınlarak, Rum halkını kışkırtmaya çalışmıştır (Alasya, 1992; Çay, 1989).

Makarios, 1963 yılının ilk günlerinde Anayasa'ya aykırı davranışlar sergileyerek, Belediyeleri lağvetmiştir. Rum liderlerin rahat tutumlar sergilemesi, Türk kesimi temsilcileri ile gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye hükümeti Kıbrıs konusunda Makarios'u uyarsa da Rum lider Enosis yolunda yürümeye devam etmiştir.

Anayasa'ya aykırı sergilenen bu tutumlar karşısında Türk Cemaat Meclisi, Belediyeler konusunu Bağımsız Anayasa Mahkemesine götürmüştür. Neticede mahkemedен Anayasa'ya uygun şekilde Belediye Kanunları yapılmasının gerektiğine dair karar çıkmıştır. Fakat Makarios' un karara karşı sergilediği baskıcı tavırlar Mahkeme Başkanı olan Alman Forsthoff'un istifa etmesine neden olmuştur (Akmaral, 2004).

Enosis'i gerçekleştirmek için Makarios 1936 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 13 maddesinin uygulanamaz olduğunu öne sürerek Türkiye'ye değişiklik teklifinde bulunmuştur. Bu teklifle Kıbrıs Türklerini azınlık konumuna getirmek istemiştir (Mütercimler, 2004). Değiştirilmesi teklif edilen 13 madde şöyledir;

- 1- Cumhurbaşkanının ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkının kaldırılması.
- 2- Cumhurbaşkanının geçici gayubetinde (yokluğunda) veya görevini yerine getiremeyeceği durumlarda Cumhurbaşkanı Yardımcısının kendisine vekâlet etmesi.
- 3- Temsilciler Meclisinin Rum Başkanının ve Türk Başkan Yardımcısının Meclisin tüm üyeleri tarafından seçilmesi.
- 4- Halen olduğu gibi Rum Başkanın Rum üyeler, Türk Başkan Yardımcısının Türk üyeler tarafından seçilmesi.
- 5- Temsilciler Meclisi Başkanı'nın geçici gayubetinde veya görevini yapamayacağı durumlarda Başkan Yardımcısının kendisine vekâlet etmesi.
- 6- Temsilciler Meclisi'nin bazı yasaları geçirebilmesi konusunda anayasada var olan ve ayrı çoğunluğu gerektiren maddelerin kaldırılması.
- 7- Karma belediyelerin yürürlüğe konması.
- 8- Adalet mekanizmasının birleştirilmesi; Türk davalarına Türk yargıçların, Rum davalarına ise Rum yargıçların bakması durumuna son verilmesi.
- 9- Güvenlik Kuvvetlerinin "polis" ve "jandarma" olarak ikiye ayrılma durumuna son verilmesi.
- 10- Güvenlik kuvvetleriyle savunma kuvvetlerinin sayılarının bir yasayla belirlenmesi.
- 11- Kamu hizmetlerinin ve Cumhuriyet kuvvetlerinin oluşturulmasına Rum ve Türk oranlarının, iki toplumun nüfus oranlarına göre ayarlanması.
- 12- Kamu Hizmetleri Komisyonu'nun üye sayısının, 4'ü Rum, 1'i de Türk olmak üzere 10'dan 5'e indirilmesi.
- 13- Kamu Hizmetleri Komisyonu'nun alacağı kararların basit oy çoğunluğu ile geçerli sayılması.
- 14- Rum Cemaat Meclisinin dağıtılması. (Tolgay, 1993, s.25-26).

Bu değişiklikler anayasal haklara aykırı olduğu için Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmiştir (Mütercimler, 2004). Makarios, Anayasa değişikliği teklifinin Türkiye tarafından reddedilmesi üzerine kanlı planlarını uygulamak adına hareket geçmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında Akritas örgütünü kuran, Yorgacis'i başına

getiren Makarios, Lefkoşa, Mağusa, Limasol, Baf, Girne ve Güzelyurt'ta örgüt merkezi kurdurmuştur. Zaman içinde örgütün katılımcı sayısı 1800'e ulaşmış ve üyeler Yunan subaylar tarafından eğitilmiştir. Komşu ülkelerden silah ve cephane yardımı da alan Akritas Örgütü, Makarios'un emri ile geniş kapsamlı Akritas Planı'nı hazırlamıştır. Kıbrıs Türklerini yok etmek için hazırlanan bu planın adı IX. yüzyılda geçen, Digenis isimli bir kahramanın öyküsünün anlatıldığı Bizans destanından gelmiştir. İki aşamadan oluşan bu planın ilk aşaması gizli tutulmuş, diğer kısmı Patris Gazetesinde yayımlanmıştır. Bu planın amacı Garanti ve İttifak Antlaşmalarının maddelerini geçersiz hale sokmak, Türkleri topyekûn yok etmek ve Enosis'i gerçekleştirmektir (Çopur, 2014; Tarakçı, 2010). İsmail (1998)'in aktardığına göre, 21 Nisan 1966 tarihli PATRİS Gazetesi'nde yayımlanan bu planın özü şu şekildedir;

- Makarios'un verdiği demeçler milli davanın alacağı yönü göstermiştir. Esas gaye değişmemiştir. (İlhak, Enosis) Amaca ulaşmak için iç ve dış tehditler izlenecektir.
- EOKA müdahalesinin son safhasında Kıbrıs davası dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere "Kıbrıs Halkının self-determinasyon hakkına kavuşması" şeklinde sunulmuştu. Şimdi ilk hedefimiz uluslararası alanda Kıbrıs probleminin çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanaatini yaymak olmalıdır. Bu amaçla bulunmuş olan çözümün tatminkâr olmadığı adil olmadığı, iki toplumun bir arada yaşayabileceği belirtilmelidir.
- Kıbrıs liderliği yerinde bir davranışla anlaşmaları halkoyuna sunmamış ve elimizdeki bu durum koz olmuştur.
- Kıbrıs'ın şimdiye kadar Rumlar tarafından idare edildiğini, Türklerin ise sadece olumsuz, köstekleyici bir fren rolü oynadığını gösterdik. Gizliliğe uyulacaktır.

Akritas Planı ile kamuoyunu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin işlevsizliğine ikna etmek, sorunların çözülemediğine inandırmak ilk basamak olarak belirlenmiştir. İkinci basamak ise self-determinasyon talebini yeniden gündeme taşıyarak, plebisit yolu ile Enosis'i gerçekleştirmektir. Makarios, planladığı eylemler için EOKA'yı kullanacağını açıklamıştır (Ayhan, 2012; Çay, 1989). Bu planı uygulayabilmek için Rumları haklı çıkartacak saldırılar düzenlenmiştir. Lefkoşa'nın Baf kentinde EOKA'cı lider Markos Dragos'un heykeline bomba atılarak heykel patlatılmıştır. Yapılan saldırıdan Türkler sorumlu tutulmuştur. Ancak Akritas Planının bir parçası olan saldırı bizzat Makarios tarafından ayarlanmıştır (Mütercimler, 2004). Makarios, saldırılar karşısında Türklerin ne ölçüde direnebileceğini ve TMT'nin gerçekte olup olmadığını araştırmaya

başlamıştır. Tüm bunlara rağmen Ankara, Kıbrıslı Türklere sessiz kalmaları ve sabırlı olmaları için çağrıda bulunmuştur. Türklerin ilk adımı atması için uğraşan Rumlar, Türklerin soğukkanlı yaklaşımını görünce istediğine ulaşamamıştır (Tolgay, 1993).

20-21 Aralık 1963 gecesi hain planları için harekete geçen Makarios, Kanlı Noel Olayları'nı başlatmıştır. Rum polislerin, içinde Türklerin bulunduğu bir otomobildeki yolcuları haksız yere araması ve Türklerin buna izin vermemesi üzerine Rum polisler ateş açmıştır. Bu çatışmada iki Türk şehit olmuş, dört Türk ise yaralanmıştır (Tarakçı, 2010). 24-25 Aralık 1963 tarihine gelindiğinde EOKA'nın başına Nikos Sampson getirilmiştir. Terör örgütü tarafından daha büyük bir katliam gerçekleştirilmiştir. Rumlar, ilk olarak Lefkoşa'ya saldırı düzenlemiştir. Merkezi ele geçirebilirlerse Kıbrıs'ı da tümüyle ele geçireceklerine inanmışlardır. Lefkoşa kentine bağlı KüçükKaymaklı kasabası, Türk nüfusun Rumlara göre fazla olması nedeniyle, kasaba EOKA'cı Simpson'a bağlı kuvvetlerin ve Yunan alayı askerlerinin saldırısına uğramıştır. Bu saldırılarda Kıbrıs Türk Alayı'nda doktor olarak görev yapan Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ile üç çocuğu da vahşice katledilmiştir (Çay, 1989).

5 gün süren Kanlı Noel Olaylarında TMT ve mücahitler mermileri bitene kadar savaşmış, yiğitçe direnmiştir. TMT'nin az sayıdaki teknisyeni imkânsızlıklara rağmen araba akülerinden elde ettikleri enerji ile Bayrak isimli radyoyu kurmuştur. Bayrak Radyosu, Kıbrıslı Türklerin direnişinin sembolü haline gelmiş, Türk Mücahitlerinin de sesi olmuştur. Makarios, Ada'daki bütün irtibat kanallarını kestiği için olup bitenler Türkiye'ye ancak Türk Büyükelçiliğindeki telsiz telefonla iletilebilmiştir. 25 Aralık günü imkanlarını tüketen mücahitlerin Ankara'ya son çağrısı; *"Her taraftan sarıldık, son mermilerimizi atıyoruz. Bundan sonra bizi ancak Anavatan kurtarır. Kurtulmamızı bekliyoruz, ancak Anavatan yanımıza gelmezse, bunun şu anda mümkün olmayan anlayamadığımız sebeplerden ötürü olduğunu kabul edecek ve müsterih öleceğiz. Kurtulamazsak vatan sağ olsun."* olmuştur (Tolgay, 1993, s.64).

Türk savaş uçakları mücahitlerin yardımına koşarak 25 Aralık'ta Lefkoşe üzerinde ihtar uçuşları yapmıştır. Türk bölgelerinde ki evler, surlar kırmızı bayraklarla ve bezlerle donatılmıştır. Türk jetlerinin yaptığı alçak uçuşlar Makarios'u telaşlandırmıştır Aynı gün İngiltere'nin arabuluculuk yapması ile ateşkes teklif edilmiştir (Akmaral, 2004; Tenşi, 2018). Yaşanan Kanlı Noel vahşeti sonrasında Kıbrıs Anayasa Mahkemesinin

eski başkanı Alman Forsthoff, UPI muhabirine verdiği bir demeçte olayların iç yüzünü şöyle ifade etmiştir: *“Meydana gelen bu olaylara Makarios’un Türk toplumunun haklarını yok etmeyi istemesi sebep olmuştur. Fakat bu derece vahşi bir taarruz olacağını tahmin etmezdim.”* (Alasya, 1992, s.65).

Türk ve Yunan kuvvetler, 27 Aralık günü İngiliz komutan Young komutasında Barış Koruma Kuvveti olarak göreve başlamıştır. Yaşanan olaylar neticesinde Lefkoşa’da Türk ve Yunan bölgelerini ayıran hat belirlenerek hattın arasına İngiliz askerleri konumlandırılmıştır. Yeşil bir kalemle çizildiği için bu hat Yeşil Hat olarak adlandırılmıştır. Böylece Kıbrıs’ta iki ayrı yönetimin başlangıcı olmuştur (Çopur, 2014; İsmail, 1998). Kıbrıs’ta Barış Koruma Kuvveti’nin göreve başlamasından bir gün sonrasında emellerinden vazgeçmeyen Makarios, antlaşmaları tek taraflı feshettiğini bildirmiştir (Çay, 1989). İngiltere’nin isteği üzerinde Kıbrıs’ta ki durumu görüşmek için Türkiye, Yunanistan ve Ada’nın her iki milletten oluşan temsilcileri Londra’da bir araya gelmiştir. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğinin kalmadığını belirterek daha çok hak talebinde bulunmuştur. Rumlar ise ittifak antlaşmalarının yürürlükten kaldırılmasını isteyerek, Anayasadan Türklere verilen hakların çıkarılması savunmuştur. İngiltere, üzerine yüklenen sorumluluğu ABD’ye dolaylı yollarla yüklemeye çalışarak, NATO’nun Ada’ya müdahale etmesini teklifinde bulunmuştur. Bu teklif Türkiye tarafından kabul edilse de Rumlar karşı çıkmıştır. Uzlaşmaya varılmadan toplantı sonlanmıştır (Mütercimler, 2004).

Londra Konferansı sonrasında Makarios, Rumların Türklere yaptığı eziyetleri anlatmak için toplantıya katılan Rauf Denktaş’ın Kıbrıs’a girişi yasaklamıştır. Türkler için kutsal değere sahip Bayraktar Camii bombalı saldırıya uğramıştır. Rumlar, sadece silahlı değil psikolojik şiddette uygulamıştır. Rum radyoları “Bekledim de Gelmedin” şarkısını çalarak, Türkiye’nin müdahale etmeye gelememesini alay konusuna dönüştürmüştür. Türkiye, olayların gittikçe büyümesinden duyduğu endişe ile BM Güvenlik Konseyi’ne 13 Şubat 1964 tarihinde başvuruda bulunmuştur. Güvenlik Kurulu’nda görüşmeler yapılarak Kıbrıs Meselesi’ni çözmek için bir tasarı düzenlenmiştir. Bu tasarı ile Rum kesiminin Kıbrıs Hükümeti olarak tanınması, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ise fiilen sona ermesi kararlaştırılmıştır (Çay, 1989; Tolgay, 1993).

BM Güvenlik Konseyi'nde çıkan karar neticesinde tedhiş eylemlerinin şiddetini arttıran Rumlara karşılık, Türkiye 6 Haziran 1964 tarihinde Kıbrıs'a çıkarma yapma kararını almıştır. İsmet İnönü, bu karardan ABD'yi haberdar etmiştir (Koç, 2006). ABD, Türkiye'nin çıkarma kararına Başkan Johnson tarafından yazılan mektup ile karşı çıkmıştır. Johnson mektubunda, Türkiye'ye verilen silahlar ile Kıbrıs'a çıkarma yapılmasına izin vermediğini bildirmiştir. Yaşanan mektup hadisesi Türk dış politikasında büyük değişimler meydana getirmiştir. ABD olası bir Türkiye müdahalesi için Kıbrıs açıklarına 6.filoğu göndermiş ve Kıbrıs'a müdahale edilirse önleyeceğini açıklamıştır (Tenşi, 2018; İsmail, 1992). İnönü, Johnson Mektubuna geciktirmeden yanıt vererek, Kıbrıs'a dördüncü kez askeri müdahale gerektiğini, ABD'ye en başından beri danışıldığını yazmıştır. Gereken yanıt verilsede Türkiye, askeri hazırlıkların yetersiz olmasından ötürü de Kıbrıs'a herhangi bir müdahalede bulunmamıştır. Makarios ise Johnson'un verdiği cevaptan cesaret alarak, Ada'da ki girişimlerini arttırmıştır (Mütercimler, 2004). Türkiye, DP iktidarı ile 1950 senesi sonrasında yoğunlaşan Amerikancı politikaların gerçek yüzünü Johnson Mektubu ile görmüştür (Manisalı, 2003).

Başkan Johnson tarafından Washington'a davet edilen İnönü, davet teklifini kabul etmiştir. 22-23 Haziran 1964 tarihlerinde gerçekleşen Washington görüşmelerine Yunanistan başbakanı Papandreu'nun da çağırılması ile karşılıklı temaslarda bulunulmuştur. ABD, Kıbrıs için çözüm yolları arayarak çeşitli tekliflerde bulunmuştur. Sunulan teklifler, Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmesini ve Türklere Ege Denizi'nde başka bir ada verilmesini içerdiği için kesin bir dille İnönü tarafından reddedilmiştir (Apuhan, 2017; Eroğlu, 1975).

Türkiye Makarios'a gönderdiği bir nota ile artan saldırılar karşısında müdahale hakkını kullanacağını bildirmiştir. Rumları kışkırtmanın yanında İttifak Antlaşması'nı da feshettiğini açıklayan Makarios, ayrıca Milli Muhafız Alayı'nı kurarak silahlandırılan Rumları bir arada toplamayı amaçlamıştır. BM arabulucuları başkanlığında Türkiye ve Yunanistan'ın temsilcilerini 1964 yılının Temmuz ayında görüşmeler için Cenevre'ye çağırmıştır. Ancak bu görüşmeler sonucunda bir anlaşmaya varılamamıştır (Cerrahoğlu, 1998).

Cenevre toplantısında Acheson Planı sunulmuştur. Plana göre Kıbrıs'ın kuzeydoğusunda Karpas Yarımadası'nda bir bölgenin Türkiye yönetimine verilmesine, Türklerin çoğunlukta olduğu 5 bölgede ise mahalli muhtariyet veya kanton kurulması teklif edilmiştir. Türkiye bu planı kabul etmemiştir. Cenevre Görüşmeleri'nin devam ettiği esnada Rumlar 1964 yılının Ağustos'unda Erenköy'e saldırmıştır (Çay, 1989). Beş bin kişilik Yunan ve Kıbrıs Rum kuvveti, Erenköy'de yaşayan 2.000 Türkü, yaşlı, kadın, çocuk demeden yok etmeye çalışmıştır (Egeli, 1991; Tarakçı, 2010). Erenköy savunması için 500 kadar üniversiteli Türk genci, eğitimlerine ara vererek direnişe katılmıştır. Türk mücahitleri, Rum askerlerine karşı ellerinden geleni yaparak, Türkiye'nin askeri yardım yapacağına olan güvenleri sayesinde direnişini sürdürmüşlerdir. Ankara'ya telsizlerle bilgi verilerek yardım istenmiştir. Ada üzerinde Türk savaş uçakları ihtar uçuşlarında bulunmuştur. Buna rağmen Rum saldırılarının kesilmemesi üzerine Türk jetleri saldırıya geçmiş ve Rumlar yenilgiye uğratılmıştır. Harekât esnasında uçağı düşen Türk savaş uçağı pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel, Rumlar tarafından işkencelere uğrayarak şehit edilmiştir (Alasya, 1992; Mütercimler, 2004).

Türk savaş uçağı pilotu Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel'in naaşı, Rumlardan alındıktan sonra Kıbrıs, Adana ve İstanbul'da yapılan törenlerden sonra 14 Ağustos 1964 günü Edirnekapi'daki şehitliğe defnedilmiştir (Sömek, 2012). Türk jetlerinin Rumları bozguna uğratması ile Rum gazeteleri Makarios aleyhine yazılar yayınlamış ve yenilginin sorumlusu olarak Makarios'u görmüştür. ABD Başkanı Johnson, Yunanistan ve Türkiye'ye mektuplar göndererek Kıbrıs'ta çatışmaların derhal sona erdirilmesini istemiştir (Egeli, 1991).

Başkan Johnson tarafından Washington'a davet edilen Başbakan İsmet İnönü, teklifi kabul etmiştir. 22-23 Haziran 1964 tarihlerinde gerçekleşen Washington görüşmelerine Yunanistan başbakanı Papandreou'nun da çağırılması ile karşılıklı temaslarda bulunulmuştur. ABD, Kıbrıs için çözüm yolları arayarak çeşitli tekliflerde bulunmuştur. Sunulan teklifler, Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmesini ve Türklere Ege Denizi'nde başka bir ada verilmesini içerdiği için kesin bir dille İsmet İnönü tarafından reddedilmiştir (Apuhan, 2017; Eroğlu, 1975).

Türkleri azınlık durumuna getiren planlardan bir diğeri de 25 Mart 1965 tarihinde Galo Plaza tarafından hazırlanan rapor olmuştur. Galo Plaza, Ekvator devlet başkanı olup BM

tarafından arabulucu olarak görevlendirilmiştir (Akmaral, 2004). Hazırlanan Plaza Raporunda Rumcanın resmi dil yapılması ve Türkleri azınlık haline getirmek amaçlandığı için Türkiye kabul etmemiştir (Armaoğlu, 2018).

2.5. 1967-1974 Döneminde Kıbrıs

1967 yılında Yunanistan'da siyasi karışıklıklar ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. İç politikada Yorgo Papandreou, karışıklıklar yaratarak sert söylemlerde bulunmuştur. Ordu içerisinde temizlik operasyonlarına başlayan Papandreou'ya karşı, Yunan ordusunda Albay Papadopoulos ve arkadaşları darbe yaparak 21 Nisan 1967 tarihinde yönetimi ele geçirmiştir. Albaylar Cuntası iş başına gelmiştir (Tenşi, 2018). Albaylar Cuntası, yönetime gelince Türkiye ile var olan sorunları değerlendirmeye başlamıştır. Makarios ise Kıbrıs'ta Enosis kararı alarak, Yunan birliklerinin Rum Milli Muhafız Ordusu'na katılmasına karar vermiştir (Çay, 1989).

Kıbrıs Türk toplumunun liderleri arasında yer alan Rauf Denктаş ve arkadaşları 31 Ekim 1967 tarihinde Ada'ya gizlice giriş yaparken Rum polisler tarafından yakalanmıştır. Türkiye Rauf Denктаş ve arkadaşlarının serbest kalması için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Sonuç olarak Denктаş ve arkadaşları serbest kalarak Türkiye'ye dönmüştür (Akmaral, 2004). Grivas yönetiminde ağır silahlarla donatılmış Rum birlikleri, 1967 yılında izole halde bulunan Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırmıştır. Bu saldırılar sonucunda 30'dan fazla Kıbrıs Türk'ü şehit olmuştur. Köyler EOKA tarafından işgal edilmiştir. Saldırılar sonrasında Grivas, Yunan Cuntası tarafından geri çağırılmıştır (Eroğlu, 1975; Koç, 2006).

Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yapılan saldırılardan sonra Türk uçakları Kıbrıs adasına yönelmiştir. TBMM 17 Kasım'da toplanarak, aldığı kararla savaş ilan etmiştir. ABD Başkanı Johnson, özel temsilcisi Cyrus Vance'i bölgeye görevlendirmiş ve Türkiye'nin müdahalesini önlemeyi amaçlamıştır (Çay, 1989; Toluner, 1977). Türkiye, Yunanistan'a notalar göndermiştir. Yunan hükümeti, notalara önce sessiz kalmış sonrasında Türkiye'nin kararlılığını görüp askerlerini Kıbrıs'tan geri çekmek zorunda kalmıştır. Grivas'ta Yunanistan'a dönmüştür. Türkiye'de Kıbrıs Türklerine yapılanlara

tepki gösteren halk sokaklara dökülerek mitingler düzenlemiştir. ABD ve Süleyman Demirel aleyhinde sloganlar atılmıştır (Mütercimler, 2004; Tarakçı, 2010).

Dr. Fazıl Küçük önderliğinde, 28 Aralık 1967’de Türk köylerine yapılan saldırılar karşısında etkin bir yönetim oluşturmak için Geçici Türk Yönetimi kurulmuştur (Koç, 2006). Ortaya konulan Geçici Türk Yönetimi’nin 19 maddeden oluşan esaslarından önemli olanlar şu şekilde açıklanmıştır;

- 1- Kıbrıs Cumhuriyeti’nin 16 Ağustos 1960 Anayasası hükümleri tatbik edilinceye kadar, Türk kesiminde yaşayan bütün Türkler Geçici Türk Yönetimi’ne bağlanacaklardır.
- 2- Türk bölgelerinin yönetimi için gerekli kanunlar Temsilciler Meclisi Türk üyeleri ve Cemaat Meclisi üyelerinden kurulu Geçici Türk Yönetimi Meclisi tarafından yapılır. Temsilciler Meclisi Başkan vekili bu meclisin başkanıdır.
- 3- 16 Ağustos 1960 Anayasası’na göre vaaz edilen bütün kanunlar geçerli ve yürürlükte sayılırlar.
- 4- Türk bölgelerinde yürütme görevi, Geçici Türk Yönetimi Yürütme Kurulu tarafından ifa edilir. Bahse konu yürütme kurulu, Cumhuriyet devrinin üç bakanına (savunma, iç ve dış münasebetler üyeliği, tarım ve tabii kaynaklar üyeliği, sağlık işleri üyeliği) ek olarak altı yeni üyeden, 1) Eğitim-Kültür ve öğretim işleri üyesi, 2) Sosyal Yardım-Belediye-Vakıf ve Kooperatifler üyesi, 3) Adalet İşleri üyesi, 4) Maliye ve Bütçe işleri üyesi, 5) Çalışma ve Komünikasyon işleri üyesi, 6) İktisadi İşler üyesi teşekkül eder. Cumhurbaşkanı yardımcısı bu kurulun başkanı, Türk Cemaat Meclisi’nin Başkanı ise bu kurulun astbaşkanıdır.
- 5- Geçici Türk Yönetimi’nde yargı görevi, bağımsız Türk mahkemeleri tarafından yürütülür. (Tarakçı, 2010, s.58).

Yunan cunta hükümeti Enosis ’in bir an önce gerçekleşmesi için Makarios ve Kıbrıs Rum Yönetimine baskı uygulamıştır. Makarios’u ortadan kaldırmak için Ernis Planı oluşturulmuştur. Makarios’un helikopterine ateş açılmıştır. Bu saldırıdan sorumlu tutulan Yorgacis ise faili meçhul şekilde öldürülmüştür. Yorgacis’in ölümü sonrası Makarios’a Ernis Planı götürülerek, ifşa edilmiştir ve plan sonuçsuz kalmıştır (Alasya, 1992; Tenşi, 2018). 1971 Eylül ayında Grivas, Ada’ya dönerek, EOKA-B adında yeni bir gizli örgüt kurmuştur. Enosis’in gerçekleşmesinde en büyük engel olarak gördüğü Makarios’u saf dışı bırakmak için çalışmalar yapmıştır. Kıbrıslı kanlı teröristlerden biri olan Nikos Simpson, Makarios yandaşı olmasına rağmen EOKA-B’nin kurulması ile desteğini Grivas’a vermiştir. Makarios yaptığı konuşmada EOKA-B örgütünü, Enosis’in mezar kazıcıları olarak nitelendirmiştir (Çay, 1989; İsmail, 1998).

Yunan cunta yönetiminin başına 1973 yılında Dimitrios İomides'in geçmesi ile Makarios'u istemeyenler cesaretlenmeye başlamıştır. Makarios kendi hakkındaki olumsuz kampanyalar yapılmasında Yunanistan'ı suçlayarak Milli Muhafız Alayındaki 650 Yunan subayının geri çekilmesi talebinde bulunmuştur. Kıbrıs'ta terör olayları devam ederken, 27 Ocak 1974 tarihinde EOKA-B lideri Grivas'ın kalp krizi geçirerek öldüğü haberi gelmiştir. Grivas'ın ölümü sonrasında, EOKA-B örgütünde dağılmaları önlemek için Karusos başa getirilmiştir. Fakat Karusos kendisine karşı muhalefet yaşanması nedeniyle Yunanistan'a kaçmıştır. Makarios bir bildiri yayınlamış, EOKA-B'yi yasa dışı örgüt ilan etmiştir. Yunanistan'ın desteğini alan Makarios karşıtları, Nikos Sampson öncülüğünde 15 Temmuz 1975 tarihinde Makarios yönetimine karşı darbe gerçekleştirmiştir (Koç, 2006; Tenşi, 2018).

Makarios'a düzenlenen darbe girişiminin adının "Afrodit Planı" olduğu açıklanmıştır. Makarios'un başkanlık sarayı bombalanmış, radyo Makarios'un öldüğünü duyurmuştur. Fakat, Makarios ölmemiş saraydan kılık değiştirerek çıkmıştır. İngiliz üssüne sığınmış sonrasında Londra'ya kaçmıştır. 15 Temmuz Darbesi sonucunda Kıbrıs Elen Cumhuriyeti kurularak EOKA örgütünün eski bir elemanı olan Nikos Sampson, başa getirilmiştir (Arık, 2011; Mütercimler, 2004).

2.6. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Dünya'da haber ajansları tarafından 15 Temmuz 1974 tarihinde duyurulan darbe haberi Ankara tarafından sürpriz olarak karşılanmamıştır. Başbakan Bülent Ecevit, darbe haberinin geldiği sabah afyon yasağının kaldırıldığı haberini iletmek için Afyon'a gidecektir. Hava alanında haberi aldığı sırada kendisini bekleyen gazetecilere şu demeci vermiştir; *"Kimse Kıbrıs'taki kargaşalığı fırsat bilerek Türklerin haklarına dokunmaya kalkışmasın. Hiçbir oldubittiyi kabul etmeyiz. Türklerin haklarına el sürmeyiz, sürdürmeyiz."* Ardından Başbakan Yardımcısı Necmeddin Erbakan'ı arayarak Bakanlar Kurulu'nun toplanmasını istemiş ve Ankara'ya geçmiştir (Tarakçı, 2010, s.79).

Bakanlar Kurulu toplantısı sonrası Ecevit, Milli Güvenlik Kurulu'nu da toplayarak Türkiye'nin darbeyi yapılan antlaşmaların ihlali saydığını ve kurulan askeri yönetimin gayrimeşru olduğunu bildirmiştir (Tenşi, 2018). Milletlerarası antlaşmalar ile Kıbrıs'ta kurulan düzenin devamını sağlamakla görevli olan Türkiye, Makarios' un darbe yolu ile uzaklaştırılmasını ya da kan dökülmesini hiçbir zaman desteklememiştir. Aynı zamanda milletlerarası antlaşmalarla doğmuş olan yetkilerini kullanmazsa inisiyatif kullanmasının da engelleneceğini düşünmüştür. Ecevit, darbeyi tanımadığını dünyaya açıklayarak İngiltere ile görüşmek ve ortak hareket etmek istemiştir. İngiltere, Türk hükümeti ile ortak hareket etmeyi kabul etmemiştir (Belen, 2010; Akmaral, 2004).

Türk hükümeti, BM Genel Sekreteri ve NATO Genel Sekreteri'ne Türkiye'nin haklılığını bildiren mesajlar göndermiştir. Türkiye, Kıbrıs'a müdahale etme konusundaki kararlılığını dünyaya gösterse de ABD temsilcisi Sisco aracılığı ile Yunan hükümetine gönderilen mesajlar sonuçsuz kalmıştır. Yunan hükümeti Kıbrıs'ın bağımsızlığının geri iade edilmesi konusunda gerekenleri yapmayacağını açıkça bildirmiştir (Eroğlu, 1975).

Genelkurmay başkanlığınca 16 Temmuz tarihinden itibaren Türk Silahlı Kuvvetlerinin tüm birlikleri vatanın her yanında alarma geçirilmiştir. İzmir, Ankara, İstanbul, Trakya ve Ege gibi stratejik önemi olan şehir ve bölgelerde saldırı ihtimaline karşı top ve hava savunma silahları yerleştirilmiştir. Türk donanmasına ait on altı savaş gemisi de Midilli ve Rodos Adası önlerinde önlem amaçlı bekletilmiştir (Çopur, 2014). Başbakan Ecevit, Kıbrıs'ta yaşanan krizi barış yolu ile çözmek istese de başarısızlığa uğramıştır. Kıbrıs Türk halkının güvenliği tehlikeye girmiştir. Garanti Antlaşmasının maddelerine dayanarak Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve Ada'da yaşayan Türklerin hakları için 19 Temmuz tarihinde Kıbrıs'a çıkarma yapılması kararını almıştır (Koç, 2006).

Harekât kararının alınmasından itibaren Türkiye tarafından gerekli hazırlıklara başlanmıştır. Bakanlar kurulu kararı ile 20 Temmuz sabah 07.00'den itibaren İstanbul, Tekirdağ, Ankara, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale, Manisa, İzmir, Aydın Adana, Muğla, İçel ve Hatay illerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Özakman, 2012). Genelkurmay'da çok yoğun hazırlıklar başlamıştır. Harekatın gerçekleşmesi için şartların 1964 ve 1967'den çok farklı olması nedeniyle siyasiler çok kararlı bir duruş

sergilemiştir. Bu harekât, denizaşırı yani amfibi bir harekât olduğu için zor hatta uzmanlara göre olanaksız olarak nitelendirilmiştir (Tarakçı, 2010).

Kıbrıs'ta Türk mücahitleri yaşanan 15 Temmuz darbesi sonucunda, sayılarını arttırarak, 9 bin yedek 9 bin asil toplam 18 bin kişiye ulaşmıştır. Fakat, Rum Milli Muhafız Ordusu'nun asker sayısı yedekler hariç 20 bindir (Artuç, 1989).

1.Kıbrıs Barış Harekâtı Konya'da bulunan Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga'nın sorumluluğuna verilmiştir. İkinci Ordu Komutanlığına bağlı Korgeneral Nurettin Ersin'in Adana'da ki 6.Kolordusu'nun ise Kıbrıs'a çıkarma yapması kararlaştırılmıştır. 1.Barış Harekâtı öncesinde 6.Kolordu emrine verilen birlikler, Çakmak Özel Görev Kuvveti, Komando Tugayı, Hava İndirme Tugayı, 39.Piyade Tümeni, 28.Piyade Tümeni, Kıbrıs Türk Alayı, Bayraktarlık emrindeki tüm Kıbrıs Mücahitleri'dir (Artuç, 1989)

19 Temmuz akşamı Türkiye'nin Lefkoşa elçisi Asaf İnan, Rauf Denктаş'a: *"Türkiye, 20 Temmuz sabahı saat 05.00'te Ada'ya geliyor"* şeklinde haber vererek harekât hakkında bilgilendirmiştir. Denктаş, sabaha kadar kimseye hiçbir şey hissettirmemeye çalışarak Bayrak Radyosu'na vereceği beyanını hazırlayarak geceyi geçirmiştir (Erol, 2014, s.243). Aynı günün sabahında Girne'nin batısında yer alan Gönyeli Ovasına Türk jetleri askerlerimizi paraşütlerle bırakmıştır. Türk askerleri denizden ve havadan Ada'ya çıkarma yapmıştır. Başbakan Bülent Ecevit, Türk askerleri Ada'ya ayak bastığında tüm dünyaya harekâtı Ankara Radyosundan şöyle açıklamıştır;

"...Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, Kıbrıs'a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allahtan bütün milletimize, bütün Kıbrıslılara ve bütün insanlığa hayırlı olmasını temenni ederim. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunacağımıza inanıyoruz. Öyle inanıyorum ki kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil barış için, yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için adaya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Türkiye'nin bu harekâtı insanlığa bütün Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim. Allah'ın milletimizi ve bütün insanlığı felaketlerden korumasını dilerim (Çopur, 2014, s. 93).

Rauf Denктаş, Bayrak Radyosu'ndan açıklama yaparak Türk silahlı Kuvvetleri'nin harekâta başladığını şu sözlerle duyurmuştur;

"Bugün bu anda kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ın her yanında havadan ve denizden çıkarma yapmaktadır. Gazanız mutlu olsun. Bu bir istila

değildir. Kıbrıs'ın bağımsızlığının, ülke bütünlüğünü ve güvenliğini yeniden tesis etmek için girişilen ve sadece bu gayeye matuf sınırlı bir polis hareketidir” (Özakman, 2012, s.331).

20 Temmuz günü ilk Türk paraşütçüsünün Ada'ya ayak basması ile 1.Paraşüt Taburu Pınarbaşı'na, 2. Paraşüt Taburu Gönyeli'ye inmiştir. İlk etapta uçakların taşıma kapasitesinin yetersiz olması nedeniyle yalnızca iki tabur inebilmiştir. Yaklaşık beş saat sonra ise 3. ve 4. Paraşüt Taburu indirme harekâtına başlamıştır. 3.Paraşüt Taburu saat 11.15'te Pınarbaşı'na, 4.Paraşüt Taburu ise Gönyeli'ye inmiştir. 4. Paraşüt Taburu, ilk iki paraşüt taburu kadar şanslı olamayarak, iniş esnasında Rum topçularının yoğun ateşi ile karşılaşmıştır. Dağ yolu ile Karatepe arasında kalan bölgeyi 1.Paraşüt Taburu savunmuştur. Yoğun ateş nedeniyle 2. Paraşüt Taburu Pınarbaşı'nda kalmış ve bölüğünün bir kısmını Kıbrıs Türk Alayı emrine vermiştir. Gece yarısına varmadan 3.Paraşüt Taburu Türk Bozdağ'ını ele geçirmeyi başarmıştır (Baday, 2009).

Türk askerlerinin baskınlarına karşı şok yaşayan Rum Muhafız Ordusu Birlikleri ilk saatlerde açtıkları ateş dışında herhangi bir etkili hareket yapamamıştır. Lefkoşa'nın kuzeyindeki Mammari Bölgesinde bulunan tank taburu Türk Hava Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği hücum harekâtı ile yok edilmiştir (Çetiner, 2007). Ayrıca barış hareketinin başladığı ilk gün Türk bölgelerine Rum saldırıları yaşanmış ve mücahitlerin tüm direnmelerine rağmen Aleminyo Köyü işgal edilmiştir. Mücahitler ise kurşuna dizilerek şehit edilmiş, yaşanan vahşet köyün yaşlıları tarafından duyurulmuştur (Çopur, 2014). Komando birliklerinin içinde olduğu helikopter filosu hareketin başladığı gün saat 08.15'te gökyüzünde belirmiştir. Kırnı havaalanı çevresine komandolar inmeye başlamıştır. Beşparmak Dağları ile Lefkoşa arasında kalan kısım Türk askerleri ile hareketlenmiştir (Tenşi, 2018).

Kıbrıs Barış Harekâtı'nda denizden karaya asker çıkarma aşaması en kritik noktasını oluşturmuştur. Türk çıkarma filosu Adatepe, Tınaztepe, Çakmak, Kocatepe savaş gemileri ve Berk firkateyni korumasındaki Ertuğrul Gemisi komutasında bulunan 33 çıkarma aracından oluşturularak 19 Temmuz 1974 tarihinde saat 11.30'da Mersin'den hareket etmiştir. Gemiler yola çıkmadan önce Mersin Valisi ve Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan Ertuğrul gemisine gelerek Türk askerlerine moral veren konuşmalar yapmıştır. 20 Temmuz sabahı, Türk Filosu, Girne'nin batısında bulunan Pladini Plajına

20 saat süren yolculuk sonrasında ulaşmıştır. Askerlerimiz plaj bölgesine çıkarma yapmadan önce dağlarda belirlenmiş hedefler Türk jetleri tarafından bombalanmıştır (Artuç, 1989). Mersin'den aynı tarih ve saatte hareket eden 6 boş ticaret gemisi ise Rumları şaşırtmak için Magosa plajı kıyılarına doğru, sahte bir rota çizmiştir. Uygulanan şaşırtmaca sayesinde Pladini plajına başarılı bir şekilde çıkarma yapılmıştır. Çakmak Amfibi Özel Kuvvet Komutanlığına ait çıkarma birlikleri de Tuğgeneral Süleyman Tuncer komutasında, ilk önce LCM 314 çıkarma gemisi ile sabah saat 08.57 de karaya ayak basmayı başarmıştır (Çopur, 2014; Özakman, 2012).

Harekatın ikinci gününde gerilim dolu bir günün sona ermesi ile askerlerimiz ve sivil halk rahatlamıştır. 6. filosu ile ABD ve Akdeniz filosu ile Sovyet Rusya herhangi bir kuvvet uygulamayarak çıkarma harekâtını uzaktan izlemiştir. Fakat Ankara'da Genelkurmay'da hareketlilik devam etmiş, gelen haberler Yunanistan'a ait bir filo bölgeye yanaştığı bilgisini içermiştir (Artuç, 1989).

Kıbrıs'ta mücadele eden Türk askerleri, Pladini bölgesine düşmanın yoğun topçu ve havan atışını durdurmuştur. Fakat gece yaşanan saldırılar neticesinde 50.Piyade Alay Grup Komutanı İbrahim Karaoğlanoğlu şehit düşmüştür. 2.Paraşüt Taburu Girne-Ozanköy yönündeki düşman taarruzları ile boğuşmuş hareket edememiştir. Takviye gelen birlikler Kıvrı yol ayrımını tutarak düşmanın taarruzunu etkisizleştirmiştir. Düşmanın gece yarısı yaptığı bu saldırı atlatılmış fakat cephanenin %90'ı harcanmıştır (Koç, 2005).

Kıbrıs Barış Harekati'nin en üzücü olaylarından biri harekatın ikinci günü meydana gelmiştir. Akdeniz'de keşif yapan son uçağın raporlarının Ankara'ya ulaşmaması ve yaşanan iletişimsizlik sonucunda, Türk donanmasına ait Kocatepe gemisi Yunan gemisi sanılarak batırılmıştır. Bu üzücü olay Türkiye'yi yasa boğmuş ve Kahraman 54 Türk deniz askeri şehit düşmüştür (Tenşi, 2018). Genel anlamda çıkarmanın ikinci günü değerlendirildiğinde, Rumların yoğun saldırıları nedeniyle Türk askerleri zor durumda kalmış, hedeflere tam olarak ulaşamamıştır. Fakat 3. Paraşüt Taburu Rum boğazını düşman elinden kurtarmış ve Kolorduya karşı yapılacak olan tehditleri yok etmiştir (Küçük, 2017).

Mersin Limanı'ndan 21 Temmuz da öğle saatlerinde yola çıkan TCG Donatan gemisi ve 22 çıkarma gemisi takviye çıkarma birlikleri harekatın üçüncü günü Ada'ya ulaşmıştır.

Sorunsuz geçirilen yolculuk esnasında 21 Temmuz’u 22 Temmuz’a bağlayan gece verilen emir nedeniyle Tuğgeneral Hakkı Borataş komutanlığında “Bora Özel Kuvveti” oluşturulmuştur. Pladini Plajı’na vararak buradaki kuvvetleri desteklemek amacıyla gönderilmiştir. 22 Temmuz günü Bülent Ecevit saat 10.00 sularında bir açıklama yaparak saat 17.00’de ateşkesin yapılacağını bildirmiştir. Ateşkes yapılacağı açıklandığı için, Ada’da ki Türk askerlerinin görevlerini tamamlayarak hedeflerine ulaşması için sayılı saatler kalmıştır. Aynı gün içinde, Makarios’a yapılan 15 Temmuz darbesi nedeniyle de Ada’ya gönderilmesi geciken 350 kişilik Kıbrıs Türk Alayı değiştirme birliği de Mersin Ovacık’tan helikopterlere bindirilerek Gönyeli Ovası’na intikal ettirilmiştir. Değiştirme birliği de Alay komutanlığını devralacak olan Kurmay Albay Eşref Bitlis komutanlığına verilmiştir (Mütercimler, 2004).

Bora Özel Kuvvetlerini taşıyan çıkarma gemileri saat 10.30’da plaja yanaşmaya başlamıştır. Denizde yaşanan sığışmalar ve derinleşmeler nedeniyle kıyıya tam yanaşamayan gemiler, kıyıya kapak atmak zorunda kalmıştır. Askerlerimiz göğüs hizasına kadar, tanklarımız ise gövdesine kadar suya batarak karaya çıkmayı başarmıştır. Ağır tankların denizi yarararak kıyıya ulaştığını, askerlerimizin çıkarma yaptığını uzaktan gören Rumlar kaygılanarak bölgeyi yoğun ateş altına almıştır. Tek arzusu Kıbrıs’ta Rumlara karşı Türk halkı için savaşmak olan, birkaç defa bunun için dilekçe veren Üsteğmen Yavuz Sokullu, bu çıkarma esnasında şehit düşmüştür. Pladini plajına inen Bora Özel Kuvvetleri, Girne yönünde taarruz emri alarak ilerlemeye başlamıştır. Çubuk Taburu ile Yukarı ve Aşağı Dikomoları almıştır. Ankara’dan uçuşa geçen 141.Filo da aldığı emir doğrultusunda Lefkoşa Havaalanını imha etmiş ve böylece Yunanistan’ın geceleri silah ve asker indirmesinin önüne geçilmiştir (Özakman, 2012).

Gönyeli Ovası’na helikopterlerle indirilen kuvvetle birlikte Türk Alayı takviye edilmiştir. Korgeneral Nurettin Ersin bu birliklere Küçükkaymaklı kasabasının ve Lefkoşa Havaalanı’nın ele geçirilmesini emretmiştir. Alınan emir üzerine askerler havaalanını kuşatmış fakat Yunan Alayı ve Rum savunmaları nedeniyle Türk birliklerinin saldırıları durmuştur. Küçükkaymaklı da Türk birlikleri ve Mücahitler, Rum askerlerine karşı birlikte çarpışarak akşamüzeri bölgeyi almayı başarmıştır (Tenşi, 2018)

Girne limanı ile Lefkoşa yolunda ki Darboğaz 'da bulunan birliklerimizi birleştirmek ve bölgeyi tam manası ile temizlemek amacıyla harekate devam eden birlikler, Girne'ye doğru ilerleyerek tanklar ve makineli tüfekleri ile düşmanlara saldırmıştır. Girne'ye varıldığında adeta bir sokak savaşı yaşanmıştır. Her noktadan Rumlar, Türk askerleri üzerine ateş açmıştır. Yunan cephaneliğini ele geçiren birlikler, Lefkoşa'ya doğru ilerlemiş Hillarion Kalesi'ne yaklaşıldığında Türk Mücahitler, Türk askerlerini karşılamıştır. Darboğaz'da bulunan Türk karargahına varmayı başaran birlikler harekâtı amacına ulaştırmış ve başarılı bir harekât gerçekleştirmiştir (Çopur, 2014).

1.Kıbrıs Barış Harekâtı, 22 Temmuz'da Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes çağrısını kabul etmesi ile saat 17.00'dE noktalanmıştır. Harekât sonucunda Lefkoşa bölgesinde Türkler için tehdit oluşturan bölgeler Rumlardan temizlenmiş aynı zamanda Kanlı Noel Olayları ile Rum işgaline uğrayan Küçükkaymaklı Kasabası da kurtarılmıştır (Koç, 2005).

Harekâtın başarıyla noktalanması sayesinde Girne ve Lefkoşa bölgesine Türk birliklerinin yerleşmesiyle Türkiye ve Kıbrıs arasında bugüne kadar olmayan bir deniz ile hava bağlantısı sağlanmıştır. Dünya kamuoyu 1.Kıbrıs Barış Harekâtına ılımlı yaklaşmış, pek çok devlet Ada'ya yardım ve malzeme göndermiştir. Atina da ise kaos ortamı yaşanmış, siyasi ortam kaynamıştır. Bazı kaynaklarda Yunan hükümeti ve Kıbrıs Rum hükümetinin devrileceğine dair haberler yayınlanmıştır (Artuç, 1989).

Nitekim bu haberler gerçek olmuş, Atina'da hükümet istifası ile sürgünden dönen Konstantin Karamanlis, Ada'da ise darbeci Sampsop devrilerek eski Temsilciler Meclisi Başkanı Klerides tarafından yeni hükümetler kurulmuştur. Ateşkes sonrasında Kıbrıs'ta yaşanan sorunların barışçıl yollarla çözülmesi için Cenevre'de üç garantör ülkenin katılımı ile bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

2.6.1. 1. Cenevre Görüşmeleri

25-30 Temmuz tarihleri arasında Kıbrıs'ta barış ve güvenli ortamın sağlanması adına Cenevre'de bir konferans gerçekleştirilmiştir. Üç garantör ülkenin dış işleri bakanları görüşmelere katılmıştır. Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Turan Güneş temsil etmiştir. Rum kesimi adına Glafkos Klerides, Kıbrıs Türkleri adına da Rauf Denktaş görüşmeye

katılmıştır. ABD, BM ve Sovyetler Birliği de gözlemci bulundurmuştur (İsmail, 1998). Toplanan konferansta, *“Ateşkesten sonra Kıbrıs’ta savaşın tekrar başlamasını önlemek ve anlaşma sağlanana kadar ateşkesi kalıcı kılmak, Kıbrıs’ın toprak bütünlüğüne yönelik daimî bir anlaşmanın hatlarını tespit etmek”* amaçlanmıştır (Tenşi, 2018, s.129).

Cenevre’de Türkiye’nin istekleri öncelikle Ada’daki Türk askerlerinin geri dönmesi için baskı yapılmaması olmuştur. Rauf Denktaş’ın başkan yardımcısı görevine getirilmesi ve Kıbrıs Türklerinin Türk polisler tarafından korunması, Ada’da iki milletli geçici bir otonom yönetim kurulması da talepleri arasında yer almıştır (Mütercimler, 2004). İngiltere Dış İşleri Bakanı Callaghan’ın Yunanistan ve Türkiye arasında ki sorunları çözücü öneriler sunması yerine iki tarafa da iyi görünmek için çabalaması zorlu bir konferans olmasına neden olmuştur. Cenevre görüşmeleri sonrasında ortak bir bildiri yayımlanarak Kıbrıs Barış Harekati’nin haklılığı da tescillenmiştir (Çopur, 2014).

Türk Dış İşleri Bakanı Turan Güneş’in 1.Cenevre Konferans hakkındaki görüşleri şöyledir; *“Siyasi doğrultumuz vardı. Burada elde ettiğimizi sanıyorum daha önce söyletmeyi kabul ettiremediğimiz bir kelimeyi kabul ettirdik. Kıbrıs’ta otonom ve muhtar bir Türk bölgesi olduğu vakidir. Türklerin Kıbrıs’ta kendilerine ait bir idareleri olacak Ayrıca somut önerilerimizin hepsini kabul ettirdik.”* (Küçük, 2017, s. 90).

Görüşmeler 30 Temmuz 1974 tarihinde noktalanmıştır. 6 gün süren diplomatik mücadele, Türkiye’nin lehine sonuçlanmıştır. 8 Ağustos tarihinde ise yeniden Cenevre’de toplanma ve asıl sorunun çözülmesi için görüşmeleri sürdürme kararı alınmıştır (Artuç, 1989).

2.6.2. 2. Cenevre Görüşmeleri

Kıbrıs’ta barış sağlanması ve güvenli ortam kurulması için 8 Ağustos tarihinde Cenevre’de başlanan görüşmeler, daha başlamadan önce başarısız olmuştur. Çünkü Yunanistan ve Kıbrıs Rumları 1.Cenevre Görüşmeleri sonucunda imzaladıkları maddelerin hiçbirini uygulamamıştır (Belen, 2010).

İkinci Cenevre Görüşmeleri, üç garantör ülkenin dış işleri bakanlarının katılımı ve Kıbrıs Türklerini temsilen Rauf Denktaş’ın, Rumları temsilen ise Glafkos Klerides’in

dahil olması ile 5 katılımcı ile başlamıştır. Türk Dışişleri Bakanı Güneş, Ada'da ki Türklerin güvenliğinin sağlanması ve Kıbrıs'ın bağımsızlığı için ikili otonom yönetim kurulmasından bahsetmiştir. Aynı gün Callaghan ile görüşen Güneş, Kıbrıs'ın %34'ünü içine alan altı kantondan oluşan özerk bir Kıbrıs Türk Bölgesi kurulabileceğini, kantonal bir çözümde öngörülebileceğini bildirmiştir. Bu öneriyi Rum tarafına ileten Callaghan, Mavros ve Klerides'ten ülkelerine danışmak için 48 saat süre istedikleri cevabını almıştır (Mütercimler, 2004, Arık, 2011).

Rauf Denктаş ile Klerides arasında konferansta baş başa bir görüşme yapmaları kararlaştırılmıştır. Kıbrıs'ta iki toplumun temsilcisi son kez dostane bir görüşme gerçekleştirmiştir. Rauf Denктаş'ın yazılı ve sözlü olarak Klerides'e sunduğu iki toplumlu federasyon düşüncesi, Klerides tarafından reddedilmiştir. Cenevre'de yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamamıştır. Bülent Ecevit, 11 Ağustos'ta Turan Güneş'e Haluk Ülman aracılığı ile bir mesaj yollayarak Ayşe'nin tatile çıkmak için hazır olduğunu bildirmiştir. Rum ve Yunan hükümetinin Türkleri oyalama politikaları nedeniyle, 13 Ağustos günü yapılan görüşmeler uzayarak 14 Ağustos gece yarısına kadar devam etmiştir. Türk Dışişleri Bakanı Güneş, toplantıya saat 02.20'de veda ederek terk etmiştir. Konferans bir sonuca ulaşmadan dağılmıştır. Kıbrıs'ta ki birliklere Zafer parolası ile saat 04.40'ta hareketin başlayacağı bildirilmiştir. Aynı gün sabah saatlerinde "Ayşe tatile çıksın" parolası ile 2. Kıbrıs Barış Harekâtı başlamıştır (Özakman, 2012).

2.7. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Türkiye'nin 14 Ağustos'ta ikinci kez harekât başlatmasının nedeni Türk birliklerinin Girne'de küçük bir alanda sıkışıp kalması ve hareket özgürlüğünün kalmamasıdır. Rumlar bunu bildikleri için Türkleri oyalayarak zaman kazanmaya çalışmıştır. Dış İşleri Bakanı Turan Güneş, BM Güvenlik Konseyi'nde, çıkarma hareketinin Ada'nın işgal amacı taşımadığını ve Türkiye'ye ilhak edilmesi için gerçekleştirilmediğini anlatan konuşmalar yapmıştır (Alasya, 1992). 14 Ağustos günü Kolordu taarruza başlayarak saat 05.40'ta deniz bombardımanı, 06.00 hava taarruzu, 07.15'te ise birlikler genel taarruzu başlatmıştır (Çetiner, 2007).

2.Kıbrıs Barış Harekat'ında öncelikle Boğaz ve Magosa yönünde tankların ve askerlerin özel kuvvetlerle desteklenerek ilerlemesi, 2.Tümenin de denize ulaşması planlanmıştır. Omorfo üzerinden Komando Tugayı ve Paraşüt Birliklerinin Lefke'ye varması hedeflenmiştir. 28. Tümenin Lefkoşa-Boğaz bölgesine, 39.Tümenin ise tank ve askerlerle birlikte Dikomo Boğaz bölgesine harekât yapması emredilmiştir. Doğuya doğru saldırı düzenleyen 28'inci ve 39'uncu Piyade Tümenleri Serdarlı da bulunan Mücahit Kuvvetleri ile birleşmiştir (Belen, 2010).

Rum Milli Muhafız Ordusu'nun askerleri ve EOKA-B terör örgütü, 14 Ağustos sabahı Atlılar köyünde yapılan katliamlarda kadın, erkek, çoluk çocuk 75 Türk'ü şehit etmiştir. Başka bir Rum grubu, Muratağa ve Sandallar köylerine saldırarak 88 Türk'ü acımasızca şehit etmiştir. Baf'ta Türk mahallerine yapılan saldırılar da ise yaşanan acı, BM Gözlemcisinin 3 yaşındaki bir çocuğunun vücudunda 30-40 kadar mermi bulunduğunu açıklaması ile gözler önüne serilmiştir. Başbakan Ecevit, katliamlar sonrasında gerekirse Türkiye'nin üçüncü bir harekât düzenleyebileceğine dair açıklamalarda bulunmuştur (Koç, 2006; Mütercimler, 2004).

Harekatın ikinci günü ise zırhlı ve motorlu birliklerimiz yeniden ileri harekâta geçerek, saat 11.30'da Magosa'nın bazı noktalarına ve kuzeyde Boğaz semtine iyice yaklaşmıştır. Kuzeyde yer alan zırhlı birlikler, Boğaz semtini tamamen kuşatmış, Ada'nın doğu kıyılarında bulunan birlikleri ise saat 15.20'ye kadar Magosa'nın Türk semtine ulaşmıştır. Sonrasında Türk askerleri derinliklerde kalan düşman gücünü temizlemeye girişmiştir. Deniz Kuvvetlerimiz, Magosa bölgesindeki düşman inlerini ve önemli hedef noktalarını kara bombardımanı ile dağıtmıştır. Sabah saatlerinden itibaren ise Hava Kuvvetlerimize ait uçaklar Rumların savaşı yönettiği alanlara, topçu ve mukavemet yuvalarına taarruza başlamış ve sonuç alınca dek taarruz harekâtını sürdürmüştür (Apuhan, 2017).

Kıbrıs Türk Alayı Komutanı Albay Mustafa Katırcıoğlu, 16 Ağustos sabahı harekatın üçüncü gününde saat 09.00'da savaş karargâhına telefon ederek "*Beş erimiz şehit oldu*" demiştir. Ordu komutanı Orgeneral Suat Aktulga' da Genelkurmay II. Başkanı Orgeneral Adnan Ersöz'ü arayarak "*25 erimiz şehit oldu*" haberini vermiş, şehit sayısını fazla söylemiştir. Kıbrıs Yunan Alayına hemen taarruz edilmesi için izin istemiştir. Bu haberler üzerine, Kıbrıs Türk Alayı emrine bir paraşüt taburu verilerek saat 12.00'da

kadar Hava Kuvvetlerimiz uçakları Yunan Alayı karargâhını bombalamıştır. Türk Alayı, hava bombardımanı bittiğinde saldırıya geçmiştir. Saat 15.00’da vardığında Yunan alay karargahına Türk bayrağı dikilmiştir. Yunan Alayında 500 asker ölmüştür. Ölü sayısından fazla da yaralı olduğu açıklanmıştır (Tarakçı, 2010, s.145).

16 Ağustos akşamı Türk birlikleri, hedeflere ulaşmış ve Türkiye, BM Güvenlik Konseyi’nin 360 sayılı kararınca ateşkes ilan etmiştir. Harekatın sonuçlarına bakıldığında Türk Silahlı Kuvvetleri’nden 415 kara, 65 deniz, 5 hava, 13 jandarma olmak üzere toplamda 498 askerin şehit, 1200’ünün ise yaralandığı görülmüştür. Kıbrıslı Türklerden, 70 Mücahit şehit olmuş, sivillerden 270 şehit verilmiş ve genel olarak 1000 kişi yaralanmıştır. Rum ve Yunan kesiminden ise yaklaşık 4 bin ölü, 12 bin yaralı olduğu ortaya çıkmıştır. Barış Gücü askerleri de savaş dışında kalmasına rağmen kayıplar vermiştir. Harekatın ardından Kıbrıs’ın güneyinde yaşayan Türk halkı daha güvenli sayılan kuzey bölgesine göçlere başlamıştır. Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı ile tüm dünyaya burada ben de varım mesajını vererek, barış için savaşmıştır (Tenşi, 2018). Barış harekâtı sona erdiğinde, Yunanistan’da ki askeri cunta istifa etmiş ve sivil hükümet kurulmuştur. Daha demokratik bir yönetim iş başına gelmiştir. Kıbrıs Rum kesiminde de hükümet değişikliği yaşanmıştır. Kıbrıs Barış Harekat’ının başarıyla sonuçlanması ile Enosis sonsuza kadar engellenmiştir. ABD ve Türkiye, harekât nedeniyle karşı karşıya gelmiş ve ABD yıllarca Türkiye’ye silah ambargosu uygulamıştır. Türkiye dostunu düşmanını daha iyi ayırt ederek, 3. Dünya ülkeleri ve İslam ülkeleri ile dostluğunu geliştirmiştir. Yunanistan, NATO üyeliğinden çekildiğini açıklamıştır. Kıbrıs’ın kuzeyinde bulunan Türk halkı, Türkiye’nin desteğini alarak Kıbrıs Türk Federe Devleti’ni ardından da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni kurmuştur (Koç, 2005).

Türkiye gerçekleştirdiği iki harekâtle, aslında 1963 yılında yapması gerekenleri hayata geçirmiştir. Harekatlar sayesinde Rumların vahşeti ve eziyeti sona ermiş, Türkler özgürlüklerine kavuşmuştur (Yılmaz, 2014).

2.8. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

Türkiye savaş sonrası Kuzey Kıbrıs'ta karışık olan ortamı toparlamaya çalışmış bir yandan da kendisine uygulanan ambargolara karşı mücadele etmiştir. Makarios, ABD, İngiltere ve Yunanistan'ın anlaşmasıyla 7 Aralık 1974'te kaçışından beş ay sonra geri dönmüştür (Artuç, 1989). 1 Kasım 1974'te BM Genel Kurulu'nda alınan kararlara göre Ada'da iki toplumun varlığı da kabul edilmiştir. Çok partili demokratik sistemin kurulması için 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs'ta toplanan federe birimler bir araya gelmiştir. Toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi, oy birliği ile Kıbrıs Türk Federe Devletini ilan etmiştir. Yeni kurulan devletin anayasasını hazırlamak için kurucu meclis oluşturulması kararlaştırılmıştır (İsmail, 1998).

Türkiye yeni kurulan devleti tanısa da Kıbrıs'ta küçük bir Türk devleti kurulmasına büyük devletler tepki göstermiş ve kabullenememiştir. Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulduktan sonra ilk iş olarak iş gücü açığını kapamak için Türkiye'den 40 bin kişi getirilmiştir. Kıbrıs'ın nüfus verilerini değiştiren bu olay Rumların tepkisini çekmiştir. BM'nin aracılığıyla 31 Temmuz-2 Ağustos 1975 aralığında Kıbrıs'ta mübadele yapılmıştır. Kıbrıs'ın güneyinde yaşayan Türklerin, kuzeye, kuzeyde yaşayan Rumların ise güneye geçmesine izin verilmiştir (Özakman, 2012; Özarslan, 2007)

Rum hükümeti Kıbrıs'ta Türk Federe Devleti kurulmasından sonra uluslararası alanda Türkleri kötüleyen ve karalayan propagandalar yapmıştır. Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denктаş, Rum kesimi ile görüşmek için birçok kez girişimde bulunmuştur. Rauf Denктаş ve Rum yönetimi başkanı Makarios, 27 Ocak 1977 tarihinde Lefkoşa'da Barış Gücü Karargahında bir araya gelmiştir. İkinci defa ise BM Genel Sekreteri Waldheim'in de katılımı ile 12 Şubat 1977'de toplanmıştır. Bu görüşmelere rağmen Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik kesin bir sonuca varılamamıştır. Neticede Rumların, BM'ye 1978 yılında yapmış olduğu başvurudan Türkler aleyhine karar çıkması, Rumların, Türkleri azınlık konumuna düşürme çabaları, Kıbrıs Türklerini yepyeni bir yola çıkarmıştır. Çıkılan bu yol sonunda 15 Kasım 1983 yılında bağımsızlık kararı alınmış ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur (Apuhan, 2017).

Rumların Türkler ile bir anlaşmaya varma niyetinin olmadığı iyice anlaşılınca, Kıbrıs Türk halkı self-determinasyon hakkını kullanmıştır. 15 Kasım 1983 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin aldığı karar ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir. Yeni kurulan devleti ilk tanıyan ülke Türkiye daha sonrasında Bangladeş olmuştur. Fakat Bangladeş ABD'nin tehditlerine boyun eğmiş, Kıbrıs'ı tanıma kararını geri çekmiştir. Yapılan baskıları gördükçe Pakistan'da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımaktan vazgeçmiştir (İkizler, 2007).

Yeni kurulan devlet için meclis anayasa çalışmalarına başlayarak bir anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa 5 Mayıs 1985 yılında halk oylamasına sunularak %29,82 hayır, %70,18 ile evet oyu almış ve kabul edilmiştir (İsmail, 1998). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluş bildirisi hazırlanmıştır. Yayınlanan bildiride aşağıdaki maddeler yer almıştır;

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti BM'ne bağlıdır,
- Bağılantısızlık dışında bir politika izlenmeyecektir,
- Garanti ve İttifak Anlaşmalarına bağlıdır,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Akdeniz ve yakın bölgemizde barışın hâkim olmasına çalışacaktır,
- Bütün ülkelerle dostane ilişkiler geliştirilecek, herhangi bir devlete karşı düşmanca bir tavır içerisine girilmeyecektir,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, iki halk arasındaki sorunları barışçıl ve uzlaşmacı yollarla çözülmesi için, BM Genel Sekreterinin iyi niyet görevinin devamından ve Genel Sekreterin gözetimi altında müzakerelerin yürütülmesinden yanadır (Apuhan, 2017, s. 103).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, her ne kadar başka devletler baskılarla kendisini tanımaktan vazgeçse de ekonomik ve siyasi arenada pek çok devletle ilişkiler kurmaya başlamıştır. Kuruluşundan sonraki süreçte de yaklaşık 60 ülke ile ticari ilişkilere girmiş, İslam İş Birliği Teşkilatında ki toplantılara da gözlemci olarak katılmıştır. Aynı zamanda toprakları üzerinde kurulan 6 uluslararası üniversite ve her milletten eğitim görmeye gelen öğrencilerin olması kültürel manada da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne katkı sağlamıştır (Manisalı, 2003).

2.9. 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Sosyal bilgiler, çok sayıda disiplininin bir araya gelmesi ile oluşan, disiplinler arası bir alandır. Bu yüzden, tarih ve coğrafyaya göre tanımlanması da daha zordur. Sosyal bilgilerin önemli ve temel iki ayırıcı özelliği vardır. Bu özellikler, bütüncül ve disiplinler arası olmasıdır (Doğanay, 2002, s.16). Bir ders olarak kabul edilen Sosyal Bilgiler, bilim alanı değildir. Ortaya çıkışında ise Amerikan tarihinin ve önemli yere sahip kişilerin öğretilmesi ve eşitlik ile özgürlük kavramlarının gelişimini sağlama isteği etkili olmuştur (Aslan, 2016).

Sosyal bilgilerin kısaca tanımını, *“toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun somunda elde edilen dirik bilgilerdir”* şeklinde yapabiliriz (Sönmez, 1997, s.3). Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme becerilerini geliştirerek bilgi, beceri ve değer gelişimini destekleyen ilkökul ve ortaokul programındaki en önemli dersler içinde yer almaktadır (Dündar, 2018). Okullarda Sosyal Bilgiler dersinin yer almasının en önemli amacı, öğrencilerin yaşadıkları ülkenin istediği türde bir vatandaş olarak yetiştirilmesidir. Bu nedenle öğrenciler yaşadıkları ülkede bulunan rejimlerin, etkisi altında kalarak yetişmekte ve toplumdaki değer ve normlarda bu rejimlerden etkilenmektedir (Safran, 2014). Toplumdaki değerleri şekillendirmede önemli yere sahip olan Sosyal Bilgiler, ilkökul 4.sınıf ve ortaokul 5.6.7. sınıf düzeyinde haftalık 3 ders saati olmak üzere okutulmaktadır.

Öğretim programları ise okullarda okutulmakta olan derslerin temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda öğretim programları hakkında bir dersle ilgili öğretilmesi hedeflenen niçin, nasıl, kim ve ne zaman öğretilim sorularının yanıtlarını içeren bir kılavuzdur denilebilir (Çoban ve Akşit, 2018). Dünyada yaşanan bilimsel gelişmelerin eğitime yansması, yaşanan ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel değişimler, Türkiye’deki eğitim sisteminin 4+4+4 şeklinde düzenlenmesi, ulusal ve uluslararası değerlendirmelerdeki başarı düzeylerinin incelenmesi öğretim programlarının zamanla değiştirilmesini zorunlu hale getirmiştir (Tay, 2017).

Yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmeler sonucunda, ilk ve ortaöğretimde okutulan derslerin birçoğu için taslak öğretim programı hazırlatan Millî Eğitim Bakanlığı 2017 yılının Ocak ayında kamuoyu ile taslak programı paylaşmıştır. Bakanlık, kendilerine

gelen eleştiri ve talepler doğrultusunda programa son şeklini vererek 2017-2018 öğretim yılında 4.ve 5.sınıflarda, 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıf düzeylerinde yeni öğretim programını uygulamaya başlamıştır.

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kanun kapsamında ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s.8).

Sosyal Bilgiler dersi, sorumluluk sahibi ve iyi vatandaşlar yetiştirmek için, okullarda sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerden seçilmiş bilgileri içeren, kişilerin toplumsal hayatlarında kullanacağı temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir derstir (Civek, 2008). 2018 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4.sınıftan 7.sınıfa dek pek çok temel beceri ve değer kazandırılmasının hedeflendiği görülmüştür. Kazandırılmak istenilen değer 18, beceri sayısı ise 8'dir. Programda yer alan 8 beceri ise şöyle sıralanabilir;

1. Anadilde iletişim,
2. Yabancı dillerde iletişim,
3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler,
4. Dijital yetkinlik,
5. Öğrenmeyi öğrenme,
6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler,
7. İnişiyatif alma ve girişimcilik,
8. Kültürel farkındalık ve ifade (MEB, 2018, s. 4-5).

2018 Sosyal bilgiler öğretim programına genel olarak bakıldığında, 4. sınıfta 33 kazanım, 5. sınıfta 33 kazanım, 6. sınıfta 34 kazanım, 7. sınıfta 31 kazanım olmak üzere toplam 131 kazanım ve 7 öğrenme alanı yer almaktadır. Programda “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ile “Güç Yönetim ve Toplum” isimli öğrenme alanları çıkarılmış bunun yerine “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı eklenmiştir. Çıkarılan iki öğrenme alanı yeni eklenen öğrenme alanı içerisine dahil edilmiştir. Bu bağlamda 2005 yılında hazırlanan Sosyal bilgiler öğretim programından da farklılıklar göstermektedir. Değişen dünyayı takip ederek güncellenen öğretim programı, genç nesillere yeni bakış açıları kazandırmayı hedefleyerek, etkin bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

2.9.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Belli bir amaç için bilgi verme işine öğretim denilmekte ve Sosyal Bilgiler öğretiminde, üç gelenek bulunmaktadır. Bu gelenekler, “vatandaşlık aktarımı olarak”, “sosyal bilim olarak” ve “yansıtıcı araştırma olarak” sosyal bilgiler öğretimidir. Geleneksel üç yaklaşımdan biri olan “vatandaşlık aktarımı olarak” öğretilmesi ile belirli davranış, bilgi ve değerlerin öğrencilere aktarımı amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım ile sosyal bilgiler dersi ile davranış ve bilgi yanında değer aktarımı da yapılmaktadır (Kan, 2010; Öztürk, 2009).

Değer, “bir ülkenin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini içine alan maddi ve manevi unsurların bütünü” veya “bir davranışın, bir hareketin veya sahip olduğumuz bir unsurun önemini ortaya çıkaran soyut ölçü, bir ögenin değdiği karşılık, kıymet” olarak açıklanmaktadır (TDK, 2019). Toplumun yaşam şeklini, düşüncelerini, siyasi görüşleri ve dünyaya bakış açılarını şekillendiren normlar topluluğunu değerler oluşturur. Değerler ülke ve toplulukların kendi içerisinde davranış biçimlerini gösterirken dışarıdan birinin ülke ve topluluklarla iletişimde rehberlik eder (Yazıcı, 2006).

Değerler, duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. Günümüzde yaşanan toplumsal değişimler değer öğretimine gittikçe daha fazla önem verilmesini kaçınılmaz hale getirmektedir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.71). Eğitimde değerler öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine ve yeteneklerini ortaya çıkarmalarına katkı sağlar (Girgin, 2012). Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirmede var olan değerlerin farkına vardırma ve bireylerin insanlarla etkileşimlerinin nasıl etkilendiğine dair bilinç kazanmasına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2009). Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimine bireylerin ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır.

Sosyal bilgiler öğretimi, demokratik vatandaşlığa sıkı bir biçimde bağlı vatandaşlara bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar. Bu nedenle aşağıdaki konular üzerine odaklanır;

1. Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, ırki ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma/geliştirme,

2. Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma,
3. Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan sosyal, ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme,
4. Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma,
5. İnsan ilişkilerinde sorumluluk, iş birliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme (Öztürk, 2009, s.10).

Her zaman için ve herkes adına ortak olan temel çekirdek değerlerinin ne olduğu sosyal bilgiler eğitimcileri ve program geliştirme uzmanlarının üzerinde durduğu önemli bir konu olmuştur (Doğanay, 2009). Kişilik gelişimi küçük yaşlarda başladığı için değerler eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi gerekmektedir. Nitekim değerler eğitimi, bireyin kişiliğinin gelişmesini sağlamayı, çocuğun doğuştan getirmiş olduğu en iyi tarafını ortaya çıkarmayı, iyi ahlakla donatarak bu durumu devam ettirme amacı gütmektedir (Aydın, 2012). Güncellenen programda da dikkat edilmesi gereken hususlar başlığı altında değer ve becerilerin kazanımlarla birebir ilişkilendirildiği, değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınabilmesi için söz konusu değer veya becerilerin uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmesi gerektiği bilgisi yer almıştır (MEB, 2018, s.10). Bireylerin şekillenmesinde değerler yapı taşı rolündedir. Değerler herkesçe kabul ve tercih edilen bir kılavuzdur. Sağlam karakterli bireyler yetiştirmek değerleri en iyi şekilde vermekten geçmektedir. Bu nedenle aile başta olmak üzere okullar, öğretim programları, öğretmenler ve ders kitaplarına büyük görevler düşmektedir (Karacan, 2018). Değer öğretimine verilen bu önem neticesinde, 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler öğretim programında değerler programının merkezine yerleştirilmiştir. Programda 10 tanesi kök değer olmak üzere toplam 18 tane kazandırılması hedeflenen değer bulunmaktadır. (MEB, 2018, s. 4). Güncellenen yeni sosyal bilgiler öğretim programındaki değerler aşağıdaki tablodaki gibidir;

Tablo 2.1

2018 Programında Yer Alan Değerler

Sıra No	2018 Programında Yer Verilen Değerler
1	Adalet
2	Aile birliğine önem verme
3	Bağımsızlık
4	Barış
5	Bilimsellik
6	Çalışkanlık
7	Dayanışma
8	Duyarlılık
9	Dürüstlük
10	Estetik
11	Eşitlik
12	Özgürlük
13	Saygı
14	Sevgi
15	Sorumluluk
16	Tasarruf
17	Vatanseverlik
18	Yardımseverlik

Değer öğretimine verilen bu önem neticesinde, 2018 yılında güncellenen Sosyal bilgiler öğretim programında değerler programın merkezine yerleştirilmiştir. Programda 10 tanesi kök değer olmak üzere toplam 18 tane kazandırılması hedeflenen değer bulunmaktadır. Kök değerler," adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenmiştir. Kök değerlerin tanımı ise "öğrenme-öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı" şeklinde ifade edilebilir (MEB, 2018: 4). Bu araştırmada Denizli ve Muğla illerinde bulunan Kıbrıs Gazileri ile görüşme gerçekleştirilerek, elde edilen veriler 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler açısından incelenecektir.

2.10. İlgili Araştırmalar

Yurtiçi kaynaklar incelendiğinde literatürde Kıbrıs tarihini anlatan ve Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili bilgi veren birçok kitap, makale ve tez konusu olduğu, çok sayıda

sözlü tarih çalışması yapıldığı saptanmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Sosyal Bilgiler öğretim programındaki yerini ortaya çıkaran aynı zamanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler ile Kıbrıs Gazilerinden elde edilen bulguların ilişkilendirildiği çalışma sayısı azdır.

Konu ile ilgili çalışmalar arasında Şimşir'in (2014), Kıbrıs Tarihi ve Önemi Konusunun Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile İlgili Analiz Çalışması adlı yüksek lisans tez çalışması olduğu görülmüştür. Şimşir (2014) bu çalışmasında Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Sosyal Bilgiler Programı ile Kıbrıs'taki Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Sosyal Bilgiler Programı karşılaştırarak analiz etmiştir.

Şenyol (2018), Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sosyal Bilgiler Öğretimindeki yeri adlı çalışmasında Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili genel bir literatür taraması yaparak, gazilerle görüşmüştür. Aynı zamanda dönemin gazetelerini incelemiştir. Kıbrıs'ın ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Sosyal Bilgiler öğretiminde ki yerini Sosyal Bilgiler 5.6. ve 7.sınıf ders kitapları ile 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabını inceleyerek tespit etmiştir.

Eroğlu (1975), Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı adlı kitabında Kıbrıs uyuşmazlığı sorununa değinilerek, Kıbrıs Barış Harekâtı ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Kıbrıs'ta 1954 yılından itibaren yaşanan durumları ele alarak ilerleyen kitap, 1975 yılında Güvenlik Konseyi'nin 12 Mart tarihli kararı ile son bulmuştur.

Koç (2005), Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar isimli eserinde Kıbrıs'ın jeostratejik konumu ve tarihi ele alınarak Kıbrıs sorununun doğuşu ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Rumların Enosis politikaları ve EOKA örgütünü kurmaları ile Türklere yaptıkları zulümler gözler önüne serilmiştir. Ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin haklı sebeplerle gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı, Türk Yunan ilişkilerindeki stratejiler ve 1980 sonrası yaşanan gelişmeler anlatılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili fotoğraflar da bahsi geçen kitapta yer almıştır.

Şahin (2012) Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Sürecinde Türk Kamuoyu adlı doktora çalışmasında 1974-1983 yılları arasında Türk kamuoyunun hassasiyeti ve yaklaşım biçimleri incelenmiştir. Türk halkının Kıbrıs Meselesi'ni dönem

dönem farklı algılarla değerlendirdiği ve Türk dış politikasında bu algıların etkili olduğu tespit edilmiştir.

Altan (2010)'un Kıbrıs sorunu çözüm sürecinde Annan Planı: K.K.T.C ve Kıbrıs Rum Basınındaki Yansımaları adlı doktora çalışmasında Kıbrıs Rum kesimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti basınında farklı ideolojilere sahip gazetelerde yer alan haberler analiz edilmiştir. Dört bölüme ayrılan çalışmada nitel ve nicel çözümlenmeler uygulanarak, elde edilen veriler medya ile siyasi güç ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin analizi ve yorumlanması yer almaktadır.

Bu çalışma, betimsel ve ilişkisel bir çalışmadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma, olayların doğal ortamda gerçekçi şekilde incelendiği, bütüncül olarak ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel çalışmalar neyin ne olduğunu incelemeye çalışan, ilişkileri ya da farkları incelemeyen çalışmalar olarak bilinmektedir (Erkuş, 2009).

Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni uygulanmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Konu hakkında elde edilen bilgiler çeşitli yazılı kaynaklara, Denizli ve Muğla illerinde yaşamakta olan gazilerimize başvurularak elde edilerek sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Sözlü tarih, bahsi geçen çeşitli olaylara tanıklık eden, insanların anılarının ortaya çıkarılmasını amaçlayan, tarihin yanı sıra psikoloji, dil bilimi ve edebiyat gibi pek çok

alandaki projelerde kullanılan bir veri toplama aracıdır (Dere, 2018). Sözlü tarihte, belli bir konu çevresinde, konuyla ilgili kişilerle yapılan ve kaydedilen uzun konuşmalar sonucunda ortaya çıkan bilgiler sistemli şekilde değerlendirilir (Öztürkmen, 1998). Elde edilen verilerin araştırma da tarafsız bir şekilde kullanılmasına dikkat edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu Denizli ilinde ulaşılabilen 7, Muğla ilinde ulaşılabilen 6 Kıbrıs Gazisinin görüşme sırasında verdiği bilgilerden oluşmaktadır. Aynı zamanda 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de okullarda okutulan 5. 6. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını içermektedir.

Araştırma kapsamında Denizli ilindeki Gaziler hakkında ki bilgiler Tablo 2’de, Muğla ilindeki Kıbrıs Gazileri hakkında ki bilgiler Tablo 3.3’de incelenen ders kitaplarına ait bilgiler ise Tablo 3.1’ de verilmiştir.

Tablo 3.1

Denizli İlinde Görüşme Yapılan Kıbrıs Gazileri

<i>Katılımcılar</i>	<i>Doğum Tarihi</i>	<i>Eğitim Durumu</i>
Ali Gök	1953	Ortaokul
Cahit Erbaş	1953	Ortaokul
Hamdi Helvacılar	1953	Ortaokul
İbrahim Ali	1953	İlkokul
Mehmet Durmaz	1953	İlkokul
Muzaffer Çaylı	1953	İlkokul
Süleyman Tosun	1953	İlkokul

Tablo 3.2

Muğla İlinde Görüşme Yapılan Kıbrıs Gazileri

<i>Katılımcılar</i>	<i>Doğum Tarihi</i>	<i>Eğitim Durumu</i>
Celal Doğan	1954	Yüksekokul
Cemil Daşgın	1953	İlkokul
Fayık Kundakçı	1953	İlkokul
İskender Yıldız	1953	İlkokul
Yaşar Özer	1953	İlkokul
Ziya Karaoğlu	1954	İlkokul

Tablo 3.3

İncelenen Ders Kitapları

<i>Ders</i>	<i>Sınıf</i>	<i>Yazarlar</i>	<i>Basım Yılı</i>	<i>Yayın Evi</i>
Sosyal Bilgiler	5	Erhan ŞAHİN	2019	Anadol Yayıncılık
Sosyal Bilgiler	6	Cengiz YILDIRIM Fatih KAPLAN Hayriye KURU Mukaddes YILMAZ	2019	M.E.B. Yayınları
Sosyal Bilgiler	7	Hikmet AZER	2019	Ekoyay Yayıncılık

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma hakkındaki veriler görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Çalışma alanı ile ilgili var olan çalışmalar, yayınlar ve kitaplar tespit edilerek özenle okunup, tez açısından önem arz eden parçaları tespit edilerek değerlendirilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında detaylı bilgilere ulaşmak istenildiği için görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, bireylerle karşılıklı konuşmalar yapılarak soru-cevap ve bireylerin beden dilinin gözlenmesi yolu ile bulguların elde edildiği bir nitel araştırma tekniğidir (Kozak, 2014). Araştırmamız savaşın şahitleri olan gazilerimizden 7 tanesi ile Denizli ilinde, 6 tanesi ile Muğla ilinde görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Gazilerimizin görüşleri uzman görüşleri dikkate alınarak ve literatür taraması yapılarak hazırlanan yarı

yapılandırılmış görüşme formu ile alınmıştır (EK 1).

2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler öğretim programı incelenerek, sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan değerler tespit edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada bütün parça bütün ilkesi gereği ilk olarak çalışmanın taslağı belirlenmiştir. Çalışma alanıyla yapılan eserler toplanarak, alıntılar olup yapılan alıntılar kaynakça kısmında belirtilmiştir. Alıntılar çalışmanın kronolojik sırasına uygun şekilde düzenlenmiştir. Açıklayıcı bilgiler konu başlıklarına göre yapılandırılmıştır. Elde edilen bilgilerin araştırmanın problemine çözümleyici olabilmesi için devamlılık ilkesine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Veriler, açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve görüşmeler katılımcıların izni ile ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde nitel yöntemlerden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi yazılı eserlerin vermiş olduğu iletilerin ayırıcı olan özelliklerini sistemli ve nesnel bir biçimde belirleyerek ileti ile ilgili çıkarım yapmak için kullanılan bir tekniktir (Arseven, 2001). Kaynakçalar detaylı olarak yazılarak çalışmanın çalıntı veya aşırma olmadığını kanıtlamak hedeflenmiştir. Gazilerden elde edilen anılar konu bütünlüğüne bozmayacak şekilde kullanılmıştır. 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler incelenerek, Gazilerden elde edilen anılar ile ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda Muğla Mentеше ilinde devlet okullarında okutulmakta olan ilkokul 4.sınıf, ortaokul 5.6.7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenerek Kıbrıs barış Harekatının yeri ortaya çıkarılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Denizli ve Muğla’da Bulunan Kıbrıs Gazileri ile Yapılan Görüşmelere Göre Ortaya Çıkan Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Denizli ve Muğla Gazileri ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde, alınan cevaplar birebir alıntılama yapılmadan, yorumlanarak verilmiştir. Denizli ve Muğla’da görüşme gerçekleştirilen Gazilerin isim ve soyisimleri de belirtilmiştir.

4.1.1. Denizli Kıbrıs Gazilerine Göre Barış Harekatının Başlama Süreci

20 Temmuz 1974 tarihinde, Kıbrıs Barış Harekatı başladığında bütün gazilerimizin birliklerinde askerlik vazifesini yaptığı görülmüştür. Denizli Kale ilçesinde yaşamakta olan Gazi A. G., Ankara 28. Motorlu Tümede usta birliğinde askerliğini yapmaktayken harekata katılacakları haberinin geldiğini ve 20 Temmuz’da başlayan 1. Kıbrıs Barış Harekatı’na 28. Motorlu Tümen Sıhhiye Taburu Karargah Takımı olarak topluca gönderildiklerini ifade etmiştir. Ankara’dan kara yolu ile hareket ettiklerini ardından Mersin Taşucu’na ulaştıklarını ve Gümüşpala isimli gemi ile deniz yolculuğu yaparak Kıbrıs’a vardıklarını söylemiştir.

Gazi C. E., harekat öncesinde Kayseri Dağ Komando Okulu’nda acemi birliğinde 4 ay askerlik yaptığını ardından usta birliğinin Kayseri Hava İndirme Tugayı olduğunu ifade etmiştir. Burada kademeci olarak araçların bakımı ile görevlendirildiğini, harekatın

başlamamasından aylar öncesinde de silahlarının değiştirilerek 15 günde bir atlayış tatbikatları yaptıklarını söylemiştir. Gazinin ifadesine göre, 19 Temmuz günü gelen emir doğrultusunda bütün araçların bakımının yapılması, akşamında ise içtima alanında tüm askerlerin toplanması istenmiştir. Tatbikat atlayışı yapılacağını düşünen Gazi C. E., Kayseri Ulaştırma Birliğinden Reo askeri araçlara bindirildiklerini ve Kayseri Erkilet Havalanı'na ulaştıklarını söylemiştir. 19 Temmuz günü saat 18:00 civarında uçağa bindirildiklerini ifade etmiş, uçak havalandıktan sonra uzun yola Kıbrıs'a gidileceği bilgisi kendilerine verilmiştir. Askerlere tatbikatlarda kullandıkları plastik mermiler yerine gerçek mermiler dağıtıldığını söylemiştir. Sabahın ilk saatlerinde çalan alarmla birlikte harekete geçerek, Girne'de bulunan Kırmı bölgesine paraşütle atlayış gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Atlayışın gerçekleştirildiği ilk gün Hava İndirme Tugayı 2.Bölük olarak 50 şehit verdiklerini de sözlerine eklemiştir. Harekatın nasıl başladığını anlatırken bile gözleri dolarak heyecanlanan gazimizin o anları hala ilk günkü gibi yaşadığı anlaşılmaktadır.

Gazi H. H., Acemi birliğinin İzmir Narlıdere İstihkam Taburu 2.Bölük olduğunu, burada aldığı teknik resim kursunu 1. olarak tamamladığını ve usta birliğinin ise 8. Kolordu Savaş İstihkam Taburu çıkması nedeniyle Elazığ'a gittiğini söylemiştir. Ardından Elazığ'da usta birliğinde askerliğine devam etmekteyken Barış Harekatı'nın başladığını, teknik resim kursu almış olması sebebiyle savaş haritalarının şablonlara yazıldığı S3 bölümünde görevli olduğunu ifade etmiştir. Komutanları tarafından sevilen ve güvenilen biri olduğu için karargahta gelen mektupları komutanlarına ulaştırmakla görevli olduğunda belirten gazimiz, komutanına gelen bir mektubu götürdüğünde içinde yazan bir cümlenin gözüne çarptığını böylece Barış Harekatı'nın başlayacağını anladığını söylemiştir. Ertesi gün karargahtaki tüm askerlerin komutanlar tarafından toplanarak yapılacak harekat hakkında bilgilendirme yapıldığını, sonrasında gönüllü olan askerlerin bir adım öne çıkmasının istendiğini dile getirmiştir. Gazi H. H. de gönüllü olarak bir adım öne çıktığını fakat komutanının, harekate gidecek kabile içerisinde adını yazmadığını söylemiştir. Komutanı ile birebir görüşen Gazi H. H., ertesi gün Kıbrıs'a yola çıkacak kabileye katılmak için komutanını ikna etmiştir. Düzenlenen tören ile otobüslere bindirilerek Elazığ'dan hareket edildiğini, Hatay Kırıkhan'a ardından Mersin Erdemli'ye gelindiğini anlatmıştır. Mersin'de yola çıkmayı beklerken ailesine mektup yazdığını ve orada bulunan birine rica ederek mektubu ulaştırmasını

istediğini söyleyen gazimiz, ailesine bilgi vermeden vatan aşkı için yola düştüğünü anlatmıştır. 19 Temmuz günü sabah ezanı vakitlerinde, Mersin Taşucu'nda Donanan isimli gemiye binerek hareket için yola çıktıklarını, bütün mühimmat ve malzemelerinin kendilerine dağıtıldığını, ertesi gün sabahın ilk ışıkları ile birlikte Yavuz çıkarma plajına vardıklarını ve harekate bu şekilde katıldığını belirtmiştir. Gazi **H. H.**, hareketin başlama sürecini acemi birliğinde askerlik yaptığı dönemden itibaren anlatmış, yaşadıklarını anlatırken gerek duygusallığı gerek sözleri ile o anları yeniden yaşıyor hissiyatı vermiştir. Aynı zamanda Türkiye Muharip Gaziler Derneği Denizli Şubesi'nin başkanlık görevini de yürütüyor olması nedeniyle Kıbrıs Barış Harekatı'nda, öncesinde ve sonrasında yaşanan olaylara hakim olduğu, gönüllü olarak harekate katılması ile kuşkusuz her Türk evladı gibi vatan sevgisi ile dolu olduğuda açıkça anlaşılmaktadır.

Gazi **İ. A.**, hareket başladığında Ankara Bahçelievler'de İnşabat Taburu'nda 9 aydır askerlik vazifesini yapmakta olduğunu, hareket başlamadan 1 hafta öncesinde ise kendilerine haberin geldiğini ve taburda bulunan askerlere gönüllü olarak harekate gitmek isteyip istemediklerinin sorulduğunu söylemiştir. Kendisi de harekate gönüllü gitmek istemiştir. Fakat şoför olarak vazifeli olduğu için kendi taburunda ihtiyaç olduğu söylenerek gönüllüler arasında gönderilmemiştir. Ayrı bir kabile ile giden gazi, tüm askeri araç şoförlerinin kendi araçlarını kullanarak 18 Temmuz akşamı çalan alarm ile Mersin'e yola çıktığını aktarmıştır. Yolculuk esnasında halkın yollarda kendilerini beklediğini, coşkuyla karşıladığını ifade eden gazi bu durumdan çok etkilenmiştir. 19 Temmuz akşamı ise Mersin'de 28. Tümen ile bileştirildiklerini gece saat tahminen 20.00 gibi yola çıktıklarını ifade ederek, ertesi gün sabaha karşı Girne limanına vardıklarını dile getirmiştir. Türk halkının harekate katılan askerlere gösterdiği destek, Barış Harekatı'nın ve Türk ordusunun ne kadar önemsendiğinin ve askerlerimiz ile gurur duyulduğunun göstergesidir.

Gazi **M. D.**, Erzurum 39.Topçu Alayı'nda usta birliğindeyken hareketin başlama haberini almıştır. "*Günlerden Çarşamba ya da Perşembeydi*" diye sözlerine başlayan gazi, komutanlarının kendilerini topladığını ve içlerinden bazı askerleri seçtiğini dile getirerek, kendisinin de seçilenler arasında olduğunu söylemiştir. Ertesi sabah Erzurum'dan Kıbrıs'a gidecek bütün askerleri topladıklarını ve o gün yola çıktıklarını aktarmıştır. Otobüs yolculuğu ile Osmaniye iline ulaşan gazi, burada çalan alarmla

birlikte trenlere bindiklerini Cumartesi günü Mersin'e ulaştıklarını dile getirmiştir. Mersin'e varmaları ile halkın kendilerini çok iyi karşıladığını belirtmiştir. Burada gemilere bindirilerek Girne Limanı'na çıkarma yapmak için yola çıktıklarını, gemideyken 50.Piyade Alayı Komutanı Albay Halil İbrahim Karaoğlanoğlu'nun şehadet haberinin kendilerine ulaştığını ifade etmiştir. Alınan şehadet haberi, askerleri üzdüğünü söylemiştir. Girne'ye vardıklarında Beşparmak Dağları'ndan atılan aydınlatma fişekleri ile buldukları yerlerin Rumlarca tespit edildiğini ama kararlı bir şekilde mücadele edildiğini söylemiştir.

Gazi **M. Ç.** ise 14 Ağustos günü başlayan ikinci harekate katılmıştır. Kendisi İstanbul'da usta birliğinde inzibat olarak görev yapmıştır. Görevi icabı İnönü Stadyumu'nda inzibat olarak futbol maçında buldukları esnada haber geldiğini ve birliğe çağrıldıklarını söylemiştir. Komutanları harekate katılacak askerlerin adını okumuş ve Gazi **M. Ç.** 'de adının bu listede olduğunu öğrenmiştir. Mersin'e kara yolu ile ulaştıklarını ve Taşucu'ndan gemilere binerek Girne sahillerine vardıklarını belirten gazi, ardından Beşparmak Dağları'na götürüldüklerini dile getirmiştir. Beşparmak Dağları'nda komutanlarının cepheye gidecekler öne çıksın diye emir verdiğini ve kendisinin de öne çıktığını söyleyerek Girne'ye götürüldüklerini aktarmıştır. Bu seçimin cephe için değil inzibat seçimi olduğunun kendilerine daha sonra açıklandığını ve Girne'ye dönerek 2. Barış Harekatı esnasında inzibat olarak bulunduğunu ifade etmiştir. İnzibat seçimi yapıldığını bilmeden cepheye gitmek için gözünü kırpmadan öne atılan gazimizin bu davranışı, vatan sevgisini ve cesaretin ne olduğunu gözler önüne sermektedir.

Gazi **S. T.**, 15 Temmuz akşamında, eğitimden döndüklerinde askerlik yapmakta olduğu Isparta Eğirdir Dağ Komando Okulu Gösteri Tatbikat Bölüğü'nde komutanlarının kendilerini toplayarak 40 kişinin adını okuduğunu ve kendi isminin de bu listede olduğunu söylemiştir. Kıbrıs Barış Harekatı'na katılacaklarını bilmediklerini söyleyen gazimiz Ankara'ya geçici görev için gönderildiklerini sanarak, ertesi gün otobüslerle yolculuk yaptıklarını anlatmıştır. Ankara'da komutanlarının kendilerini hangi amaçla topladıklarını açıklaması ile Kıbrıs Barış Harekatı'na katılacağından haberdar olmuştur. Burada Bolu Komando Tugayı'ndan gelen askerler ile birleştirilerek, Gazi **S. T.**'nin de içinde bulunduğu askerler, askeri araçlar ile Mersin'e ulaşmıştır. Mersin'de gece yarısı

duyulan alarm sesi ile harekete geçerek helikoptere bindiklerini ve Gönyeli Ovası'na indiklerini söylemiştir. Ovaya inişleri esnasında Rum ateşi altında kaldıklarını ve sıcak çatışma yaşayarak Kıbrıs bölgesine taarruz ettiklerini dile getirmiştir. Gazi S. T.'nin verdiği bilgilere göre, Türk askerinin ateş hattında kalmasına rağmen kararlı bir şekilde mücadelesine devam ettiği görülmüştür.

Denizli ilinde 7 gazi ile gerçekleştirilen görüşmeden elde edilen bulguların analiz edilmesi ile ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, 6 tanesinin her iki harekate da katıldığı, 1 gazinin ise yalnızca 2. Barış Harekatında görev yaptığı görülmüştür. Harekate katılan gazilerin beş tanesinin Mersin Taşucu'ndan gemi yolculuğu yaparak Kıbrıs'a ulaştığı, birinin Hava İndirme Tugayı'na bağlı olarak Kıbrıs bölgesine paraşütle iniş gerçekleştirdiği, bir diğer gazinin ise helikopter ile Mersin'den hareket ederek Gönyeli Ovası'na indiği görülmüştür. Gazilerin harekate katılma süreçleri değerlendirildiğinde her birinin vatansever olduğu, gözlerini kırpmadan yeri geldiğinde cepheye gönüllü gitmek için öne atıldığı görülerek Türk askerinin cesareti ve kararlığı açıkça anlaşılmıştır.

Şekil 4.1. Denizli İlinde Görüşme Gerçekleştirilen Kıbrıs Gazileri (Soldan itibaren Gazi Cahit Erbaş, Gazi Süleyman Tosun, Gazi Hamdi Helvacılar, Gazi Mehmet Durmaz, Gazi Muzaffer Çaylı, Gazi İbrahim Ali)

4.1.2. Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Barış Harekatının Başlama Süreci

Kıbrıs Barış Harekatı başladığında, görüşme gerçekleştirilen Muğla gazilerinin tümünün askerlik vazifesini yapmak üzerine birliklerinde olduğu anlaşılmıştır.

Gazi C. D., Kıbrıs Barış Harekatı başlamadan önce Ada'da Türk Kuvvetleri Alayı'nda Barış Gücüne bağlı olarak askerlik görevini ifa ettiğini söylemiştir. Harekat öncesinde de Ada'da bulunduğu için Türklere yapılan muamelelerin çok acı olduğunu sözlerine eklemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin harekat gerçekleştireceği haberinin bağlı oldukları alaya geldiğini ve hazırlıkların yapıldığını bildirmiştir. Ardından Kıbrıs'a gelecek Türk birliklerine yardım etmek için buldukları karargahı terk ettiklerini ve Türk Alayının karargahına bu esnada Rum saldırılarının yapıldığını dile getirmiştir. Aynı zamanda Kıbrıs Barış Harekatı başladığında Hava İndirme Tugayına bağlı askerlerin güvenli şekilde Gönyeli'ye iniş gerçekleştirmesinden sorumlu oldukları için düşman askerlerinin ateşlerine maruz kalarak, sıcak çatışmaya girmiştir. Türk Alayı olarak güvenliği sağladıklarını belirtmiştir. Harekatın başarılı olmasında büyük katkısı olan Hava İndirme Tugayı'nın atlayışında Türk Alayı'nın özverisi ve cesareti ile gerçekleşmiştir.

Gazi C. D., acemi birliğini Samsun'da tamamladıktan sonra BM Değiştirme Birliğine seçilerek İskenderun'a eğitim almak için gittiklerini söylemiştir. Harekat başlamadan öncesinde de gazimizin usta birliğinin Kıbrıs olarak belirlendiği anlaşılmıştır. İskenderun'da eğitim aldıkları esnada 1.Barış Harekatı'nın başlayacağı bilgisinin geldiğini, helikopterler ile Mersin Ovacık'a götürüldüklerini ve Mersin Taşucu'ndan gemiye binerek Gönyeli Ovası'nın batısına ulaştıklarını dile getirmiştir. Kıbrıs'a ulaştıklarında zaten Türk savaş jetlerimizin Beşparmak Dağları'nda ki düşman mevzilerini bombaladığını ve ortalığın yangın yeri olduğunu dile getirmiştir.

Gazi F. K. ise Batman 1.Jandarma Komando Birliğinde askerlik yapmaktayken 1.Barış Harekatının başlama haberinin geldiğini fakat komutanlarının erler eğitimsiz diyerek askerleri göndermediklerini dile getirmiştir. Harekatın başlaması ile eğitimlerinin de arttırıldığını, gece nöbetlerinin çoğaldığını bu nedenle kendilerinin de Kıbrıs'a yakın bir tarihte mutlaka gönderileceklerini tahmin ettiğini söylemiştir. Ardından 2. Barış Harekatı başlamadan önce Ada'ya gönderilme haberi geldiğini, birlikte bulunan erlerin

helikopterlerle Mersin'e gönderildiğini belirtmiştir. Kendisinin ise şoför olması nedeniyle Mercedes Unimog tipi askeri araçlara binerek kara yolu ile Mersin'e ulaşan grupta olduğunu ifade etmiştir. Ardından Serkan isimli çıkarma gemisi ile Kıbrıs'a gönderildiklerini ve net olarak tarihi hatırlamamakla birlikte 10 Ağustos civarında Ada'ya ulaştıklarını ifade etmiştir. Gazinin verdiği bilgilere bakıldığında, Kıbrıs'a gönderildikleri tarih ateşkes dönemine, Cenevre Görüşmeleri 'nin yapıldığı sürece denk gelmektedir. Türkiye'nin 1. Barış Harekatı sonrasında da asker sevkiyatı yapması, Ada'da yaşayan Türklerin geleceği için önlem aldığı, olası bir ikinci barış harekatı için ileri görüşlü davrandığı şeklinde yorumlanabilir.

Gazi İ. Y., Kars Göle ilçesinde 2.Tabur 1.Bölük'te askerliğini yapmaktayken 1.Barış Harekatı'nın başlayacağı haberinin geldiğini, komutanlarının seçme yaparak gidecek askerleri belirlediğini söylemiştir. Aynı zamanda harekate katılacak askerlerin rastgele alınmadığını, branşlara göre topçu, makineli tüfekçi, havancı şeklinde belirlendiğini ekleyerek, kendisinin de makineli tüfek branşında olduğu için gönüllü olarak gitmeyi kabul ettiğini söylemiştir. 18 Temmuz tarihinde Mersin'e kara yolu ile getirildiklerini, 1 gün Erdemli ilçesinde kaldıktan sonra gemi ile Mersin Taşucu'ndan Girne'ye yola çıktıklarını ifade etmiştir. Fakat gemi ile yaptıkları yolculuk esnasında Rumların aydınlatma mermileri ile kendilerini tespit ettiği için limana yanaşamadıklarını, geminin geri döndüğünü ve gece tekrar yola çıktıklarını söylemiştir. Bu nedenle Kıbrıs'ta bulunan Barış yani Pladini Plajı'na 24 Temmuz'da ancak vardıkları bilgisini vermiştir. Önce Girne Boğazı'na ardından da İngiliz Tepesi'ne gittiklerini bu süreçte 9 gün aç kaldıklarını ama direndiklerini söyleyen gazimiz, İngiliz Tepesi'nde vardiya değişimi yapacakları esnada 2. Barış Harekatı haberini aldıklarını ifade etmiştir. Gaziden elde edilen bulgulara bakıldığında, yaşadıkları açlık ve susuzluğa rağmen askerlerin görevinin başında bulunduğu ve gazimizin de 2. Harekata fiilen katıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Gazi Y. Ö., İskenderun'da Deniz Amfibi Tabur Komutanlığı 2.Tabur 2.Bölük'te silah takım çavuşu olarak askerliğini yapmaktayken harekate katılacağı haberini almıştır. Mersin Taşucu'ndan gemilere bindiklerini ve gemi yola çıkmadan önce Diyanet İşleri Bakanı'nın gelerek "Yasin" okuduğunu söylemiştir. Ayrıca gemiden askerlerin çıkmaması için önlem amaçlı kırmızı kalem ile üzerlerine işaret konulduğu bilgisini de

vermiştir. Çıkarma yapılacak limana yaklaştıklarında çıkarma botlarına geçtiklerini, gövdelerine kadar suyun içine girerek ancak Girne Limanı'na ulaşabildiklerini söylemiştir. İlk gün 14 şehit verdiklerini söyleyen gazimiz, yoğun Rum ateşine maruz kaldıklarını, çıkarma yapacak karacı askerlerin güvenliğini sağlamakla görevli oldukları için kendi canları pahasına Rumlarla çatıştıklarını ifade etmiştir. İlk gün 3 kez Rumlar üzerine taarruz hareketinde bulunarak, hareketin başka bir adımının başarıyla gerçekleşmesini sağlamıştır. Gazi **Y. Ö.** ve bağlı olduğu birliğin özverisi sayesinde karacı askerlerde çıkarmayı tamamlamıştır.

Gazi **Z. K.**, 28. Tümen Zırhlı Birlik Ankara Mamak'ta usta birliğinde askerlik vazifesini yapmaktayken, Edirne tarafına tümenin gönderileceği bilgisi geldiğini söylemiştir. Kendisi askerliğini tankçı olarak yaptığı için trenlere tanklar yüklenerek yola çıktığını ve Edirne'ye gittiklerini sanıyorken Mersin'e ulaşınca çok şaşırıldığını dile getirmiştir. 2. Kıbrıs Barış Harekatına katılacaklarını Mersin'de öğrenen gazi, gemiye binerek Girne Limanı'na vardıklarını ifade etmiştir. Gemilere tankların da yüklendiğini söyleyerek, Barış Harekatı'nda M42 model tankın şoförü olarak görev yaptığını belirtmiştir. Kendisine harekate katılmak için gönüllü olup olmadığını sorulmadığını söyleyerek, sorulsaydı da zaten gönüllü olarak gideceğini ifade etmiştir. Fiilen harekatta yer aldığını gazimiz, o günleri anlatırken çok duygusal anlar yaşamıştır.

Muğla'da 6 gazi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre ortaya çıkan sonuç, 3 gazinin 1.ve 2. Barış Harekatına da katıldığı, 3 gazinin ise 2.Barış Harekatında görev aldığı görülmüştür. Gazilerden birinin halihazırda Kıbrıs'ta askerlik yaptığı ve o dönemdeki Ada'da yaşanan durumun vehametini yakından takip ettiği, 5 gazinin gemi yolculuğu yaparak Mersin'den yola çıktığı tespit edilmiştir. Türk Ordusu tarafından koordineli bir şekilde yürütülen her iki harekatta da gazilerimizin verilen görevleri layıkıyla yaptığı, vatansever bir Türk askeri gibi açlık ve susuzlukla mücadele etmelerine rağmen yılmadıkları, gösterilen özveriler sayesinde çıkarma hareketinin başarıyla sonuçlandığı görülmüştür.

Şekil 4.2. Gazi Celal Doğan

4.1.3. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekatta Görev Yaptığı Birlik

Gazi A. G., 28.Motorlu Tümen Sıhhiye Taburu Karargah bölümünde sıhhiyeci olarak 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekati'nda görev yaptığını söylemiştir. 1.Harekat esnasında bölümü ile birlikte Kömürcü Köyü çevresinde, 2.Harekat esnasında ise Digoma (Dikmen) Köyü'nde bulunmuştur.

Gazi C. E., Hava İndirme Tugayı 2.Tabur'da görev aldığını söyleyerek Boğazköy bölgesinde bulduklarını belirtmiştir. Sıklıkla roketatar saldırılarına maruz kaldıklarını eklemiştir. Bahsi geçen bölgelerin yeri Şekil 4.3'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3. "Çevreyle Üçgen Bölge" isimli harita "(Özakman, 2012, s.343).

Gazilerden **H. H.**, 39.Tümen Savaş İstihkam Taburu'nda görev yaptığını her iki harekatta da fiilen bulunduğunu söylemiştir. Bölük Komutanının Ahmet Kendigel olduğunu eklemiştir.

Gazi **İ. A.**, Girne'ye çıkarma yapmadan önce gemide diğer askeri birliklerle birleştikleri bilgisini vermiş fakat birliğin adını söylememiştir.

Gazi **M. D.**, her iki harekatta da görev yaptığı birliğin 39.Topçu Alayı olduğunu dile getirmiştir.

Gazi **M. Ç.**, kendisinin 1.harekatta katılmadığını, 2.harekatta görev aldığını yineleyerek, inzibat olarak Girne'de bulunduğunu belirtmiştir. Harekatta görevli olduğu birlik hakkında yeterli bilgi vermemiştir.

Gazi **S. T.**, Ankara'ya vardıklarında Bolu Komando Tugayı ile birleştikleri için harekatta da aynı tugay içinde görev yapmıştır. Bağlı olduğu birlik hakkında ise net bilgi vermemiştir. Kırmı bölgesine taarruz eden komandolar içerisinde yer aldığını ifade etmiştir.

Denizli de görüşme gerçekleştirilen 6 gaziden elde edilen bulgular incelendiğinde, gazilerimizin hareket gerçekleştiğinde her birinin farklı birliklerde görevli olduğu anlaşılmıştır. 2 gazinin ise net olarak görev aldığı birliği ifade etmediği tespit edilmiştir. Bu durum gazilerin duyduğu heyecanla birliklerinin ismini hatırlayamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Buradan anlaşılacağı üzere, Türk askeri her iki harekatta da üstün başarı göstererek tüm birlikleri ile canla başla mücadele ederek hareketin başarı ile tamamlanmasına katkı sağlamıştır.

4.1.4. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekatta Görev Yaptığı Birlik

Gazi **C. D.**, harekât esnasında Kıbrıs'ta Türk Kuvvetleri Alayına bağlı olarak görev aldığını belirtmiştir. Deneyimli askerler olduklarını ve İskenderun'da 3 ay komando eğitimi aldıktan sonra Ada'da askerliğe başladıklarını da eklemiştir.

Gazi **C. D.**, BM Barış Gücü içerisinde yer alan 28.Dönem Değişirme Birliğinde görev aldığını ifade etmiştir. Ada'ya ulaştıktan sonra başka birlikler içerisine dahil olarak hareket ettiklerini açıklamıştır.

Gazi **F. K.**, harekate katıldıklarında Kocatepe tarafında ayrı birliklerle birleştiklerini, hangi birlik olduğunu net olarak hatırlamadığını ifade etmiştir. Tabur komutanı Binbaşı Bekir Sıtkı Tunçer'in emrinde savaştıklarını söylemiştir. Başka bir birliğe bağlandıktan sonra Beşparmak Dağlarını düşmandan temizlemekle görevlendirildiklerini de eklemiştir.

Gazi **İ. Y.**, 39. Tümen'e bağlı olarak 2.Bariş Harekatı'nda görev yaptığını söylemiştir.

Gazi **Y. Ö.**, her iki harekatta da Deniz Amfibi Tabur Komutanlığı 2.Tabur 2.Bölük'te görev yaptığını belirtmiştir.

Gazi **Z. K.**, 28.Tümen Zırhlı Birliğe bağlı olarak görev yaptığını söylemiştir.

Muğla'da görüşme gerçekleştirilen 6 gaziden elde edilen bulgular incelendiğinde, gazilerimizin her birinin harekatta farklı birliklerde görevli olduğu görülmüştür. 1 gazimizin usta birliğinin Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı olması nedeniyle hareket başladığında Ada'da askerlik görevini yaptığı, 1 gazinin hareket öncesinde BM'ye bağlı olarak Türk Bariş Gücünde Değişirme Alayı'na seçildiği görülmüştür. Harekatta omuz omuza düşmana karşı başarılı bir mücadele gerçekleştirdikleri, verilen görevleri hakkıyla yaptıkları sonucuna varılmıştır.

Şekil 4.4. Gazi Cemil Daşgın

4.1.5. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Kıbrıs'ta Kalma Süresi

Gazi A. G., Kıbrıs'a ulaştığı tarihten itibaren toplam 8 ay kadar Ada'da kaldığını söylemiştir. Tezkeresini Kıbrıs'tan alan gazi, 25 yada 26 Şubat 1975 tarihinde Türkiye'ye döndüğünü hatırlamaktadır.

Gazi C. E., 7 ay Kıbrıs'ta bulunduğunu dile getirerek 1 Şubat 1975 tarihinde bağlı bulunduğu birliğin tamamıyla Ada'dan ayrıldığını söylemiştir. Daha sonrasında ise Kayseri'de bağlı olduğu birlikten terhis olduğunu da eklemiştir.

Gazi H. H., ortalama olarak 9 ay süresince Kıbrıs'ta kaldığını ifade ederek, terhis olma haberini aldığında Girne'de bulunduğunu söylemiştir. Askerlik süresi dolan ya da süresi geçen askerlerin terhis edileceği haberini alan gazi, kendisinin de askerlik süresinin geçmesi nedeniyle Kıbrıs'tan terhis edilmiştir.

Gazi İ. A., Kıbrıs'ta 11 ay bulunduğunu ifade etmiştir. Harekat bittikten sonra da Ada'da kalmaya devam ettiklerini, buradan terhis edildiklerini söylemiştir.

Gazi M. D., Ada'da 11 ay kadar kaldığını söylemiştir. Ayvasıl köyünde bulunduğu sıralarda askerlik görevinin de bittiğini ve terhis edildiğini söylemiştir.

Gazi M. Ç., hatırladığına göre Kıbrıs'ta toplam bulunduğu sürenin 6 ay olduğunu ifade etmiştir. Hiç izinde kullanmadığını da ekleyerek buradan terhis olduğunu söylemiştir.

Gazi S. T., Ada'da 11 ay kalmıştır. Terhisi de buradan olduğunu dile getirmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, Kıbrıs Barış Harekatı nedeniyle gazilerin Ada'dan ayrılışı 6 ay ile 11 ay arasında değişmektedir. 1 Gazi haricinde, harekate katılanların tezkeresini Kıbrıs'tan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gazilerin savaş sonrasında da Ada'da görevlerine devam etmeleri, Türk Ordusu'nun sükunet ve güven ortamının devam etmesini sağlamaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir.

4.1.6. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Kıbrıs'ta Kalma Süresi

Gazi C. D., Kıbrıs'ta askerlik vazifesi nedeniyle bulunduğu için harekattan sonra da kaldığını 1 yıldan uzun süre burada bulunduğunu söylemiştir. Tezkeresini Kıbrıs'tan almıştır.

Gazi **C. D.**, Kıbrıs'ta 16 ay süre ile kaldığını belirterek hareket bittikten sonra da Ada'da kontrol altına alınan köylerde nöbet tutarak askerlik görevine devam ettiğini söylemiştir. Tezkereyi Kıbrıs'tan almıştır.

Gazi **F. K.**, Kıbrıs'ta toplam 11 ay kaldığını söylemiştir. Lefkoşa Yeşil Hat civarındaki Derinya Köyü'ndeyken terhis olduğunu eklemiştir.

Gazi **İ. Y.**, Kıbrıs'ta bulunduğu sürenin toplam 1 yıl olduğunu ifade etmiştir.

Gazi **Y. Ö.** ise 8 ay Kıbrıs'ta kaldığını dile getirmiştir. Görevli olduğu birliğin 401 çıkarma gemisine ait olduğunu, kendilerinin Kıbrıs'tan ayrıldıktan sonra Mersin Taşucu'na gemiyle getirildiklerini ve hemen terhis edilmediklerini söylemiştir. Gazinin bağlı olduğu birlik Mersin'den İzmir Foça'ya götürülmüştür. Yunanistan ile Türkiye arasındaki 12 Adalar meselesi nedeniyle Foça'da poligonda hazır bekletilmişlerdir. Bu nedenle tezkere aldığı yerin Kıbrıs değil Foça olduğunu açıklamıştır.

Gazi **Z. K.**, 16 ay Kıbrıs'ta kaldığını ve oradan terhis olduğunu söylemiştir.

Muğla ilinde görüşülen 6 gaziden elde edilen bulgular incelendiğinde, Kıbrıs Barış Harekatı nedeniyle gazilerin Ada'da kalma süresinin 16 ay ile 8 ay arasında değiştiği ve 1 Gazi haricinde, harekate katılanların tezkeresini Kıbrıs'tan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca savaş bittikten sonra askerlik görevlerine Kıbrıs'ta devam etmeleri, burada yaşayan Türk halkının güvenliğine verilen değer göstergesi olarak yorumlanabilir.

Şekil 4.5. Gazi Fayık Kundakçı

4.1.7. Denizli Kıbrıs Gazileri'nin Ada'da Yaşayan Rumlarla Teması

Gazi A. G., sıhhiyeciler olarak sağlık taraması yapmaya gittikleri köylerde savaşa rağmen bazı Rumlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Karşılaştıkları Rum halkına herhangi bir zarar vermediklerini zaten kendilerine verilen emir doğrultusunda hareket ettiklerini söylemiştir. Savaş şartları gereğince karşılaşılan Rumların esir alındığını eklemiştir.

Gazi C. E., Rumlar ile zaman zaman temaslarının olduğunu söylemiştir. Komutanlarından alınan emir doğrultusunda esir alınan Rumların olduğunu belirterek, kendilerinin orada kötü bir amaçla bulunmadığını ve Türk askerlerinin zarar verici kötü insanlar olmadıklarını ifade etmiştir.

Gazi H. H., savaş nedeniyle karşılaşılan Rum esirlerin alındığını bu şekilde temaslarının olduğunu söyleyerek, Rumların soru sorulduğunda akıcı şekilde Türkçe konuşabildiğini, Ada'da konuşulan üç dile de gayet hakim olduklarını eklemiştir.

Gazi İ. A., zaman zaman baskınlara gidildiği için Rumlarla karşılaştıklarını söylemiştir. Görev amacı ile gittikleri köyde bir eve girdiklerini ve iki yaşlı Rum'un yatağın altında saklandığını gördüklerini belirtmiştir. Gazi ve görev arkadaşları kendilerinin barış için geldiklerini anlatarak, zarar vermeyeceklerini Rumlara söylemişlerdir. Türk askerlerinin iyi niyetini gören Rumlar, yemek ikram etmek istemiştir. Türklerin ve Rumların yıllarca zaten iç içe yaşadığını, esir kamplarındaki konuştukları Rumların çoğununda tabiri caizse bizden iyi Türkçe bildiklerini de eklemiştir.

Gazi M. D., asker olarak görevli oldukları için Rum esirler haricinde halk ile bir temaslarının olmadığını ifade etmiştir.

Gazi M. Ç., görev nedeniyle ve savaş hali olmasından dolayı Rumlarla temaslarının olduğunu söylemiştir. Girne'de inzibat olarak nöbet tuttıkları bir gün gelen seslere yöneldiklerini ve 3 Rum ile karşılaştıklarını ifade etmiştir. Rumların Türk kontrolü altındaki bölgede, kendi evlerinde kalmayı istemeleri nedeniyle ayrılmadıklarını belirtmiştir. Kendilerine insancıl yaklaştıklarını ifade ederek, bahçedeki üzümlerden vermek istediklerini söylemiştir.

Gazi S. T., Rumlarla temasımız olmadı diyerek, bölük komutanlarının da kendilerine harekate başlamadan önce silah doğrultmayan hiç kimseye zarar vermeyin dediğini aktarmıştır.

Elde edilen bulgular incelendiğinde ortaya çıkan sonuç, Ada'da bulunan gazilerin esir aldıkları kişiler dolayısı ile Rum halkı ile bir teması olmuştur. 3 gazimizin görevleri esnasında, birebir olarak Rumlar ile iletişim kurduğu görülmüştür. Gazilerin, Türk askerine yaraşır şekilde Rum halkına barışçıl davrandıkları yorumu yapılabilir.

4.1.8. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Ada'da Yaşayan Rumlarla Teması

Gazi C. D., birçok defa Rumlarla temaslarının olduğunu ve harekât esnasında Rumların kurduğu tuzaklarla karşılaştıklarını söylemiştir. Çok sayıda Rum'u görevleri nedeniyle esir aldıklarını, esirlere Türk askerine yaraşır şekilde muamele gösterdiklerini dile getirmiştir.

Gazi C. D., Rumlarla esir alınanlar dışında herhangi bir temaslarının olmadığını ifade etmiştir. 2. Barış Harekatında, çalılıkların arasına saklanmış Rum askerlerini yakaladıklarını ve savaş şartları gereğince esir aldıklarını söylemiştir.

Gazi F. K., eli silah tutan ve kendilerine ateş eden çok sayıda Rumu esir olarak aldıklarını bu nedenle Rumlarla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Fakat Türk askerleri olarak yaşlıları, kadınları ya da çocukları, kendilerine silah doğrultmayan hiçbir Rum'u esir almadıklarını, zarar vermediklerini de eklemiştir.

Gazi İ. Y., savaş nedeniyle çok defa Rumlar ile temas ettiklerini ve esir aldıklarını söyleyen gazimiz, harekat tamamlandıktan sonra kontrol amaçlı gittikleri bir köyde dolabın içinde saklanan yaşlı bir Rumla karşılaştıklarını ifade etmiştir. İnsani duygular ile Rumlara acıdıklarını, esir aldıkları Rumlara fırından sıcak ekmek alıp götürdüklerini de sözlerine eklemiştir.

Gazi Y. Ö., İlk harekat esnasında Arapköy çevresinde nöbet tuttuğu esnada bir ses duyduğunu ve ses yöneldiğinde Rum askeri ile karşılaştığını söylemiştir. Ayrıca 2.Harekatta görevliyken Maraş bölgesinde Rumların evlere sızma yaptığına dair haber

geldiğini, duruma müdahale ettiklerini ve esir alınan Rumlar nedeniyle temaslarının olduğunu dile getirmiştir.

Gazi **Z. K.**, esir alınanlar nedeniyle temasının olduğunu söyleyerek, orada asker olarak buldukları için verilen görevler dışında Rumlarla bir temas durumlarının olmadığını ifade etmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, harekate katılan gazilerin hepsinin esirlerden dolayı Rumlarla temas kurdukları, gazilerden 1'inin ise Rumlarla birebir temasının olduğu, savaş ortamında dahi Türk askeri olarak insani duygularla yaklaştıkları görülmüştür. Türk askerinin Rum halkıyla temasının olduğu ve Rumlara zarar vermediği, iyi davrandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.6. Gazi İskender Yıldız

4.1.9. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Öncesinde Enosis ve EOKA Kavramlarını Bilme Durumu

Enosis, birleşme anlamı taşımaktadır. Kıbrıs Rumların Yunanistan'a bağlanma isteğidir. Rumlar, Enosis ideolojilerini gerçekleştirmek uğruna Kıbrıs Türk halkına büyük

eziyetler etmiştir. EOKA ise eli kanlı bir terör örgütüdür. Enosis'i silah yolu ile gerçekleştirebileceğini düşünen Rum halkı tarafından kurulmuştur. Rum liderlerinde desteğini alan bu terör örgütü, Ada'da yaşayan Türk halkına kanlı saldırılar düzenlemiştir.

Gazi **A. G.**, hatıralarını yokladığında Barış Harekatı başlamadan aylar öncesinde Ankara'da bulunduğu karargahta komutanların hazırlık yapılması için emir verdiğini ve ardından rütbeli subayların katıldığı askeri bir toplantı düzenlendiğini söylemiştir. Bu toplantının düzenlendiği dönemde Yunanistan ve Türkiye arasında halihazırda zaten kıta sahanlığı problemi yaşandığını söyleyen gazimiz, Enosis ve EOKA kavramlarından da ilk olarak yapılan toplantı sonrasında çeşitli havadislerin duyulması neticesinde haberdar olduğunu dile getirmiştir.

Gazi **C. E.**, Harekata katılmadan önce Enosis ve EOKA hakkında detaylı bilgisinin olmadığını açıklamış, Kıbrıs Barış Harekatı'na katılması ile Ada'da öğrenmiştir.

Gazi **H. H.**, Elazığ'da usta birliğinde askerken Enosis ve EOKA kavramlarını, Kıbrıs Türklerine yapılan eziyetlerin ve yaşananların haberlerini radyodan duyduğunu bu sayede kavramlar hakkında bir bilgisi olduğunu söylemiştir.

Gazi **İ. A.**, Enosis ve EOKA kavramlarıyla ilgili bilgisinin olup olmadığına dair net bir cevap vermemiştir.

Gazi **M. D.**, Kıbrıs'a gitmeden önce bu kavramları bilmediğini fakat harekata katılması ile birlikte sıkça duyduğunu ve öğrendiğini söylemiştir. Yaşlı bir Türk köylüsünün bahçesini korumak için nöbet tutması için görevlendirildiğini ve bu kişinin Enosis'i gerçekleştirmek uğruna yapılan eziyetleri ağlayarak anlattığını da sözlerine eklemiştir.

Gazi **M. Ç.**, Harekat öncesinde radyolarda duyduğunu fakat kavramların anlamını harekata gitmeden önce bilmediğini söylemiştir. Kıbrıs'a gittiklerinde ise bu kavramların ne olduğunu daha iyi anladıklarını ifade etmiştir.

Gazi **S. T.**, Enosis ve EOKA kavramlarını Makarios'a yapılan 15 Temmuz Darbesi ile radyolardan duyduğunu, bahsedildiğini söylemiştir.

Elde edilen verilere göre ortaya çıkan bulgular incelendiğinde, 2 gazinin harekat öncesinde bu kavramların anlamlarını bildiği, 2 gazinin radyolardan duyduğu fakat anlamlarını bilmediği, 1 gazinin sorulan soruya cevap vermediği, 2 gazinin ise harekata

katıldıktan sonra ilk kez duyarak öğrendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, Barış Harekatı'nın yaşandığı dönemin şartları göz önüne alındığında iletişimin kısıtlı olması, televizyonun yaygın olmaması hatta çoğu evde radyo bile bulunmaması nedeniyle bahsi geçen kavramlar hakkında hareket öncesinde bilgi edinememiş oldukları şeklinde yorumlanabilir.

4.1.10. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Öncesinde Enosis ve EOKA kavramlarını Bilme Durumu

Gazi C. D., Savaş başlamadan aylar öncesinden itibaren burada olduğum için yapılanları biliyor, duyuyordum. EOKA ve Enosis'i Kıbrıs'ta askerlik yaparken öğrendim, yani harekattan önce de biliyordum.

Gazi C. D., harekate gitmeden önce Enosis ve EOKA'yı bilmediğini, Kıbrıs'ta duyduğunu ifade etmiştir.

Gazi F. K., harekate katılmadan önce kavramlar hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir. Harekate katıldıktan sonra Enosis ve EOKA'yı öğrenen gazimiz, 1960 döneminde Kıbrıs'ta Türklere yapılan eziyetlerin ise o dönemlerde radyolarda anlatıldığını, yaşananların haberlerini dinlediklerini eklemiştir.

Gazi İ. Y., Kıbrıs'a gitmeden önce EOKA ve Enosis'i bilmediklerini ama harekatta ve sonrasında karşılaştıkları Kıbrıs Türk halkından, kendilerine, eşlerine, çocuklarına yapılan eziyetleri duydukça kavramların anlamlarını daha iyi öğrendiğini söylemiştir.

Gazi Y. Ö., Kıbrıs'ta bulunmadan önce bilmediğini belirtmiştir. Ayrıca oradayken bu kavramları öğrendiklerini Türk askerinin zaten Ada'da ki EOKA ve EOKA-B örgütleriyle savaştığını ifade etmiştir.

Gazi Z. K., harekate katıldıktan sonra Enosis ve EOKA'yı öğrendiğini söylemiştir. Ordumuzun Ada'ya gelmesiyle birlikte zulümler sona ereceği için Kıbrıs Türklerinin çok sevindiğini, daha önceleri Türklere yapılan katliamları ve eziyetleri hep oradayken duyduğunu anlatmıştır.

Elde edilen verilere göre ortaya çıkan bulgular incelendiğinde, 1 gazinin hareket öncesinde Ada'da bulunması nedeni ile bu kavramların anlamlarını bildiği, 5 gazimizin

ise harekate katıldıktan sonra ilk kez duyarak öğrendiği sonucuna ulaşılmıştır. Kıbrıs'ta yaşanan vahşetin gaziler tarafından harekate katılmadan önce yeterince duyulmamış olması ve Enosis ile EOKA kavramları hakkında bilgilerinin olmaması o dönemki şartlara bağlanabilir. Televizyon yaygın olmadığı ve iletişim kanalları kısıtlı olduğu için gazilerin kavramları bilme durumunu olumsuz etkilenmiştir yorumu getirilebilir.

Şekil 4.7. Gazi Yaşar Özer

4.2. Denizli ve Muğla'da Bulunan Kıbrıs Gazilerine Ait Görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Denizli ve Muğla ilinde bulunan Gazilerle yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan görüşler alıntılanarak yer almıştır. Gazilerden elde edilen görüşler ise Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler bakımından incelenerek, ilgili ilişkilendirmeler kurulmuştur.

4.2.1. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekata Katılırken Hissettikleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Kıbrıs Barış Harekatı'na katılmak şüphesiz ki Gaziler için bir gurur kaynağı, Türk Ordusu için dönüm noktalarından birisi olmuştur. Her iki harekata da katılan Gazi A. G., hislerini şu sözlerle ifade etmiştir;

“Hiç korku duymadım. Benim çocukluğumda hep dışarda geçti. Bizler zaten askeri eğitim almıştık. Kendim de Kıbrıs'ta bazı köyleri dolaşmaya tek başıma gittim. Komutanım kızardı korkmadan nasıl gittin diye. Manevi cesaretim yüksekti, halen daha öyleyimdir.”

Türk askerine yakışır bir manevi güce sahip olmak, korkusuz olmak ve harekata katılırken cesaretli davranmak Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan bağımsızlık değerini göstermektedir.

Gazi C. E., Hava İndirme Tugayı'nda görevli bir askerken harekata katılmıştır. Eğitimlidir, korkusuzdur ve cesurdur. Kıbrıs Barış Harekatı'na katılırken duyduğu hisleri şöyle açıklamıştır;

“Uçağın içinde Kıbrıs'a giderken komutanımızın bize tek söylediği şey, biz oraya barış için gidiyoruz. Adı üstünde barış, sakın çocuklara, yaşlılara, kadınlara ateş etmeyin. Ancak size bir saldırı ile karşılaşsanız ateş edebilirsiniz. Bizler tatbikata gittiğimizi sanarak yola çıktık. Harekatın başlayacağını duyduğumuzda korkmadık.”

Gazimizin de ifade ettiği gibi Türk askeri merhametlidir, kendisine ateş etmeyen, zarar vermeyen hiçbir canlıya dokunmamıştır. Türk askeri Ada'ya barış için gitmiştir. Ada'da yaşayan soydaşları için barış ortamını sağlamak Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Ordusu'nun görevidir. Bu nedenle gazimizin görüşü ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan barış ve sorumluluk değeri ilişkilidir.

Barış Harekatı'na gönüllü katılan, anılarını anlatırken duygulanan Gazi H. H. duygularını;

“Komutanımız harekata gitmeden önce kürsüye çıkarak moral konuşması yapmıştı. Benim içim kıpır kıpır olmuştu. İçimde öyle bir şey gelişti ki, askere neden gidiyoruz diye sordum kendime. Savaş sanatını öğrenmek için ya da ülkemizin hassas dönemlerinde bu işe gönüllü gitmek için gidiyoruz dedim. Gönüllü gittim, hiç korku duymadım.” sözleri ile açıklamıştır.

Gazimizin sözleri de gösteriyor ki korkusuzca, ülkesine yardım etmek için bu yola çıkmıştır. İfade edilen hisler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik ve yardımseverlik değeri ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir.

Gazi **İ. A.** harekate katılırken duyduğu hisleri ve yaşadıklarını;

“Ben zaten 1 hafta öncesinde ayrılmıştım. Gönüllü ve istekliydim. Gemide Kıbrıs’a giderken Kütahya Tavşanlı’dan bir arkadaşımız vardı. Bizler şoför olarak güvertede araçlarımızın başındaydık. Ev boyunda dalgalar geliyordu. Komutanlarımız araçlarımızın zincirlerini kontrol edin, kemerlerinizi takın diye uyarıyordu. Biz iki arkadaş dualar ediyorduk, Allah’ım bir kurşun sıkamadan düşmana canımızı alma diye. Çünkü var olma yok olma meselesiydi bu.” diyerek dile getirmiştir.

Barış Harekatı’na katılırken Gazi **İ. A.**’nın hissettiklerini ve yolculuk esnasında yaşadıklarına bakıldığında, zorluklarla mücadele ederek görevini yapmaya çalıştığı, inancının sağlam olduğu ve korku duymadığı görülmüştür. Elde edilen görüşünü, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik, dayanışma ve sorumluluk değerleri ile ilgili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Gazi **M. D.** harekate katılırken hissettiği duygularını; “*O anda ölüm aklına gelmiyor ki insanın, zaten ölmeye gitmişsin. Ya ölüp şehit olacaksın ya da gazi olacaksın, ölüm akla gelmiyor.*” sözleri ile ifade etmiştir. Gazimizin sözlerinden yola çıkarak, harekate katılırken korku duymadığını, görev bilinci içinde şehit olmayı göze alarak gittiğini, görüyoruz. Her Türk askeri gibi, ölümü de göze alarak katılan Gazi **M. D.**’nin görüşlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik, sorumluluk ve saygı değerleri ile ilgili olduğu görülmüştür.

Gazi **S. T.**, o anlara dair hislerini; “*Bize komutanımız sizi bugüne kadar bu işler için yetiştirdik. Sağ salım gidip gelin demişti. Heyecan duydum, insanın içinde heyecan olmaması mümkün değil.*” sözleri ile dile getirmiştir. Türk Ordusu neferlerini en zor zamanlarda vatana karşı tehlikelerle mücadele etmesi için yetiştirmektedir. Gazimizin görüşlerinde de bu açıkça ortadadır. Bu görüşler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sorumluluk, duyarlılık değerleri ile ilişkilidir. Çünkü zor görevler için yetiştirildiğini bilen sorumluluk sahibi bir Türk askeri, aynı zamanda ülkesinin geçirdiği zor zamanların bilincinde duyarlı bir Türk askerinin hisleri ile harekate katıldığı görülmüştür.

Gazi M. Ç., 2. Barış Harekati'na katılırken hislerini şu şekilde açıklamıştır;

“Komutanımız bir Yarbay vardı. Alacağınızı alın, vereceğinizi verin sonunda çok anılacak bir yere gidiyorsunuz demişti bize. Biz ilk harekât başlayıp bittiği için Kıbrıs'a gideceğimizi zaten anlamıştık. Korku duymadık. Giderken de yolculuk esnasında trenlere bindirildik. Trende düğüne gider gibi gittik. Halk bizi yollarda bayraklar sallayarak savaşa gönderdi.”

Gazimizin görüşlerine bakıldığında, korku duymayan, bilinçli bir Türk askerinin sözlerini görmekteyiz. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik değeri ile gazimizin sözlerinin yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

Denizli ilinde yaşamakta olan 7 Gaziden görüşme tekniği ile elde edilen veriler incelendiğinde, genel olarak harekate katılırken istekli oldukları, heyecan duydukları görülmüştür. Aynı zamanda veriler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler bakımından irdelendiğinde bağımsızlık, barış, dayanışma, duyarlılık, saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve vatanseverlik değerleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Değerler içerisinde ise gazilerin yaşadığı hisleri içeren görüşlerin en fazla vatanseverlik değeri ile daha sonra sorumluluk değeriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.2. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekate Katılırken Hissettikleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayında askerliğini yapmaktayken harekatin başlaması üzerine harekate katılan Gazi C. D. hislerini şu sözleriyle anlatmıştır;

“Nasıl anlatayım, şehit nurlanmış gazi onurlanmış askerdir. Şehadet şerbetini içemedik ama gazi olarak döndük. Biz oraya zaten bile bile gittik. Türkiye'den Kıbrıs Türk Alayına seçilirken bile herşeye hazırдық. Ama şöyle bir şey düşünüyorduk, Barış Gücü olarak bu kadar büyük bir şey olacağını tahmin etmiyorduk. Giderken zaten Türk soydaşlarımızı koruyacağımıza kanımızın son damlasına kadar ant içmiştik.”

Kıbrıs'ta yaşananlar karşısında soydaşlarımızı koruyacağına ant içen gazimiz, sorumluluklarının bilincinde ve vatan sevgisiyle harekate katılmıştır. Gazimizin aktardığı alıntılar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik ve sorumluluk değerleri görülmektedir.

Gazi C. D., harekat başlamadan önce Barış Gücü askerlerine bağlı olarak Kıbrıs'a

gideceği için her şeye hazırlıklı olduklarını belirterek, hislerini şöyle açıklamıştır; *“Ben nasılsa öleceğim duygusu ile gururla katıldım.”*

Gazimizin sözleri gösteriyor ki, vatanını koruma duygusu ve sevgisi ağır bastığı için her şeye hazırlıklı olarak, gururla katılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik değeri, gazimizin aktardıkları incelendiğinde açıkça görülmektedir. Ülkesine duyduğu bağlılık ve sevgiyle harekate katılan gazimizin yine çok sevdiği ülkesini korumak için ölmek bile korkutmamıştır.

Gazi F. K., harekate katılırken yaşadığı hislerini şu şekilde ifade etmiştir; *“Savaşa gireceğimizi biliyorduk. Ya döneriz, ya dönmeyiz dedik. Biraz hüünlü gitsek de Türk askeri olarak büyük bir gururla katıldık.”* Gazimizin aktardıkları incelendiğinde, vatanını sevdiği için büyük bir gurur duyduğunu, endişelerini bir kenara bırakarak harekate katıldığını anlıyoruz. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik değeri görülmektedir.

Gazi İ. Y., harekate katılırken duyduğu hisleri şöyle açıklamıştır; *“Bizi rastgele almadılar zaten seçildik. Uygunsan geç dediler, ayırdılar. Ben gitmek istiyorum dedim gönüllüydüm. Branşında uygun olduğu için katıldım. Gururlu bir şekilde katıldım harekate.”* Harekate katılırken gururlu olduğunu, kendisinin de istekli olarak katıldığını ifade eden gazimizin görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik değeri görülmektedir.

Gazi Y. Ö., harekate katılırken hissettiklerini şu sözlerle ifade etmiştir; *“Biz tam eğitilmiş kadroyduk. Haftada bir kez çıkarma tatbikatı yapardık. Savaşa giderken de korku duymadım, görevimizi yaptık.”* Gazimizin ifade ettiği üzere, Barış Harekatı'na katılmadan önce Türk askeri gerekli eğitimleri alıp, hazırlıklarını yapmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan çalışkanlık ve vatanseverlik değeri görülmektedir. Öncesinde aldıkları eğitimler ile harekate hazır halde katılan gazimiz, korku duymayarak vatani için görevini ifa etmiştir.

Gazi Z. K., harekate katılırken hissettiği duyguları şu sözlerle açıklamıştır; *“Türk askeri ne hissetsin. Ada'da yaşayan Türk sivil halkı eziyetten korumaya gittik. Sorulmadı katılırken bize ama ben zaten vatanımız için gönüllü gittim.”* Türk askerine yakışır şekilde gönüllü olarak vatani için, Kıbrıs Türk halkı için harekate katıldığını

söyleyen gazimiz, hislerini anlatırken duygulanmıştır. Gazimizin aktardığı bilgiler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yardımseverlik ve vatanseverlik değerleri görülmektedir.

Muğla ilinde bulunan 6 gaziden görüşme tekniği ile elde edilen veriler incelendiğinde, genel olarak harekate katılırken korku duymadıkları, Kıbrıs halkına barış götürmek için katıldıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda veriler Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler bakımından irdelendiğinde görüşlerin vatanseverlik, sorumluluk, çalışkanlık ve yardımseverlik değerleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Şekil 4.8. Gazi Ziya Karaoğlu

4.2.3. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Esnasında En Çok Etkilendikleri Olaylar ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Gazi A. G. harekate katılırken unutamadığı ve etkilendiği bir anısını şu sözlerle aktarmıştır; “Yolculuk esnasında Mersin’e giderken Konya’da insanların yakınlığı çok hoşuma gitmişti. Gıda yardımı yaptılar bize, araçlarımıza yüklediler. İnsanların sevgi seli, coşkusu unutulmazdı.” Türk halkı her dönem fedakarca Türk ordusunu desteklemiştir. Gazinin anılarında da dile getirdiği gibi halkın harekate katılacak askerlere yiyecek vermesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yardımseverlik ve dayanışma değeriyle, askerleri coşkuyla karşılamaları ise sevgi değeri ile yakından

ilişkilidir.

Harekat esnasında ise Gazi **A. G.**, etkilendiği diğer bir olayı ise şu cümlelerle anlatmıştır; “ *Lefkoşa Hava Alanı'nın üst tarafındaki Kömürcü Köyü'nden Güzelköy tarafına hedefe giderken Halil Üsteğmen ve Binbaşı Bünyamin Kasap isimli komutanlarımız şehit düştüler. Burada bir de Hakkı Başçavuşumuz şehit oldu. Mayına basmışlardı.*” Gazinin en çok etkilendiği olaylar arasında komutanlarının şehit olduğu günlere dair anılarının olması, omuz omuza çarpıştığı, zorluklara direndiği silah arkadaşlarını unutamaması Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan saygı değerini açıkça ortaya koymaktadır. Vatana saygı, komutanlara ve şehitlere saygı duyan Gazi **C. E.** o günleri hatıralarında yad etmektedir.

Gazi **C. E.** harekat esnasında etkilendiği olayı şu cümlelerle ifade etmiştir;

“ 1.Barış Harekatı'nda Hava İndirme Tugayı 2.Tabur olarak hepimiz Boğazköy civarında çam ağaçlarının arasında kaldık. Roketatarların saldırılarına maruz kaldık. Komutanımız sakın havaya kalkmayın diye emir verdi. Türk jetlerine durumu bildirdik, jetlerimiz hemen yardıma geldi. Havan atışını durdurdular. Ardından iki mücahit bize yol göstermek için yanımıza geldi. Onların kılavuzluğunda Girne'ye bakan Makarios'un güzel bir binası vardı. Girne'ye vararak o bölgenin güvenliğini sağladık. Tarruza geçtik ve pes etmeden devam ettik. Biz eğitimlerimize ara vermedik. Zaten ilk harekat bittikten sonra da komutanımız, çocuklar askerliği unutmamasın derdi. Bu nedenle askeri eğitimlere devam ettirdi.”

Türk askeri çalışkandır, azimlidir ve kararlı bir şekilde her daim yoluna devam etmiştir. Nitekim gazinin en çok etkilendiği olaylar zincirine baktığımızda, pes etmeden askeri eğitimlere devam ettiğini görüyoruz. Aynı zamanda o dönemin savaş şartlarına ve yaşananlara gazinin gözünden bakıldığında Girne bölgesinde Makarios'a ait evin güzel olarak nitelendirildiği görülmüştür. Alıntılar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ki estetik değeri ve çalışkanlık değeri ile ilişki olduğu görülmektedir.

Gazi **H. H.**'nin, o günlere dair yaşadıklarını anlatırken duygusal olduğu görülmüştür. Gözyaşlarına hakim olamayan ve sesinin titrediği görülen Gazi **H. H.** en çok etkilendiği olayları bizlerle paylaşmıştır. 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekatı arasında yaşamış olduğu ve kendisinde iz bırakan bir anısını şu sözlerle dile getirmiştir;

“Bizler her iki harekat arasında her an her şey olabilir diye mayın eğitimi alıyorduk. 13 Ağustos günü ortalık gerginleşmeye başlayınca, eğitimler kesildi. Uçaklarımızın Beşparmak Dağlarını vurması ile kendimize geldik. Zaten

elimizde tüfeğimiz hazır şekilde beklemeydik. Bizlerde savaş başlıyor diye düşündük. 2.Harekat esnasında çok şeyler yaşadık. Beşparmak Dağları'nın eteğinden Magosa Burnu'na doğru birlik olarak yöneldik. Tabi o anda kan gövdeyi götürmeye başladı. Çok susuz kaldık, mataralarımızdaki sular bitti. Tarlalardaki kuru nohutları toplayarak yiyerek gittik. Hatta afedersiniz ama susuzluğumuzu ve açlığımızı gidermek için yollarda bizden önce giden askerlerden kalma kavun karpuz kabuklarını topladık içlerini yedik. Aç kalmamak için savaşmak için direndik. Yüce Yaradan bizi dimdik tuttu. Hayatta kalmak için mecburen çok şeyleri yedik. Öldürmeyen Allah öldürmüyor işte. “

Türk askeri yalnızca düşmanla değil yeri geldiğinde zor şartlarda hayatta kalmak için de mücadele vermiştir. Gazinin alıntılarında yola çıktığımızda yaşadıkları zorluklara rağmen pes etmemeleri ve her an bir çatışma ihtimaline karşı ellerinde tüfek hazırda beklemeleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan çalışkanlık ile sorumluluk değeri ile ilişkilidir.

Savaşın gerçek yüzü ve yaşanılanlar aşikardır. Mücadele esnasında pek çok şehit verdiğimiz Barış Harekatı'nın canlı şahitlerinden Gazi **H. H.** etkilendiği bir diğer olayı ise şöyle ifade etmiştir;

“Ateşkesten birkaç gün sonraydı. Beşparmak Dağları'nın ucunda düşmana karşıydık. Akşam saatlerine yakındı ve saldırı aldık. Mevzide yatan arkadaşımız şehit düştü. Sabaha kadar battaniyeye sardık. Ertesi gün sabah sağlık ekipleri geldi teslim ettik. Siz hiç şehitle sabaha kadar yattınız mı? Ben yattım. Çok şehit gördüm zaman zaman şehit törenlerine katıldığımda hala çok etkileniyorum. Beraber savaştığımız şehit düşen arkadaşlarım geliyor gözümün önüne.”

Gazi **H. H.** yaşadıklarının etkisi ile bugün bile şehit haberi geldiğinde duyarsız davranmamaktadır. Aynı zamanda şehitlere duyduğu saygı nedeniyle mevzide şehit düşen arkadaşına sabaha kadar battaniyeye sararak beklemiştir. Bu anlatılanlar Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan saygı ve duyarlılık değerlerini göstermektedir.

Barış Harekatı sona erdiğinde Yeşil Hat bölgesinde mayınlama çalışmalarına girişildiğini ifade eden Gazi **H. H.** , kendisinde ömür boyu taşıyacağı çeşitli izler bırakan o anları şu şekilde aktarmıştır;

“Harekat sonrasında bir sabah görevimiz icabı dağın eteğindeki mayınlı alanları temizleyip döndük. Gün içerisinde dinleniyorken alarm çaldı. Lefkoşa'da ki Rum bölgesine gitmek için yola çıktık. Giderken saldırı aldık. O esnada sabah görevden döndüğümüz için aracımızın içi mayın malzemeleri ile doluydu, çok tehlikeliydi. Kurşunlardan biri tekerleğe geldi, aracımızın yana yattığını hatırlıyorum. Araçtan dağılmaya başladık. Bizi dağınık halde görünce Rum

saldırıları daha da şiddetlendi. Araçtaki arkadaşlarımdan yaralananlar oldu. Ben de vücudumun pek çok yerinden yara aldım. Saldırıdan kurtarıldıktan sonra Girne’de ki sürat motorları ile çıkarma yapılan limana oradan da Türkiye’ye döndüm. Mersin Erdemli’de kurulan Sahra Hastanesine götürüldüm. Çok sayıda yaralı asker vardı burada. Bir buçuk ay boyunca on kişilik ekipte bacaklarımda ki iltihabı, yaralarımı temizlediler. Ayağımı kurtarmak için çabaladılar. Bir buçuk ay burada kaldığım sürede hiç bağırmadım, metanetli davrandım. Buradayken ailem haber almış Denizli’den yanıma geldiler. Beni ailem böyle görünce üzülmesinler diye baston istedim ekiplerden ve bastonla karşılarına çıktım. Aslında sakıncalıydı ayağıma zarar gelebilirdi. Ailemle orada hasret giderdik. Ben hala vücudumun pek çok yerinde o günlerin anılarını taşıyorum.”

Unutulmaz pek çok anıyla dolu Kıbrıs Barış Harekatı’nda ağır yaralar alan Gazi **H. H.**, duyduğu acılara rağmen pes etmeyerek tedavisini sürdürdüğü görülmüştür. Ailesini ne kadar özlediği ve onlar adına da üzüldüğü ortadadır. Ailesine verdiği önem, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme değeri ile ilişkilidir.

Gazi **İ. A.** yaşadığı ve etkilendiği olayları şu şekilde ifade etmiştir;

“Bellapais tarafında baskına gitmiştik sivil olarak. Rum askeri bu bölgede dediler. Bizde görev için gittik. Konyalı bir Başçavuşumuz vardı. Beraber ihbar gelen bir eve girdik. Gittiğimizde kaçan kaçmıştı. 1 Rum askeri kalmış. Dolaptan sesler gelmeye başladı, o tarafa yöneldik. Gerekeni yaptık. Neticede fırsat bulsalar onlar bizi imha edecekti. Orada az da olsa bir tedirginlik yaşadık.”

Türk askeri görevini layığı ile yerine getirerek, Kıbrıs’ta güven ortamını sağlamak için elinden geleni yapmıştır. Gazimizin alıntılarında bakıldığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan özgürlük değeri ile ilişki olduğu görülmüştür. Türk askerinin özgürlüğü için verilen hiçbir vazifeden kaçmadığı ve görevini icap ettiği şekilde yaptığı ortadadır.

Gazi **M. D.** 20 Temmuz günü Barış Harekatı kapsamında çıkarma yapan birliklerde görevliydi. Bu anlara dair etkilendiği ve unutamadığı bir anısını şöyle anlatmıştır;

“Çıkarma esnasında yanımda bir arkadaşım vardı. Balıkesirliydi galiba pek hatırlayamıyorum adını 45 sene geçti. O, Osmaniye’nin askeri idi ben Erzurum’un askeri. Tanımıyoruz birbirimizi. Bana, Erzurum’un askeri dikkat et, yanıma biraz önce mermi düştü dedi. Arkadaşım bunu söylerken mermiler benim yanı başıma düşmeye başladı. Bu saldırı da Mersinli Ahmet Çavuş vardı, onun ayağına mermi isabet etti yaralandı.”

Gazi **M. D.**’nin anılarından yola çıkarak en çok etkilendiği olaylardan biri

değerlendirildiğinde yaşadıkları saldırıda, askerlerin birbirine yardım ettiği, destek olduğu görülmektedir. Bu anlatılanlar Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma ve yardımseverlik değeri ile ilişkilidir.

Harekat başarıyla tamamlandıktan sonra da Ada'da vazifesine devam eden Gazi **M. D.** bir Kıbrıs Türkü ile yaşadığı ve etkilendiği olayı şu şekilde aktarmıştır;

“Girne’de yaşlı bir amcanın bahçesine muhafız olarak gittim. Amca o günlerde 65-70 yaşlarında bir ihtiyardı. Amca bahçede gezinirken ben de ona muhafızlık yapıyordum. Amca bir anda ağlamaya başladı. Neden diye sorduğumda da benim yaşlarımda bir oğlu olduğunu ama bu tarlada Rumların traktörün arkasına bağlayarak sürdüklerini, şehit ettiklerini öğrendim.”

Kıbrıs Türk’ünün yaşadığı eziyetlere merhem olmaya giden Türk Ordusu, harekat sonrasında da güvenlik ve barış ortamını sağlamak için vazifesine devam etmiştir. Gazi **M. D.**’nin aktardığı yaşanmışlıklara bakıldığında, Kıbrıs’ta yaşayan Türkler, Rumlardan çeşitli eziyetler görmüş, evlatlarını, yakınlarını kaybetmiştir. Oysa Türklerin tek isteği Rumlar ile kardeşçe, eşit şartlarda yaşamak olmuştur. Anlatılan olaylara bakıldığında, Türk askerinin vazifesini sürdürmesi, Kıbrıs Türkleri’nin yaşadığı acılarla baş etmeye çalışması Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sorumluluk, adalet ve eşitlik değerleri ile yakından ilişkilidir.

Gazi **M. Ç. 2.** Barış Harekatı’na katıldığında Girne sahilinde yaşadığı ve etkilendiği bir olayı şu sözlerle ifade etmiştir;

“Girne sahiline vardıktan sonra gemilerle aktarma olduk. Girne’nin çıkışına götürüldük. Beşparmak Dağlarına götürdüler bizi, 1 hafta aç kaldık. Ortalık karıştı. Tam karşımızda Lefkoşe’nin içinde bombaların atıldığını görüyorduk. Beşparmak Dağlarında Reo kamyonla bir Başçavuş geldi. Hepimiz sıra olduk. Cepheye gidecek olanlar el kaldırsın dedi. Hepimiz ellerimizi kaldırdık. Sonrasında içimizden seçti. Meğer inzibat seçiyormuş Girne’ye götürmek için.”

Gazi **M. Ç.**’nin anlattıklarından yola çıkarak yaşadıkları zorlukları ve verdikleri mücadeleleri görüyoruz. Bir hafta boyunca aç kalması, cepheye gitmek için gönüllü olarak Türk askerine yakışır şekilde davranması tasarruf ve vatanseverlik değerleri ile ilgilidir.

Gazi **S. T.** yaşadığı ve etkilendiği olayları şöyle ifade etmiştir;

“Girne’ye taarruza kalktığımızda ben havancıydım. Mücahitler vardı ve Rum mevzilerini bize gösteriyordu. Bizde o noktaya atış yapıyorduk. İlk harekatin

2.günü Tugay komutanımız Hz.Ömer Türbesi'nin olduğu bölgeye taarruza kalkacaksınız diye bize emir verdi. Taarruz edeceğimiz bölgede zeytin tarlasının orada dere kenarında tuzağa düşürüldük. Üsteğmenimiz şehit düştü. Orada bir buçuk saat kadar Rumlarla atış yaptık birbirimize. İki arkadaşımız burada çok ağır yaralandı. 4 arkadaşımız ise hafif yaralıydı. Ateş iki taraftan da kesilince dereye baktığımızda 18 tane Rum askerinin öldüğünü bizim ise sadece Üsteğmenimizin şehit olduğunu gördük. Karargaha haber verdik telsizlerle. Bize ağır yaralılar için araç gönderileceğini, hafif yaralananları alıp dönmemizi emrettiler. Bizde öyle yaptık. Aradan 3 ay geçtikten sonra arkadaşın biri geldi. Ahmet geldi diye haber verdi. Ben Ahmet diye birini tanımıyordum. Konuştukça sen nerede yaralandın diye sorunca Üsteğmen Nizamettin Sungur'un şehit düştüğü yerde dedi. Meğer Ahmet'te Denizliliymiş, Hz. Ömer Türbesi'ne göreve giderken berabermişiz. Ben de oradaydım dedim ve diğer yaralanan arkadaşın da tedavi olduğunu şehit düşmediğini öğrendim.”

Türk askeri hareket esnasında çeşitli tuzaklara ve saldırılara maruz kalmıştır. Gazi S. T., etkilendiği bu olayı anlatırken ses tonu ve yüz ifadesinin değiştiği, hala o anı yaşıyormuşçasına hissettiği görülmüştür. Unutamadığı ve aktardığı bu anılara bakıldığında vatanını çok seven bir asker olduğu, şehit düşen ya da yaralanan silah arkadaşlarını hala anımsadığı ortadadır. Bu görüşlerin vatanseverlik ve saygı değeri ile ilgili olduğu görülmüştür.

Gazilerin anlatılarından yola çıkılarak Denizli Kıbrıs Gazileri'nin en çok etkilendikleri olaylar incelenmiştir. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan değerlere göre elde edilen görüşler değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan sonuç, program kapsamında bulunan saygı değerinin ilk sırada yer almasıdır. Türk askerinin milletine, şehitlere ve görevine duyduğu saygı bunun en somut örneğidir. Aynı zamanda yapılan incelemede yardımseverlik, dayanışma, çalışkanlık, sorumluluk, vatanseverlik değerlerinin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Kıbrıs Türkleri'nin adalet ve eşitlik arayışı, yaşadığı acılar da gazilerin anılarında görülmektedir.

4.2.4. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Esnasında En Çok Etkilendikleri Olaylar ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Gazi C. D., unutamadığı olayları ve yaşadıklarını anlatırken çok duygusal anlar yaşamıştır. Savaşın acı yüzünü bir kez daha bizlere aktaran gazimiz, en çok etkilendiği olayları dile getirmiştir;

“ 2. Barış Harekatı esnasında Ünal Üsteğmenim benim alay komutanımdı. Birlikte çarpışırken şehit oldu. Hatta yaralandı ben yardım etmeye gittim. Beni kovaladı, Türkiye’den gelen birlikler yeri bilmediği için koşup onlara yardım etmemi tuzağa düşmelerine izin vermememi istedi. Gitmezsen hakkımı helal etmem dedi. Komutanıma Allah rahmet eylesin.”

Gazimiz, komutanının kendisine söylediği sözleri unutmamış ve aktarırken çok duygusal anlar yaşamıştır. Hala bugün gibi komutanını ve yaşadıkları çatışmayı hatırlayan gazimizin aktardıkları incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sorumluluk ve saygı değeri görülmektedir. Görevinin sorumluluğu ile hareket eden askerlerimiz sayesinde hareket başarıyla tamamlanmıştır.

Gazi C. D. görevi esnasında yaşadıklarını şöyle aktarmıştır ;

“Ben de G3 tüfeği vardı. Bizleri dağıttılar, Türkiye’den gelen birliklere yol gösteriyorduk. Kaçan Rumların evlerine bakıyorduk, hava da kararmıştı. Rum askerleri bize tuzak kuruyordu, bizi tuzağa düşürüyordu. Hatta Türk bayrağı açarlardı biz Türküz diye bizi tuzağa düşürürlerdi. Çok sayıda şehit verdik bu yüzden. Bir ara görev esnasında beklerken bir ses duydum. Yanımdaki arkadaşşıma dönüp uyardım hatta sessiz olmasını istedim. Biraz zaman geçince karşıdan ateş gelmeye başladı. Tabi bizde hemen siperlere girdik. Çatışma başladı. Silahımdaki mermiler bitti, şarjörü değiştirmek istediğimde çıkartamadım. Meğer karşıdan gelen mermiler benim şarjörüme isabet etmiş. Allah korumuş beni.”

Savaş esnasında tuzaklara düşürülen çok sayıda askerimizin şehit olduğunu anlatan gazimiz, inancıyla ve cesareti ile görevini layıkı ile yerine getirmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dürüstlük ve çalışkanlık değerleri ile yakından ilgili olduğu görülen olaylar, Rum askerlerinin savaş şartlarında dürüst davranmadıklarını gözler önüne sermektedir. Yaşanan elim hadiselerle rağmen Türk askeri çalışkanlığını sürdürerek, tuzaklara düşmemek için elinden geleni yapmıştır.

Gazi C. D., yaz sıcaklığında hareketin başladığını ve susuzluğun yaşadıkları en büyük problem olduğunu belirterek, unutamadığı bir anısını şu şekilde açıklamıştır; “ *1.Kıbrıs Barış Harekatı’nda hava çok sıcaktı. Susuzluk nedeniyle zor anlar yaşıyorduk. Civar köylerden birinden, bir Türk kadını üşenmeden bize kıyudan defalarca su çekip taşımıştı.*” 20 Temmuz günü başlayan ilk hareket, askerlerimize sıcaklığın etkisiyle zor anlar yaşatmıştır. Kıbrıs’ta yaşayan Türkler’in, askerimize yardımcı olduğu, sahip çıktığı anlaşılmaktadır. Gazimizin aktardıkları değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma ve yardımseverlik değerleri görülmektedir.

Gazi **F. K.**, terhis olmasına yakın bir dönemde en çok etkilendiği olayı şöyle ifade etmiştir:

“ Emrinde olduğumuz Tabur Komutanımız Jandarma Binbaşı Bekir Sıtkı Tuncer, postası ve şoförüyle birlikte askeri araçları ile Rumlara esir düşmüştü. Yaklaşık olarak bir buçuk ay kadar esir kampında kaldılar. O dönemde bize bölük komutanımız Ali İhsan Güvener, tabur komutan vekilliği yapmıştı. Her şeye rağmen mücadeleye devam etmiştik. ”

Aktarılan ifadeler değerlendiriliğinde, Türk askerinin, yaşadığı olumsuzluklara rağmen Kıbrıs Türk halkı için harekate devam etmesi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan özgürlük değeri ile yakından ilgilidir.

Gazi **İ. Y.**, hareketin başladığı ilk günlerde yaşamış olduğu ve etkisinde kaldığı bir olayı şöyle açıklamıştır;

“ Pladini Plajı’na vardıkdan sonra arabalarla yola çıktık. Beşparmak Dağları’nın eteklerine bizi götürdüler. Suyumuz yok, ekmeğimiz yoktu. Peksimet bisküvi verildi sadece. 9 gün açlık çektik. Gittiğimiz dağın eteklerinde badem ağaçları vardı. Bademleri toplayarak karnımızı doyurduk. Bir de buğday zamanıydı. Buğdayları topladık, başlarını dövdük. Terkedilmiş evlerden bulduğumuz tenekeler içinde buğdayları kaynattık, bulgur yaptık. Sırt çantamıza koyduğumuz bulgurularla karnımızı doyurduk. ”

Türk askeri, yaşadığı savaş durumu nedeniyle fiziksel ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamamıştır. Yaşadıkları yoklukta bile çözüm yolları bulan Türk askeri, pes etmeden mücadele etmiştir. Gazi **İ. Y.**’nin aktardığı anılar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sorumluluk ve dayanışma değerleri görülmektedir. Türk Ordusu yaşanan olumsuzluklara rağmen yılmamıştır.

Yaşadığı ve etkisinde kaldığı bir başka olayı ise Gazi **İ. Y.** şu sözlerle aktarmıştır;

“2. Harekat esnasında 4 tane Türk savaş uçağı gelecek ateş etmeyin dediler. Ne olduğunu bilmiyoruz tabi biz talimatla hareket ediyoruz. Bizim sırtlarımızda Türk bayrakları bağlıydı. Gelen uçaklar bayrakları gördü geri döndü. Bizim olduğumuzu anladılar. Rum askerlerinin mevzileri de yüz metre kadar ötemizdeydi. Seslerini bile duyuyorduk. Meğer onlarda sırtlarına bizim bayraklarımızı takmışlar, jetlerimizin bombardımanından kurtulmak için. Haliyle ortalık karıştı. Bize sırtımızdaki bayrakları değiştirin dediler. Bizde bir de beyaz bayraklar vardı. Hemen beyaz bayrakları taktık. Tekrar 4 uçağımız geri geldi. Bu kez uçaklarımız Rum askerlerinin mevzilerini anladı ve oraları bombaladı. Bize de durmak yok dediler taarruza başladık. Rum mevzilerini bulup yanaştığımızda bir Rum askeri ile karşılaştık. Bize ateş edemedi, sanırım korkmuştu. Bir de onların mevzisine girip baktığımızda çok sayıda erzak gördük. Elmadan tut üzümüne kadar bir sürü meyve vardı. Biz açlık ve

susuzlukla da baş ederken, onlar bizden daha hazırlıklıydı.”

Harekat esnasında bir takım oyunlara başvuran Rum askerleri, jet uçaklarımızın müdahalesinden kurtulamamıştır. Ayrıca Türk askeri savaş şartlarında susuzluk ve açlıkla mücadele ederken, Rum askerleri çok daha hazırlıklı şekilde savaşmıştır. Gazi İ. Y.’nin aktardığı bilgiler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dürüstlük ve eşitlik değerleri görülmektedir. Çünkü dürüst davranmayan Rum askerleri kendilerine göre çeşitli taktikler geliştirerek, jetlerimizin bombardımanından kurtulmaya çalışmış ve Türk askerinin yaşadığı gıda sıkıntısının çoğunu yaşamamıştır.

Gazi Y. Ö., 2. Kıbrıs Barış Harekatı’nda yaşadığı ve etkisinde kaldığı bir olayı şöyle ifade etmiştir;

“ 2. Harekat esnasında küçük bir radyo bulduk. Marşlar çalınmaya başlanmıştı radyodan. Magusa tarafına hareket ettik. Magusa Kalesi’ne Türklerin toplandığına dair bir haber gelmişti. Gidince gördük ki Rumlar, bütün Türkleri kaleye toplamışlardı. Eğer on dakika daha geç kalınsaydı, zehirleyeceklermiş. Türkler, mücadeleler sonunda kaleden kurtarıldı.”

Yıllarca Türklere karşı, Kıbrıs’ta yapılan Rum eziyetleri Barış Harekatı esnasında da devam etmiştir. Ada’da ki Türk nüfusunu azaltarak kendi sayılarını fazla gösterme peşinde olan Rumlar, örgüt ve politikaları doğrultusunda Türklere toplu katliamlar uygulamıştır. Gazi Y. Ö.’nün aktardığı ifadelerde anlaşıldığı üzere Türk askeri, masum ve suçsuz Kıbrıs Türklerini kurtarmak için Magusa’ya hareket etmiştir. Kalede yapılmak istenen katliam önlenmiştir. Gazi Y. Ö.’nün verdiği bilgiler değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yardımseverlik değeri görülmektedir.

Gazi Z. K. harekat esnasında yaşadığı bir olayı şu sözlerle aktarmıştır;

“ 2. Barış Harekatı’nda Boğazköy taraflarında, ovaya iniyorduk. Rum uçağının üzerimizden geçtiğini gördük. Uçağın ikmalî yetmediği için , bizim üzerimize taarruz etmeye başladı. Bunun üzerine Türk savaş uçakları geldi ve Rum jetlerini rehin alarak Adana’ya götürdü. Bu hadiseyi hiç unutmadım. “

Rum savaş uçakları, fırsat kollayarak Türk askerleri üzerine taarruza geçmek istese de, Türk jetleri buna müsaade etmemiş ve gerekeni yapmıştır. Gazi Z. K.’nin anlattıklarından hareketle Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma ve yardımseverlik değerleri görülmektedir.

Muğla'da görüşme gerçekleştirilen 6 gazinin, hareket esnasında Kıbrıs'ta yaşadığı ve unutamadığı olaylar incelenmiştir. Ayrıca elde edilen bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre, program kapsamında bulunan 9 değer, görüşler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda sorumluluk değerinin ise ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Türk askeri, yaşadığı elim olaylara rağmen sorumluluğunun bilincinde hareket etmiştir. Gazilerimizin aktarımlarının, sorumluluk değerinin yanı sıra saygı, dürüstlük, çalışkanlık, dayanışma, yardımseverlik, özgürlük, eşitlik ve vatanseverlik değerlerini de içerdiği ortaya çıkmıştır.

4.2.5. Denizli Kıbrıs Gazilerine Göre Harekatın Önemi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Denizli'de görüşme gerçekleştirilen 7 gazinin de ortak görüşü harekatın, Ada'da yaşayan Türk halkının geleceği adına önem taşıdığı, Kıbrıs Türkünün bağımsızlığını sağlamak için bir dönüm noktası olduğudur. Gazilerimizin görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir. Gazi **H. H.**'nin Kıbrıs Barış Harekatı'nın önemine dair söylediği cümleler şöyledir;

“20 Temmuz 1974 günü o taarruz olmasaydı Kıbrıs Türkiye'nin elinde değildi. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'de yoktu. Yeri geldi orada Türk köylüleriyle sağ kalanlarla bir araya geldik. Zaman zaman yiyeceklerimizi birbirimizle paylaştık. Onlarda 20 Temmuz günü Türkiye Cumhuriyeti, Türk Silahlı Kuvvetleri buraya gelmeseydi biz biterdik diyorlardı.”

Gazi **H. H.**'nin harekatın önemiyle ilgili görüşü değerlendirildiğinde, Ada'da yaşayan Türklerin bağımsızlıklarının ve özgürlüklerinin açıkca tehdit altında olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda yerli halkla, askerlerimizin birbirine gıda yardımı yapması, yiyeceklerini paylaşması Türk askerine yakışan en güzel davranışlardan birisidir. Bu nedenle elde edilen görüş yorumlandığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan bağımsızlık, özgürlük ve yardımseverlik ile dayanışma değerlerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Gazi **İ. A.**'nın harekatın önemine dair cümleleri şöyledir;

“Hiçbir silahsız canlıya zarar vermedik. Bize oradaki Rumlarla konuştuğumuzda

Türk askerini böyle bilmezdik, bize böyle anlatmadılar dediler. Barbar derlerdi, ama sizin böyle karşılamanız bizi sakinleştirmeniz hiç beklemediğimiz şeylerdi dediler. Biz orada Türk askerinin nasıl olduğunu gösterdik.”

Türkleri ve Türk Silahlı Kuvvetlerini çok yanlış tanıyan Rum halkı, Türk askerinin merhametini yardımsever ve şefkatli yaklaşımlarını hareket esnasında ve sonrasında görmüştür. Gazi İ. A.’nın görüşü incelendiğinde Türklerin ve Türk askerinin iyiliğini gösterdiği için Kıbrıs Barış Harekatı önemlidir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yardımseverlik değeri görülmektedir.

Elde edilen görüşler incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlara göre, Gazilerimizin Kıbrıs Türk halkının bağımsızlığını korumak adına hareketin önemini vurguladığı görülmüştür. Aynı zamanda, Türk askeri hareketi gerçekleştirilerek Türklerin merhametini tüm kamuyoyuna göstermiştir. Bir diğer sonuç ise Kıbrıs Barış Harekatı’nın önemine dair görüşler değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan bağımsızlık, özgürlük ve yardımseverlik değerleri görülmektedir.

4.2.6. Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Harekatın Önemi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Muğla’da görüşme gerçekleştirilen gazilerimiz, Ada’da yaşayan Türklerin haklarını korumak ve barış götürebilmek için hareketin önemli yere sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Ortak bir görüşte birleşerek, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Ordusu’nun soydaşlarını korumak için Kıbrıs Barış Harekatı’nı gerçekleştirdiğini aktarmışlardır. Gazilerimize ait bazı görüşler ise şöyledir;

Gazi C. D. ; “ Katliamlar olacaktı ki Barış Harekatı ile engel olduk. Biz oraya barış için gittik. Hem Rum halkına hem Türk halkına barış götürmeye gittik ama anlatamadık işte. Oraya gitmemizin tek amacı buydu.” sözleri ile barış hareketinin önemini açıklamıştır

1974 Kıbrıs Barış Harekatı, bir çok ülkenin tepkisini çekse de Türk Ordusu’nun orada olmasının yegane amacı Gazi C. D.’nin de cümlelerinde yer aldığı üzere katliamları önlemek ve her iki tarafa da barış getirmektir. Aktarılan ifadeler değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan barış değeri görülmektedir. Katliamların ve kısımların önüne geçerek Ada’ya barış tahsis eden Türk Ordusu, bu hareket ile

soydaşlarımıza güven ortamı sağlamıştır.

Gazi İ. Y.'ye göre Kıbrıs Barış Harekatının önemi şöyledir; *“Bize komutanlarımız buraya barış için geldik ölmeye değil derlerdi. Biz Ada'ya barış götürebilmek için harekatı başlattık.”* Gazi İ. Y.'nin de söylediği üzere bu harekat Kıbrıs'a barış getirme amacını taşımaktadır. Aktarılan alıntılar değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan barış değeri görülmektedir.

Gazi Y. Ö., harekatın önemini şu sözlerle aktarmıştır; *“ Türkün dostu Türktür. Biz Ada'da yaşayan Türkleri kurtarmak için gittik. Orada EOKA örgütüne karşı savaştık. Gittiğimizde vahşetide gördük.”* Kıbrıs'ta yaşayan Türklere yaşatılmış ızdırapları dindirmeye giden Türk Ordusu, askerlerinin başarısı ve dirayeti sayesinde harekatı başarıyla sonuçlandırmıştır. Gazi Y.Ö.'nün de aktardığı bilgiler incelendiğinde, Kıbrıs Türklerini kurtarmak için gitmeleri, örgüte karşı savaşılması tam manasıyla yardımseverlik ve dayanışma örneğidir. Türkiye Cumhuriyeti, yapılanlara duyarsız kalmayarak soydaşlarının geleceğini düşünmüştür. İfade edilen sözler değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan duyarlılık, yardımseverlik ve dayanışma değerleri görülmektedir.

Gazi Z. K., harekatın önemine dair şu cümleleri kurmuştur; *“Ada'da yaşayan Türk sivililer, Türk askerleri geldi diye bayram ettiler, sevindiler. Nasıl kucakladılar bizi. Biz bu yüzden gittik, işte onları kurtarmaya gittik. Onların geleceği için bu harekatın gerçekleştirilmesi önemliydi.”* Kıbrıs Türk halkının geleceğini güvence altına almak için ve yaralarını sarmak için harekat gerçekleştirilmiştir. Gazi Z. K.'nin aktardığı bilgiler değerlendirildiğinde, Ada'da yaşayan Türkler, askerlerimizi sevinçle karşılamıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma, yardımseverlik ve duyarlılık değerleri görülmektedir.

Muğla'da görüşme gerçekleştirilen gazilerden elde edilen veriler incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar, gazilerin Kıbrıs Türk halkının geleceğini teminat altına almak için, onların acılarını dindirmek, yaşadıkları acılara son vermek için harekatın önemli olduğunu düşündükleri yönündedir. Bir diğer sonuç ise Kıbrıs Barış Harekatı'nın önemine dair elde edilen görüşler değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan barış, dayanışma, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

4.2.7. Denizli Kıbrıs Gazilerinin Harekat Sonrası Yaşadıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Kıbrıs Türklerine güven ortamı sağlamak ve Ada'ya barış götürmek için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirdiği 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekatlarına katılan gazilerin, harekattan sonra da askerlik görevleri gereği Ada'da kalmaya devam etmişlerdir. Ada'da kaldıkları süre içerisinde ve memleketlerine döndüklerinde yaşadıkları olayları anlatırken duygusal anlar yaşadıkları görülmüştür.

Gazi A. G., harekat sona erdikten sonra yaşadığı olayları şu sözlerle aktarmıştır;

“Askerden terhis olduğumda Kıbrıs'tan Erkin isimli gemiyle Mersin'e döndüm. Gemiye bindiğimde yüzme bilmiyordum. Memleketime kendi imkanlarımla döndüğümde aileme şehit düştü diye haber geldiğini öğrendim. Halkın uydurması tabii. Aileme mektup çok sonra yazabildim. Ailem sevgiyle karşıladı.”

Kıbrıs'a giderken ve buldukları süreçte mektup yazma imkanı bulamadığı için ailesine, haberleşemeyen Gazi A. G., ailesinin kendisini sevinçle karşıladığını anlatmıştır. Elde edilen görüşler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme ve sevgi değerleri ile ilişkilidir.

Gazi C. E., harekat sonrasında yaşadığı olayları sırasıyla şöyle ifade etmiştir;

“Magosa'dan büyük yük gemileriyle Türkiye'ye döndük. Çünkü gemilerin içine askerî Reo marka araçlarımızı koyduk. Kıbrıs'tan ayrılmadan önce kalmak isteyen olursa kalabilir demişlerdi. Benim mesleğimde tamirci olduğum için kalmak istedim. Aileme mektup yazdım ama Kıbrıs'ta kalmamı istemediler. Döndüğümde babam sevinçle karşıladı, kalmadığın iyi oldu iyi ki geldin demişti bana.”

Gazi C. E.'nin ifadesine göre, aylarca evladından haber alamayan ailesi, oğullarını kanlı canlı karşılarında görmek istedikleri için Kıbrıs'ta kalmasına karşı çıkmıştır. Bu aile birliğinin en büyük işaretidir. Gazi C. E.'nin harekat sonrası yaşadıkları yorumlandığında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme değeri görülmektedir. Türk ailelerinde şehit ve gazi makamına erişmiş çok sayıda aile üyesinin olduğu bir gerçektir. Neticede Türk ordusu Kurtuluş Savaşı'nı halkıyla topyekün göğüsleyerek zafere varmıştır.

Gazi C. E., harekat sonrasındaki süreçte Gazi dedesi ile yaşadıklarını şu cümlelerle

aktarmıştır;

“Rahmetli dedem İstiklal Gazisiydi. 29 Ekim’de askeri kıyafetimi giyerek geçiş törenine katılacaktım. Evden çıkmadan önce dedeme nasıl görüldüğümü sorduğumda, hemen babannemi çağırdı. Kendi madalyasını getirtti. İstiklal madalyasını benim göğsüme taktırdı. Ailede bir gazi ben vardım şimdi ikinci gazimiz oldu dediğinde çok gururlanmıştım.”

Barış Harekatına katıldıktan sonra yaşadıklarını aktaran Gazi C. E.’nin anlatımlarına bakıldığında, Türk ailelerinin Gazi makamına verdiği önemi görüyoruz. Bu önem Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan saygı değerine ailelerin bağlılıklarını işaret etmektedir. Gazilere duyulan saygı Türk aile yapısının içinde var olan bir gurur kaynağıdır.

Kıbrıs Barış Harekatı’nın yaşandığı dönemde iletişim araçlarının yaygın olmaması nedeniyle pek çok kişi ya hareket hakkında yeterli bilgiye sahip değil ya da tamamen bilgisizdi. Gazi C. E., Cumhuriyet Bayramı geçiş töreni esnasında meydana gelen olayı üzümlere şu sözlerle ifade etmiştir;

“ Barış Harekatı’ndan birkaç sene sonraydı. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında gaziler olarak tören yürüyüşüne katılmıştık. Eşim de küçük çocuğumuzu yanına alıp benim geçişimi seyretmek için yol kenarında beklemekteydi. Çocuğumuza baban geçecek şimdi dediğinde yaşlı bir kadın hayıflanarak yanına yaklanmış. Yaşlı kadına neden hayıflanıyorsun dediğinde de İstiklal Gazisi herhalde kocan, çok yaşlı, yazık yanıtını almış. Eşim de benim Kıbrıs Gazisi olduğumu ifade etmiş. Kıbrıs Barış Harekatı’nı duymadığını söyleyen kadın, yakın zamanda evlerde karartma yapmıştık, herhalde bu yüzden mi diye cevaplamış. Kıbrıs Gazilerinin yeterince tanınmadığını duyduğumda beni üzmüştü.”

Gazi C. E.’nin aktardığı olaylar Kıbrıs Barış Harekatı hakkında bazı kişilerin bilgisiz olduğunu göstermektedir. Yaşanan acı günlere ve Kıbrıs Gazilerine yapılan yaklaşım, kendisini ve ailesini üzmüştür. Üzüntü duyan gazimizin görüşleri Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan duyarlılık değerini göstermektedir. Aktarılan görüş değerlendirildiğinde, Barış Harekatı’nda verilen şehitlerimize, türlü yaşanmışlıklarla geri dönen Gazilerimize ve ailelerine biraz daha duyarlı davranılması gerektiği yorumu getirilebilir.

Gazi H. H., Barış Harekatı’nın üzerinden yıllar geçmesine rağmen orada şehit olan arkadaşlarının hala aklına geldiğini, şehit cenazelerine katıldığında içinin sızladığını

söyleyerek hareket sonrası yaşadıklarını şu cümlelerle aktarmıştır;

“ Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında görev için gittiğimiz yerde yaralanıp Mersin Sahra Hastanesinde tedavi edilmişim. Doktorlar birkaç gün ailemi görmemin iyi olacağını söylediği için Denizli’ye izne gönderildim. Denizli’ye dönerken otobüste muhabirler vardı. Benimle beraber Afyon’a kadar basın mensupları da geldi. Denizli’de garaja indiğimde asker olduğum belliydi, şoförün biri iner inmez kucakladı beni. Evimizin oraya kadar korna çala çala götürdü. O anlarımı hala hatırlıyorum. Şükür ettim memleketime geldim diye. Yakın çevreden evimize Kıbrıs’ta ki oğlundan haber alamayan pek çok kişi geldi. Gelen giden bir hafta boyunca eksik olmadı. Daha sonra Kıbrıs’a geri gönderildim, terhis olmamışım. Terhisler o dönemde kapalıydı. Askerden terhis olacağımı duyduğumda Kıbrıs’ta askerlik sürem dolmuştu zaten. Tezkere aldıktan sonra gemiyle Mersin’e vardığımızda üç defa toprağı öptüm. İnsan vatanını, atalarının olduğu yeri istiyor illa ki. Şunu da ekleyeyim çok şehit gördüm. Bugün bile ekranlarda şehit haberi gördüğümde tüm kimyam değişiyor.”

Birinci ve İkinci Barış Harekatı’nda görev alan Gazi **H. H.**’nin anlatımına bakıldığında, vatanını ne kadar özlediğini ve sevdiğini görüyoruz. Aynı zamanda halkında kendisine saygı gösterdiğini, ziyaretine geldiğini, destek olmaya çalıştığını anlıyoruz. Gazimizin aktardığı olaylar incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik, yardımseverlik, dayanışma, saygı değerleri görülmektedir.

Gazi **İ. A.** harekattan sonra yaşadığı farklı olaylarla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“ Harekatta iken haberleşme zordu. Türkiye’den gitmeden bir hafta kadar önce Kıbrıs’a gideceğimizi yazmışım. Zaten toplamda 11 ayda 4 mektup ancak yazabilmişimdir Kıbrıs’ta bize durumu iyi olmayan burada kalabilir dediler. Bizde müracaatlarımızı yaptık, evraklarımızı tamamladık. Aileme mektup yazarak durumu anlattım. Validem Kıbrıs’ta kalmamı olumlu karşılamadı ben de memlekete döndüm. Döndüğümde haberleri yoktu. Mahalleye vardığımda komşular haber vermiş aileme. Annem, babam kapıya çıktılar. Sevinç, hüzün bir aradaydı. En çok annemin sevinç naralarını unutamam. Tabi ister istemez ben de ağladım. Ailem eve dönmeme çok sevindi.”

Gazi **İ. A.**, de ifade ettiği gibi, ailelerine haber verme imkanı zar zor bulan askerlerimiz, sevdiklerine hasret Kıbrıs Türk halkının geleceğini kurtarmak için harekate katılmıştır. Elde edilen görüş incelendiğinde, gazimizi ailesinin coşkuyla karşılamasının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sevgi ve aile birliğine önem verme değerleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Barış Harekatı’ndan yıllar sonra mücadele ettikleri o topraklara yeniden gitme fırsatı

bulan Gazi **İ. A.** yaşadıklarını şu cümlelerle anlatmıştır;

“Askerlik bitti aradan 40-45 yıl geçti Denizli Belediye Başkanımızın desteği ile Kıbrıs’a Gaziler olarak gittik. O zaman oraları gezdik. Savaşırken bir çok yeri görmemiştim, dağ, ova görüyorduk. Bir mücahit arkadaşımızla karşılaştık. Her gelen ziyaretçiye oralarda yaşananları anlatmayı vazife edinmiş. Çok eziyet çekmişler, ağlayarak mücahit kardeşimiz o dönem yaşadıklarını anlattı bize. Dört çocuğunu ve eşini katletmişler. Gittiğimiz yerde bu yaşananların bir heykeli de vardı. Mücahit kardeşimizin söylediğine göre çok acılar çekmişler.”

Harekat tamamlansa da çekilen acılar elbette unutulmaz. Orada yaşayan Türklerin yaşadıklarını hiçbir şey telafi edemez, kayıp yakınlarını geri getiremez. Yıllar geçtikten sonra mücadele ettikleri toprakları yakından gezme fırsatı bulan Gazi **İ. A.**’nın aktarımına bakıldığında, Kıbrıs Türkünün duyarlı davranarak, gelen ziyaretçilere o günleri anlattığı ve unutturmamayı vazife edindiğini anlıyoruz. Aynı zamanda Gazilerimizin yıllar sonra Kıbrıs’ı ziyaret etmesi için desteklenmesi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan duyarlılık değeri ile ilişkilidir.

Kıbrıs’tan terhis olan Gazi **M. D.**, harekat sonrasında;

“Oradayken aileme 6 ay mektup yazamadım. Kağıt kalem bulamıyorduk ki zaten. Babam, Almanya’da yaşıyordu. Serinhisar’ın Yatağan köyünde bir tek annem vardı. Türkiye’ye Mersin’e gemi ile döndüm. Köye vardığımda annem sevinçle karşıladı.” şeklinde ifade etmiştir.

Gazi **M. D.**’nin aktardığı görüşlere göre, annesinin kendisini sevinçle karşılaması Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sevgi değeri ile ilişkilidir.

Gazi **M. Ç.**, Barış Harekatı’ndan sonra yaşadıklarını şöyle aktarmıştır; “*Türkiye’ye döndüğümde ailem bahçedeymiş. Koşum hemen geldiler. Sağ salım geldiğim için beni sevinçle karşıladılar.*” Harekata katılması ve askerlik vazifesi sebebiyle aylarca ailesinden ayrı kalan gazimizin harekat sonrasında yaşadıklarıyla ilgili görüşleri, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme ve sevgi değerleri ile ilişkilidir.

Gazi **S. T.**, Barış Harekatı sonrasında Ada’da kalmaları için fırsat verildiğini ve yaşadıklarını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Tabur komutanımız tezkere almadan önce hali vakti iyi olmayanlar burada kalabilir, her türlü imkan sağlanacak demişti. Rahmetli Rauf Denктаş’ta, taburumuza gelerek her istediğimizin verileceğini burada kalmak isteyenlerin kalmasını söylemişti. Babama Kıbrıs’ta kalmak istiyorum diye mektup yazdım.

Fakat babam ne sağ olduğuma ne şehit olduğuma inanmadıklarını ve memlekete dönmemi isteyen bir cevap yazınca ben de döndüm. Ben savaşteyken ailem radyo almış, bizim eve radyo o dönemde girmiş zaten. Babama iki kez şehit haberim gelmiş, adam fenalaşmış. İlla gelmemi istedikleri için kalmadım memlekete döndüm. Köyde karşıladılar beni, neler yaşadığımızı anlattırdılar. Günlerce evimize ziyaretçi akını oldu.”

Her şeyden önce vatan toprağını ve ailesini ilk sıraya koyan Türk askeri, şartları çok iyi olmasa da sağ salim evine dönmeyi istemiştir. Gazi S. T.’nin de görüşleri incelendiğinde, ailesinin sözünü dinleyerek sağ olduğunu göstermek için memleketine döndüğünü ve çok sayıda kişinin ziyaretine geldiği ortaya çıkmıştır. Aktarılanlar değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme, sevgi ve sorumluluk değerleri görülmektedir. Gazi S. T., ne şehit olduğuna ne de sağ kaldığına yakınları inanmadığı için tüm imkanları reddedererek ailesine karşı sorumluluğunu yerine getirmiş ve memleketine dönmüştür.

Kıbrıs Barış Harekatı’nı başarıyla tamamlayan Türk Silahlı Kuvvetlerinin fertleri olan gazilerimiz, ailelerini ön planda tutmaları nedeniyle memleketlerine, vatan sevgileri nedeniyle anavatanlarına dönmüşlerdir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, savaşın canlı tanıkları Gazilerin hareket sonrasında da memleketlerinde saygıyla karşılandıkları, evlerinin sıklıkla ziyaretçi akınına uğradığı görülmüştür. Ortaya çıkan sonuçlara göre, aktarılan görüşlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 8 farklı değerle ilişkili olduğu görülmüştür. Görüşler ile ilişkilendirilen değerler arasında ilk sırada aile birliğine önem verme, sonrasında ise sevgi değeri yer almıştır. Denizli ilinde bulunan Gazilerimizin hareket sonrasındaki yaşantılarına dair aktardığı ifadeler ailelerini ne denli önemsediklerinin en somut göstergesidir.

4.2.8. Muğla Kıbrıs Gazilerinin Harekat Sonrası Yaşadıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerler Kapsamında İncelenmesi

Gazi C. D., harekattan döndükten sonra yaşadıklarını anlatırken duygularına hakim olamamış ve gözlerinin dolduğu görülmüştür. O günleri şu cümlelerle anlatmıştır;

“Memleketime asker elbisesi ile gitmiştim. Garaja varınca lokantada yemek yemek istedim. O esnada kızını doktora götürmek için merkeze gelen babamın bir arkadaşı beni görmüş. Benim haberim yoktu. Garaja döndüğümde bir baktım davul zurna var. Meğer benim için ayarlamış babamın arkadaşı. Hemen geldiler

yanıma beni görünce, havaya kaldırdılar. Bir de telefon etmişler çevre ilçelerdeki okullara. Kendi ilçeme ulaşana kadar yollarda öğrenciler ellerinde bayraklarla sokağa dökülmüşlerdi. Eve varınca rahmetli annem, babam karşıladı. Konuşamıyorum.”

Uzun bir süre ailesini görmeyen ve imkansızlıklar nedeniyle geldiğini bile haber veremeyen gazimiz, kendisini garajda bekleyen insanları görünce çok şaşırılmış, Türk milletinin askerine sahip çıkması ise duygusal sahnelere sebep olmuştur. Ailesi, evladına kavuşunca sevgi ve coşkuyla kucaklayarak bağrına basmıştır. Gazi C. D.’nin anlattığı olaylar değerlendirildiğinde, öncelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma, duyarlılık, aile birliğine önem verme değerleri görülmektedir. Türk halkı barış hareketından memleketine dönen gazisine moral vermek için bir karşılama töreni yaparak duyarlılık ve dayanışma örneği seğilemiştir.

Gazi C. D., hareket bittikten sonra yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır; “*Annem memlekete döndüğümde, sağ salim geldim diye yedi tane kurban kesmişti. Geldiğimi haber veren müjdeleyen kişiye de oğlak hediye etmişti. Ailem çok sevinmişti evime döndüğümde.*” Türk askeri hareketi başarıyla tamamladıktan sonra Kıbrıs’ta kalmaya devam ettiği için ailesine özlem duyarak aylar geçirmiştir. Gazi C. D.’den elde edilen bilgiler incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme değeri görülmektedir. Evlatlarının sağ selamet eve dönmesine, kurbanlar keserek şükreden gazimizin ailesi, evlatlarını sevinçle karşılamıştır.

Gazi F. K., harekattan döndükten sonra yaşadıklarını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“ Kıbrıs’ta yerimize asker gelince Ertuğrul Gemisi ile Magusa’dan Türkiye’ye döndüm. Memleketime gittiğimde ailem beni sevinçle karşıladı, bağrına bastı. Ama ister istemez hareketin üzerimde psikolojik etkisi kalmasından korktukları için tereddütle yaklaştılar. Böyle de bir karşılama oldu yani. İnkâr edemem.”

Barış Harekatı’nda kara komandosu olarak görev alan ve bir çok badire atlatan Gazi F. K., memleketine döndükten sonra ailesinin sevinç ve duyarlılıkla kendisini karşıladığını ifade etmiştir. Gazinin söylediği cümleler incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sevgi, aile birliğine önem verme, duyarlılık değerleri görülmektedir. Gazi F. K.’nın ailesi, evlatlarının üzerinde yaşadıklarının kötü etkiler bırakmasından endişelenerek duyarlılık göstermiştir.

Kıbrıs'tan tezkere alan Gazi İ. Y., memleketine döndükten sonra yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir;

“Memleketime döndüğümde ailem sevindi. Harekatta yaralananların ve şehit olanların listesi Mersin’de yazılıp asılmış. Kıbrıs’tan aileme haber ulaştıramadığım için ailem çok endişelenmiş. Babam, ağabeyimi Mersin’e göndermiş. Ağabeyim, Mersin’e giderek asılan yaralı ve şehit listelerinde ismimi aramış, listelerde adımlı göremeyince ailem bir nebze de olsa rahatlamış. Tabi ben bunları döndüğümde öğrendim.”

Dönemin şartları nedeniyle iletişim imkanları ve şartların kısıtlı olması gazimizin ailesine bilgi verememesine sebep olsada, ailesi oğullarının hayatta olduğundan emin olmak için Mersin’e kadar gitmiştir. Gazimizin anlattıkları değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme ve sevgi değeri görülmektedir.

Gazi Y. Ö., hareket sonrasında yaşadıklarını şöyle aktarmıştır;

“Benim annem ve babam sağ olduğumu Bayrak Radyosundan öğrenmişler. 2. Kıbrıs Barış Harekati’ndan sonra sağ olanlar Bayrak Radyosuna mesaj iletmişler. Biz de haber verdik. Memlekette, tarlada çalışırken radyo dinleyenler sağ olduğumu öğrenmişler, aileme haber göndermişler. Ben harekate katılırken nişanlıydım, nişanlımda da o sayede sağ olduğumu öğrenmiş. Evime döndüğümde herkes sevinçle karşılaştı beni.”

Türkiye’ye döndüğünde ailesi tarafından sevgiyle karşılanan Gazi Y. Ö.’nün anlattıklarından yola çıkıldığında, yakınları, ailesine evlatlarının sağ olduğu müjdesini vererek duyarlı bir davranış sergilemiştir. Aynı zamanda bu davranışları, yardımseverliğin de bir göstergesidir. Gazimizin aktardığı bilgiler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan yardımseverlik, duyarlılık ve sevgi değerleri görülmektedir.

Gazi Z. K., harekattan sonra memleketine döndüğünde yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır;

“Mersin’e gemiyle döndüm. Memleketime sivil otobüslerle ulaştım. Ben yeni evliyken askere gitmişim. Eşimde babamın evindeydi. Ailem, eşim beni görünce karşılarında çok sevindiler. Eve dönmem ile birlikte babam kurban kesti. Hergün evimiz ziyaretçilerle dolup taşı. Evimize gelenler, yaşadıklarımızı anlattırdılar.”

Kıbrıs’tan memleketine döndüğü anları anlatırken gözleri dolan gazimiz, eşine ve

ailesine hasret duyarak harekate katıldığını anlatmıştır. Aktardığı ifadeler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sevgi ve aile birliğine önem verme değerleri görülmektedir.

Yıllar sonra savaştıkları topraklara, Kıbrıs'a gezi amaçlı gittiklerini de aktaran Gazi **Z. K.**, harekattan seneler sonrasında yaşadıklarını, duygularını da şöyle açıklamıştır;

“Muğla Belediye Başkanımız sayesinde 45 yıl sonra Kıbrıs'a geziye katıldık. Toplam 158 gazi Muğla'dan Kıbrıs'a gittik. Orada ölen şehitlerimizin ruhuna Kuran-ı Kerim okuttuk. Silah arkadaşlarımızı, bir kez daha yad ettik. O günlerde mücadele verdiğimiz toprakları gezme fırsatı bulduk.“

Harekate katıldıktan yıllar sonra aynı yerleri görme fırsatı bulan gazimiz, şehit düşen Türk askerlerini, silah arkadaşlarını unutmamıştır. Burada dualar okutulması da şehitlere duyulan saygının göstergesidir. Gazi **Z. K.**'nin aktardıkları değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan saygı değeri görülmektedir.

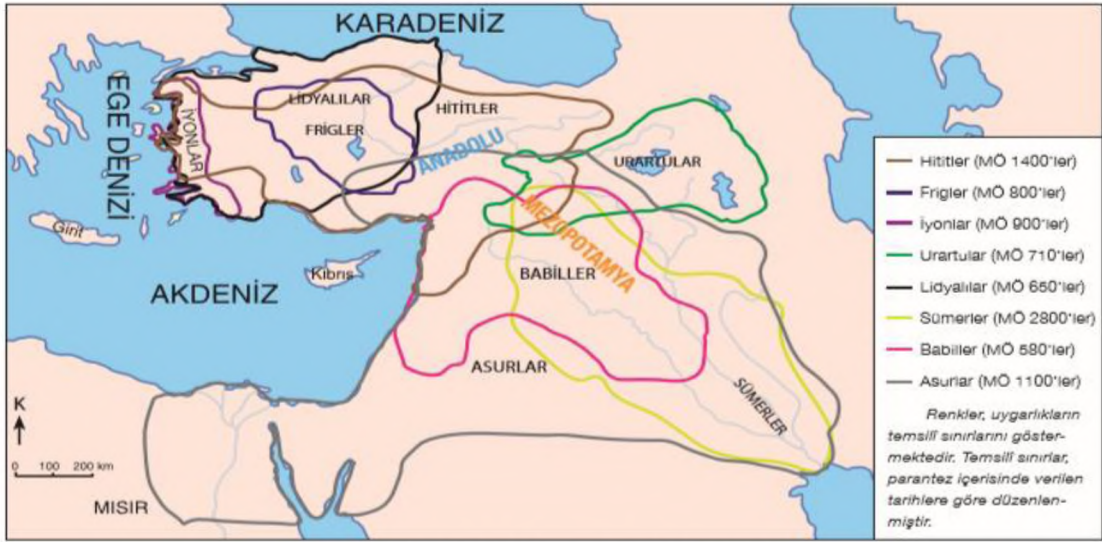
Elde edilen bulgular incelendiğinde, ailelerinin memleketlerine dönen gazileri coşkuyla ve sevgi ile karşıladıkları tespit edilmiştir. Kendilerini ziyaret etmek için pek çok kişi gelmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre, aktarılan görüşlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 5 farklı değerle ilişkili olduğu görülmüştür. Görüşler ile ilişkilendirilen değerler arasında ilk sırada aile birliğine önem verme, sonrasında ise sevgi değeri yer almıştır. Bunun yanı sıra duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik değerlerinin de gazilerden elde edilen görüşler içerisinde bulunduğu tespit edilmiştir.

4.3. Kıbrıs Barış Harekati'nin 2018 Yılında Hazırlanan İlköğretim 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

4.3.1. 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı (ekli listenin 84. sırasında) kurul kararıyla kabul edilen Anadol Yayıncılığa ait Erhan Şahin tarafından hazırlanan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir. İncelenen ders kitabına ait şu bulgulara ulaşılmıştır;

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında “Uygarılıkları Öğreniyorum” konu başlığı yer almıştır. Bahsi geçen konu başlığı içeriğinde insanlık tarihine büyük katkıları olan Anadolu ve Mezopotamya’da kurulmuş olan kadim uygarlıklar anlatılmıştır. Bu kadim uygarlıkların temsili sınırları bir harita ile gösterilmiştir ve haritada Kıbrıs’ta yer almıştır.

Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları Haritası

Şekil 4.9. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Kültür ve Miras” Ünitesi, “Uygarılıkları Öğreniyorum” Konu Başlığında Bulunan Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları Haritası (Şahin, 2018, s. 35)

Fakat, Kıbrıs’ın coğrafi önemiyle ilgili bir bilgiye yer verilmediği gibi, Ada’nın tarihsel geçmişi belirtilmemiştir. Yalnızca verilen harita ile sınırlı kalınmıştır, başka bir bulguya rastlanmamıştır.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi kapsamında “Yeryüzü Şekilleri” konu başlığının yer aldığı görülmüştür. Konu başlığı incelendiğinde yeryüzü şekilleri anlatılmış ve harita kavramı tanımlanmıştır. Türkiye’nin komşu ülkelerle olan ve il, ilçe sınırlarının görülmesi için istenilen oranda küçülterek düz bir alanda aktarım yapılması gerektiği anlatılmıştır. Yükselti basamaklarına göre Türkiye Fiziki Haritası verilmiş ve Kıbrıs verilen haritada gösterilmiştir.

Şekil 4.10. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Yeryüzü Şekilleri” Konu Başlığında Bulunan Türkiye Fiziki Haritası (Şahin, 2018, s. 64)

Yukarıda yer alan haritada verilen harita anahtarından yola çıkılarak, Kıbrıs’ın yükselti değerinin hangi aralıkta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Kıbrıs’ın yer yüzü şekilleri ile ilgili herhangi bir detaylandırma yapılmamış ve bilgi verilmemiştir.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi kapsamında “İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi” konu başlığı yer almıştır. Konu başlığı incelendiğinde hava tahmini ve iklim kavramları tanımlanarak, insanların hava tahminlerini bilerek önlem almalarının önemi üzerinde durulmuştur. Türkiye’de görülen üç iklim tipinden yani Karadeniz, Akdeniz ve Karasal iklimden bahsetmiştir. Türkiye İklim Haritası verilerek, Kıbrıs’ta bu haritada gösterilmiştir.

Türkiye İklim Haritası

Şekil 4.11. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi” Konu Başlığında Bulunan Türkiye İklim Haritası (Şahin, 2018, s. 72)

Yukarıda yer alan haritada Kıbrıs'ta KKTC ve GKRY olarak iki ayrı devletin olduğu belirgin şekilde görülmektedir. Bunun haricinde Kıbrıs'ta görülen iklim türleri hakkında bilgilendirme yapılmamıştır. Başka bir bulguya rastlanmamıştır.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi kapsamında yer alan “Nüfus ve Yerleşme” konu başlığı incelenmiştir. Nüfus ve yerleşme kavramları tanımlanarak, insanların yaşamlarını sürdürebileceği iş imkanlarının olduğu şehirlere göç etmesinden bahsetmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2017 yılında Türkiye'deki illerin nüfus haritası yayımlanmıştır. Bu haritada Türkiye'nin komşularının yanı sıra Kıbrıs Adasına da yer verilmiştir.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2017 yılında Türkiye'nin illerinin nüfus miktarı haritası

Şekil 4.12. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Nüfus ve Yerleşme” Konu Başlığında Bulunan Türkiye İstatistik Kurumu Verilerine Göre 2017 Yılında Türkiye'nin İllerinin Nüfus Miktarı Haritası (Şahin, 2018, s. 75)

“Nüfus ve Yerleşme” konu başlığında yer alan haritada Kıbrıs gösterilmesine rağmen, Ada'nın nüfus verileri hakkında bir bilgiye yer verilmemiştir. Ayrıca Kıbrıs ile ilgili başka bir bulguya rastlanmamıştır.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi kapsamında incelenen “Afetler ve Çevre Sorunları” konu başlığında doğal afetler anlatılmıştır. Doğal afetler içerisinde deprem, tanımı yapılarak anlatılmıştır. Ardından yer alan “Görseli Yorumlayalım” etkinliğinde Türkiye Deprem Haritası verilmiştir. Yer alan bu

haritada Türkiye deprem bölgeleri derecelendirilerek renklendirilmiştir. Kıbrıs'ta gösterilen haritada yer almıştır.

Görseli Yorumlayalım

Aşağıda Türkiye Deprem Bölgeleri haritası verilmiştir. Haritayı inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- ▶ Yaşadığınız il, kaçınıcı derece deprem bölgesinde yer almaktadır?
- ▶ Ülkemizde deprem riski en fazla olan iller hangileridir?
- ▶ Ülkemizde deprem riskinin en az olduğu iller hangileridir?

TÜRKİYE DEPREM BÖLGELERİ HARİTASI

1. derece deprem bölgeleri
2. derece deprem bölgeleri
3. derece deprem bölgeleri
4. derece deprem bölgeleri
5. derece deprem bölgeleri

Şekil 4.13. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Ünitesi, “Afetler ve Çevre Sorunları” Konu Başlığında Bulunan Görseli Yorumlayalım isimli etkinlikteki Türkiye Deprem Haritası (Şahin, 2018, s. 82)

Yukarıda yer alan haritada Türkiye'nin depremsellik riski taşıyan illeri renklerle belirtilmiş, fakat Kıbrıs'ın deprem riskini içeren illerine dair bilgiye yer verilmemiştir. Herhangi başka bir bulguya ulaşamamıştır.

Bu kitapta tez başlığına uygun farklı bir bulguya rastlanamamıştır.

4.3.2. 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 16.04.2019 gün ve 9 sayılı kararıyla kabul edilen Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait Prof. Dr. Süleyman

Elmacı editörlüğünde hazırlanan 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir. İncelenen ders kitabına ait şu bulgulara ulaşılmıştır;

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Tarihe Yolculuk” isimli ünite “Türklerin Anayurdu Orta Asya” isimli konu başlığı incelenmiştir. Bu konu başlığında Türklerin asıl yurdu olan Orta Asya’nın özelliklerinden bahsedilmiştir. Tarihte kurulan ilk Türk devleti olan Asya Hun Devleti ve Hunların başlattığı Kavimler Göçü anlatıldıktan sonra “Sıra Sizde” etkinliği verilmiştir. Bu etkinlikte verilen göç yolları haritasında Kıbrıs’ta yer almıştır.

2.7: Türklerin Orta Asya'dan Göç Yolları

Şekil 4.14. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Türklerin Anayurdu Orta Asya” Konusunda Bulunan Türklerin Orta Asya’dan Göç Yolları Haritası (Yıldırım vd., 2019 s. 52)

Yukarıda yer alan haritada Türklerin Orta Asya’dan Göç Yolları oklarla belirtilmiştir, Kıbrıs Adası da görsel olarak verilen haritada görülmektedir. Fakat bahsi geçen konu başlığında Kıbrıs’ın tarihsel geçmişi ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Konu başlığında, başka bir bulguya ulaşamadık.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Tarihe Yolculuk” isimli ünite “İslamiyet’in Doğuşu” isimli konu başlığı incelendiğinde Hz. Muhammed Dönemi, 4 Halife Dönemi, Abbasiler Devleti ve Emeviler döneminde İslamiyet’in doğuşu ve

yayıllışının anlatıldığı görülmüştür. Peygamberimizin ölümü sonrası seçimle işbaşına gelen 4 Halife Döneminde görev yapmış olan Hz. Osman döneminde fetihlerin devam ettiği ve Kıbrıs'ın fethedildiği bilgisine yer almıştır. Bunun yanı sıra aynı ünite ve konu başlığı dahilinde yer alan “İslamiyet'in Yayılışı” isimli haritada Kıbrıs Adası'na da yer verildiği görülmektedir.

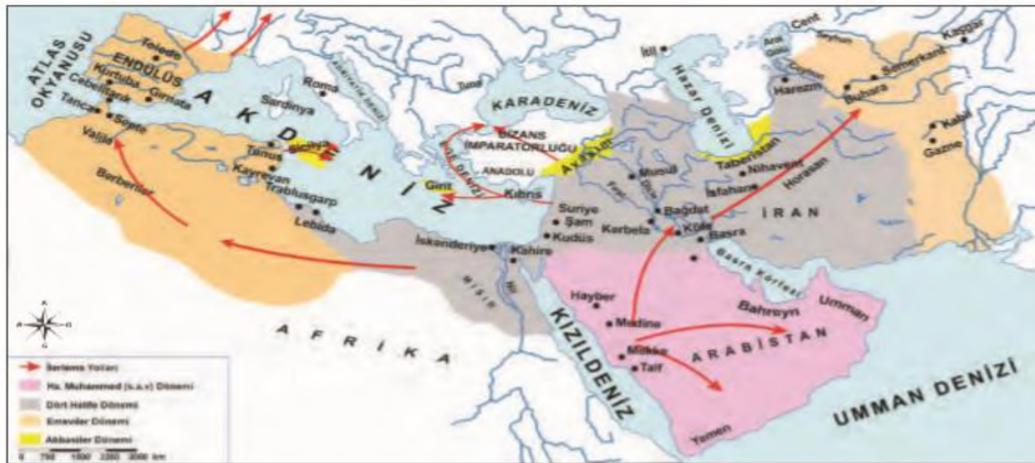
Hz. Osman Dönemi (644-656)

Merhametiyle tanınan Hz. Osman Dönemi'nde fetihler devam etmiş; Kıbrıs, Libya, Tunus ve Horasan fethedilmiştir. İslamiyet'in geniş sınırlara yayılması, Kur'an-ı Kerim'in çoğaltılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak bu bölgelere gönderilmiştir. Ayrıca ilk donanma kurulmuş, fetihlere de devam edilmiştir.

2.26: Topkapı Sarayı'nda Bulunan Hz. Osman Dönemi'ne Ait Kur'an-ı Kerim-İstanbul

Şekil 4.15. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “İslamiyet'in Doğuşu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan Hz. Osman Dönemine Ait Bilgiler (Yıldırım vd.,2019 s. 69)

2.28: İslamiyet'in Yayılışı

Şekil 4.16. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “İslamiyet'in Yayılışı” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “İslamiyet'in Yayılışı” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 71)

Yukarıda yer alan haritada Kıbrıs Adası'nın Dört Halife Dönemi'nde alındığı ve İslamiyet'in yayıldığı görülmüştür. Kıbrıs ile ilgili konu başlığında yer alan başka bir bulguya rastlanmamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında incelenen “Tarihe Yolculuk” isimli ünite “Türkler İslamiyet’le Tanışıyor” isimli konu başlığında Abbasilerin Çinlilerle mücadele ettiği ve bu mücadele karşısında Türklerle ittifak kurduğu anlatılmıştır. Yapılan ittifak sonrasında Türklerin desteği ile Çinlileri yenen Abbasilerin, Türklerle dostluk ilişkileri geliştirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu konu başlığı altında “Hazırlanalım” bölümünde yer alan Abbasi Devleti'nin sınırlarının verildiği haritada Kıbrıs Adası'nın da yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

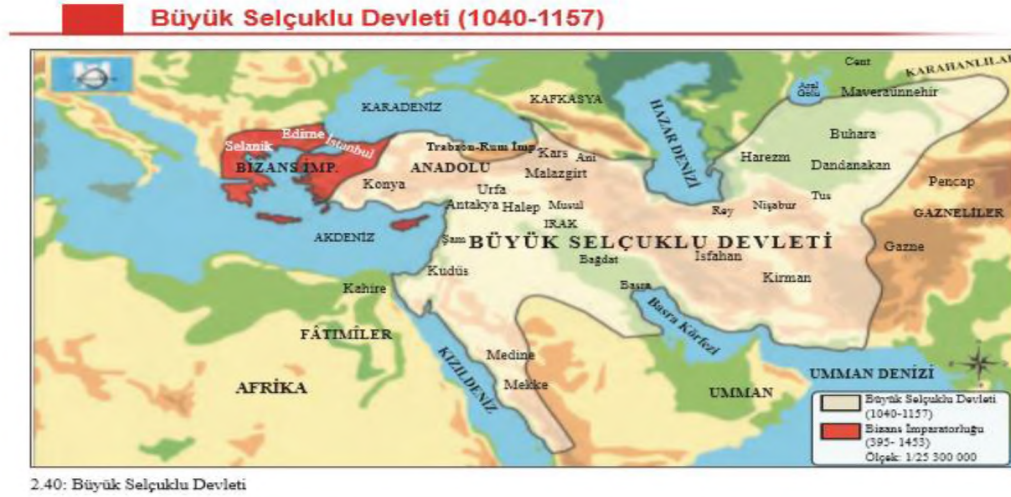
2.29: Abbasi Devleti

Şekil 4.17. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Türkler İslamiyet’le Tanışıyor” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Abbasi Devleti” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 72)

Yukarıda gösterilen haritada Kıbrıs Adası'nın Abbasi Devleti'nin sınırları içerisinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu konu başlığı altında Kıbrıs'ın tarihi ile ilgili detaylı bir bilgi verilmemiştir. Başka bir bulguya ulaşılamamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında incelenen “Tarihe Yolculuk” isimli ünite “Yeni Yurt Anadolu” isimli konu başlığında, Türklerin Anadolu’ya hangi nedenlerle akınlarda

bulunduğu, Büyük Selçuklu Devleti ve Bizans ile gerçekleştirdiği mücadelelerin anlatıldığı görülmüştür. Büyük Selçuklu Devleti'nin hakimiyet kurduğu alanlar verilen harita ile gösterilmiş ve Kıbrıs'ın da bahsi geçen haritada yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.18. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Büyük Selçuklu Devleti” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 80)

Yukarıda verilmiş olan haritada Kıbrıs'ın, Büyük Selçuklu Devleti'ne ait olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Fakat Kıbrıs'ın tarihi ve özellikleri ile ilgili detaylı bir bulguya rastlanmamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında incelenen “Tarihe Yolculuk” isimli ünite de “Yeni Yurt Anadolu” isimli konu başlığında, Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Melikşah döneminde devletin en parlak dönemini yaşadığı ve gerçekleştirdiği fetihler anlatılmıştır. Melikşah'ın beylerine emir vererek Anadolu'nun fethini öğütlediği bilgileri yer almıştır. Bu bilgiler sonrasında verilen etkinlikte Anadolu 'da kurulan birinci dönem beyliklerinin haritası yer almıştır.

2.48: Birinci Dönem Anadolu Beylikleri Haritası

Şekil 4.19. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Birinci Dönem Anadolu Beylikleri” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 84)

Verilen harita incelendiğinde Büyük Selçuklu Hükümdarı Melikşah döneminde, Kıbrıs’ta hüküm süren devletin Kıbrıs Krallığı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kıbrıs Ada’sı ya da Kıbrıs Krallığı hakkında tarihsel içerikte başka bir bulguya ulaşamamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında incelenen “Tarihe Yolculuk” isimli ünite “Yeni Yurt Anadolu” isimli konu başlığında, Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti anlatılmıştır. Türkiye Selçuklu Devleti’nin Anadolu’da kurulan ilk beyliklerden biri olduğu,1077 yılında Süleyman Şah tarafından kurulduğunun anlatıldığı görülmüştür. Türkiye Selçuklu Devleti’ne ait harita görseli verilerek hangi topraklarda hüküm sürdüğü ve bulunduğu coğrafyada hangi devletlerin yer aldığı görülmüştür. Kıbrıs Adası ’da bu harita da yerini almıştır.

2.53: Türkiye Selçuklu Devleti Haritası

Şekil 4.20. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Tarihe Yolculuk” Ünitesi, “Yeni Yurt Anadolu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Selçuklu Devleti” İsimli Harita (Yıldırım vd., 2019, s. 87)

Verilen harita incelendiğinde Türkiye Selçuklu Devleti’nin hüküm sürdüğü 11. ve 12. yüzyılda hakimiyet sürdüğü alanlar görülmekte olup, Kıbrıs’ta hüküm süren devletin Kıbrıs Krallığı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kıbrıs Krallığı ile ilgili veya Kıbrıs hakkında tarihsel detaylı bir bilgi yer almamış, farklı bir bulguya rastlanmamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında incelenen bir diğer ünite ise “Yeryüzünde Yaşam” ünitesidir. Bu ünite de yer alan “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” isimli konu başlığında, fiziki haritanın tanımı yapılarak yüzey şekilleri anlatılmış ve yükselti değerleri gösterilmiştir. Türkiye’de görülen iklimler tanıtılmış, bitki örtüleri hakkında bilgiler verilmiştir. Aynı konu başlığı içeriğinde “Türkiye Fiziki Haritası”, “Türkiye’nin Dağları”, “Türkiye’nin Ovalarından Bazılarını Gösteren Harita”, “Türkiye Platolar Haritası”, “Türkiye İklim Haritası” ve “Türkiye Bitki Örtüsü Haritası” olmak üzere 6 tane haritaya yer verilmiştir. Konu başlığı içeriğinde yer alan 6 haritada Kıbrıs’ta halen varlığını devam ettiren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin yüzey şekilleri, iklimi ya da bitki örtüsü hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür. Başka bir bulguya rastlanmamıştır.

Hazırlanalım

3.7: Türkiye'nin Dağları Haritası

Şekil 4.21. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye'nin Dağları” İsimli Harita (Yıldırım vd., 2019 s. 111)

Cevaplayalım

Aşağıda verilen Türkiye fiziki haritasını inceleyerek yükseltinin fazla olduğu yerleri söyleyiniz.

3.9: Türkiye Fiziki Haritası

Şekil 4.22. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Fiziki Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd., 2019 s. 112)

3.11: Türkiye'nin Ovalarından Bazılarını Gösteren Harita

Şekil 4.23. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye'nin Ovalarından Bazılarını Gösteren Harita” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 113)

3.12: Türkiye Platolar Haritası

Şekil 4.24. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Platolar Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 114)

3.13: Türkiye İklim Haritası

Şekil 4.25. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Komu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye İklim Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 114)

Sıra Sizde

Aşağıdaki Türkiye bitki örtüsü haritasında beyaz alanın hangi bitki örtüsüne ait olduğunu lejanta ekleyip bu alanı istediğiniz renge boyayınız.

3.17: Türkiye'nin Bitki Örtüsü Haritası

Şekil 4.26. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” Komu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Bitki Örtüsü Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.,2019 s. 116)

Yukarıda yer alan haritaların tümünde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de görüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Fakat konu başlığı altında Kıbrıs'ın yüzey şekilleri, yükselti değerleri, iklimi ve bitki örtüsüne dair bir bilgilendirmeye rastlanmamıştır. Tez konusu ile ilgili bir bulguya rastlanmamıştır.

İncelenen 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde yer alan “Ülkemizin Beşerî Coğrafyası” konu başlığında doğal ve beşerî faktörler açıklanmıştır. Bu konu başlığı altında ülkemizin nüfus dağılışının beşerî ve doğal faktörlere göre değişiklik gösterdiği açıklanmıştır. Ekonomik faaliyetlerin tanımları yapılarak, insanların hayatlarını sürdürmek için ekonomik faaliyette bulunduğu değinilmiştir. Konu başlığı içerisinde “Türkiye Nüfus Dağılışı Haritası”, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri Haritası”, “Türkiye Tarım Ürünleri Haritası”, “Türkiye Hayvancılık Ürünleri Haritası”, “Türkiye Maden ve Enerji Kaynakları Haritası”, “Türkiye Sanayi Haritası”, “Türkiye Orman Dağılımı Haritası” verilerek Türkiye’de gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin dağılışı gösterilmiştir. Hazırlanan bu haritalarda Kıbrıs Adası’na da yer verildiği görülmüş, Ada üzerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olarak iki ayrı yönetin olduğu bulgusuna da böylelikle ulaşılmıştır.

Aşağıda verilen haritadan yararlanarak ülkemizde nüfusun çok olduğu ve az olduğu yerleri harita üzerinde gösteriniz.

3.19: Türkiye Nüfus Dağılışı Haritası

Şekil 4.27. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Nüfus Dağılışı Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 118)

Sıra Sizde

Aşağıda verilen Türkiye'nin tarım ürünleri haritasını inceleyerek yaşadığınız yerde yetiştirilen tarım ürünlerinin neler olduğunu söyleyiniz.

3.21: Türkiye Tarım Ürünleri Haritası

Şekil 4.28. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Tarım Ürünleri Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 121)

Sıra Sizde

Aşağıda verilen hayvancılık haritasını inceleyerek;

- > Yaşadığınız yerde yapılan hayvancılık türünü söyleyiniz.
- > Ülkemizde koyun, keçi, sığır ve mandanın yetiştirildiği yerleri söyleyiniz.
- > Ülkemizde arıcılığın yapıldığı yerleri söyleyiniz.

3.22: Türkiye Hayvancılık Haritası

Şekil 4.29. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Hayvancılık Ürünleri Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 121)

Sıra Sizde

Aşağıda verilen ülkemize ait maden yatakları haritasını inceleyerek;

- Demir, krom, bakır ve bor madenlerinin çıkarıldığı yerleri söyleyiniz.
- Taş kömürü ve linyitin çıkarıldığı yerleri söyleyiniz.

3.23: Türkiye Maden ve Enerji Kaynakları Haritası

Şekil 4.30. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Maden ve Enerji Kaynakları Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 122)

Sıra Sizde

3.24: Türkiye Sanayi Haritası

Şekil 4.31. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Sanayi Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 123)

Aşağıda verilen orman haritasını inceleyerek ormanların yoğun ve az olduğu yerleri söyleyiniz.

3.25: Türkiye Orman Dağılımı Haritası

Şekil 4.32. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Orman Dağılımı Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 123)

Konu başlığı içerisinde yer alan, “Türkiye Nüfus Haritası” isimli haritada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin beyaz renkle gösterildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’ne ait toprakların da haritada beyaz renkle yer alması, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye’de yaşayan halkın aynı milletten olduğunun bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Bunun haricinde Kıbrıs’ın beşerî özellikleri ve ekonomik faaliyet dağılımı hakkında herhangi bir içerik bulgusuna ulaşılamamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim” ünitesinde yer alan “Ülkemizin Ekonomik Kaynakları” konu başlığı içeriğinde Türkiye’nin orman varlığı anlatılmıştır. Topraklarımızın %28,6’sının ormanlarla kaplı olduğu ifade edilerek, hazırlanan bir harita ile Türkiye orman varlığı gösterilmiştir. Bu haritada Kıbrıs Adası ’da yerini almıştır.

5.12: Türkiye'nin Orman Dağılımı Haritası

Şekil 4.33. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi, “Ülkemizin Ekonomik Kaynakları” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Türkiye Orman Dağılımı Haritası” İsimli Harita (Yıldırım vd.2019 s. 166)

Yukarıda verilen haritada Türkiye'nin orman dağılımına yer verildiği ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de Ada üzerinde gösterildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Fakat Kıbrıs'ın orman dağılımı ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Uluslararası İlişkilerimiz” ünitesinde yer alan “Milli Dış Politikamız” konu başlığı içeriğinde Atatürk'ün ilkeleri doğrultusunda, Türkiye milletlerarası ilişkileri güçlendirmek için çeşitli teşkilatların kurulmasında önderlik ettiği ve üye olduğu anlatılmıştır. Türk Cumhuriyetleriyle olan ilişkilerimizin gelişmesinde Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSÖY) vb. teşkilatların katkıları çoktur. “Okuyalım Öğrenelim” isimli metinde Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY) anlatılmış Türk kökenli ve Türk dili konuşan Türk devletleri ve halklarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak için kurulduğu bilgisi yer almıştır.

Şekil 4.34. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Uluslararası İlişkiler” Ünitesi, “Millî Dış Politikamız” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY)” İsimli Bilgilendirme Metni (Yıldırım vd.2019 s.232)

Konu başlığı içeriğinde yer alan “Okuyalım Öğrenelim” isimli metinde, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY)’a gözlemci ülke olarak katılan ülkeler arasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin de olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin uluslararası teşkilatlardaki katılımı ve üstlendiği görevlerle ilgili detaylı bir bilgilendirme yapılmamıştır. Başka herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Bu kitapta tez başlığına uygun farklı bir bulguya rastlanamamıştır.

4.3.3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 190. sırasında) kurul kararıyla kabul edilen Ekoyay Yayıncılığa ait Hikmet Azer tarafından hazırlanan 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir.

İncelenen ders kitabına ait şu bulgulara ulaşılmıştır;

7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” konu başlığı incelenmiştir. Bahsi geçen konu başlığı içeriğinde Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde yapılan fetihler ve mücadeleler anlatılmıştır. Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemi padişahlarından biri olan 1.Murad’ın şehit edilmesi sonrasında oğlu Yıldırım Bayezid’in tahta geçtiğine yer verilmiştir. Aynı zamanda, Fetret devrine son veren padişahın Çelebi Mehmet olduğu, Çelebi Mehmet’in ölümü sonrasında tahta 2.Murat’ın geçtiği anlatılmıştır. Yıldırım Bayezid döneminde ve 2.Murat döneminde devletin sınırlarının gösterildiği iki ayrı haritaya yer verildiği görülerek, ilgili haritalarda Kıbrıs’ın da bulunduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.35. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” Konu Başlığı İçerisinde Yer Alan “Yıldırım Bayezid Dönemi’nde (1389-1402) Osmanlı Devleti Haritası” İsimli Harita (Azer.,2019 s.44)

Şekil 4.36. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “II. Murat Dönemi’nde (1421-1451) Osmanlı Devleti Haritası” İsimli Harita (Azer.,2019 s.45)

Konu başlığı içeriğinde yer alan ilgili haritalarda, Yıldırım Bayezid ve 2.Murat dönemlerinde devlete ait toprakların sınırlarının çizildiği görülmüş ve Kıbrıs’ın, bu haritalara göre Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer almadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun haricinde Kıbrıs’ın siyasi tarihi hakkında herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

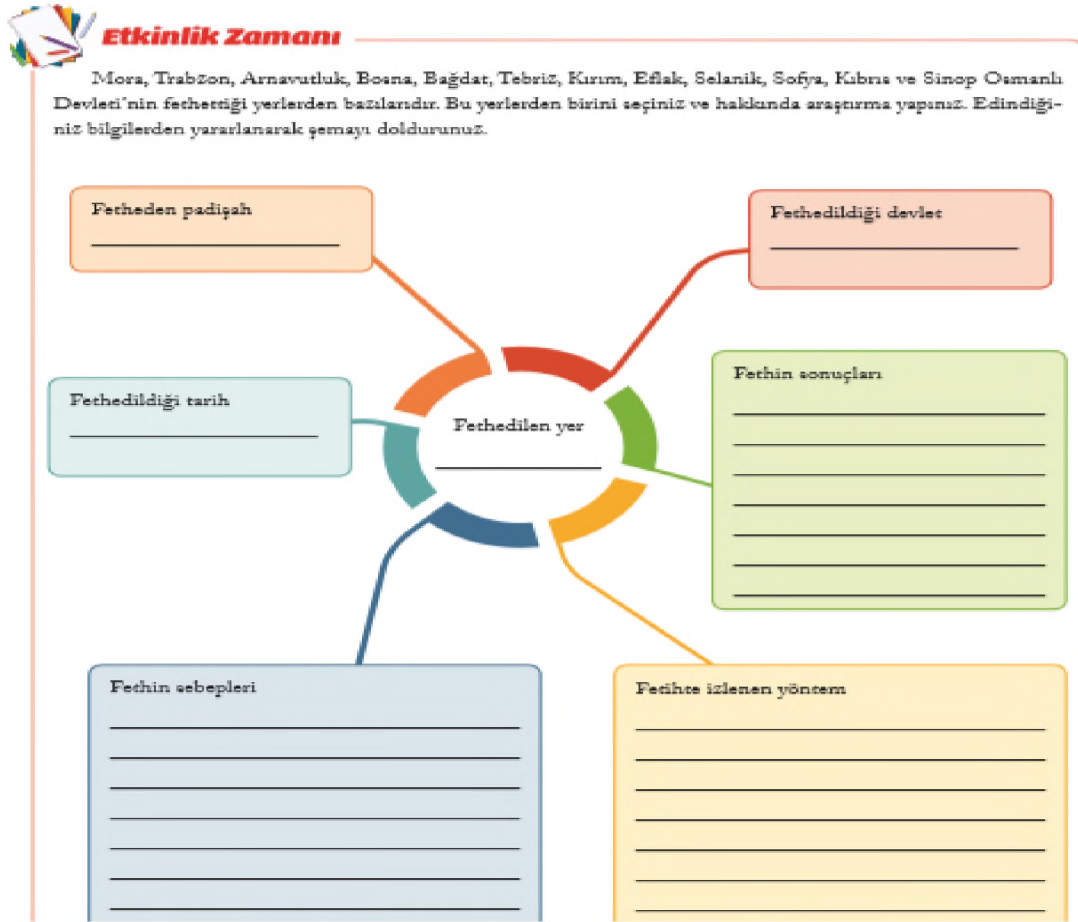
7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” konu başlığı incelenmiştir. Konu başlığı içeriğinde, Osmanlı Devleti’nin fetih siyaseti, gaza ve cihat anlayışı anlatılmıştır. Fatih Sultan Mehmet’in padişah olmasıyla başlayan ve 16. yüzyıl ortalarına kadar süren dönemde Osmanlı Devleti’nin çok güçlendiği anlatılarak, Osmanlı Devleti’nin 15. ve 16. yüzyıllar arasında ulaştığı sınırları gösteren haritaya yer verilmiştir. İlgili haritada, Kıbrıs’ın da gösterildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.37. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “Osmanlı Devleti (15-16. yüzyıllar) Haritası” İsimli Harita (Azer,2019 s.54)

Konu başlığı içeriğinde yer alan ilgili haritada, 15. ve 16. yy’da Osmanlı Devleti’nin sınırlarının gösterildiği ve Kıbrıs Adası’nın Osmanlı Devleti’ne ait olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kıbrıs’ın siyasi tarihi ya da fetih siyasetindeki önemi hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Başka bir bulguya ulaşılamamıştır.

İncelenen 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” konu başlığında, Mora, Trabzon, Arnavutluk, Bosna, Bağdat, Tebriz, Kırım, Eflak, Selanik, Sofya, Kıbrıs ve Sinop topraklarının Osmanlı Devleti’nin fethettiği yerlerden bazıları olduğu bilgisini içeren etkinlik örneği tespit edilmiştir.

Şekil 4.38. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, “Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesi, “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan “Etkinlik Zamanı” İsimli Görsel Şema (Azer, 2019 s.54)

Konu başlığı içeriğinde yer alan ilgili etkinlik şemasında, Kıbrıs’ın da fethedilen topraklar arasında olduğunun açıklamada yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kıbrıs’ın hangi hükümdar döneminde ve hangi nedenlerle ve nasıl fethedildiğine dair bir bulguya rastlanmamıştır. Konu başlığı içeriğinde başka bir bulguya ulaşılamamıştır.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı kapsamında “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde yer alan “Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler” konu başlığı içerisinde önemli bilim insanları yakından tanıtılmıştır. Tanıtılan bilim insanları arasında Osmanlı Devleti’nde donanma komutanı olarak görev alan ve coğrafya alanında eserler veren Piri Reis’te yer almıştır. Piri Reis’in, Kitab-ı Bahriye isimli eserinde Akdeniz limanlarını tanıttığı ve bir kısmı bugüne ulaşan en eski dünya

haritasını çizmiş olduğu anlatılmıştır. Bahsi geçen haritada Kıbrıs'ında yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.39. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, "Zaman İçinde Bilim" Ünitesi, "Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler" Konu Başlığı İçeriğinde Yer Alan "Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye Eserinde Kıbrıs" İsimli Harita (Azer, 2019 s.54)

Konu başlığında sunulmuş olan el yazması haritada, Kıbrıs Adası'nın gösterildiği görülmüş fakat Kıbrıs hakkında detaylandırma yapılmamış ve herhangi başka bir bulguya rastlanmamıştır.

Bu kitapta tez başlığına uygun farklı bir bulguya rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Kurtuluş Mücadelesinin üzerinden 52 yıl geçtikten sonra Türk Ordusu'nun tek başına gerçekleştirdiği en büyük mücadele şüphesiz Kıbrıs Barış Harekâtı'dır. 20. yüzyılın Türkiye tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Barış Harekâtı hakkında hazırlanan pek çok kitaplara, makalelere, bildiri ve tezlere rastlanmıştır. Fakat hazırlanan bu eserler Kıbrıs Barış Harekâtı'nı anlatan yüzeysel bilgiler ile sınırlı kalmıştır. Harekâta katılan gazilerin görüşleri daha detaylı olarak ele alınmalı ve bilinmeyen, karanlıkta kalan noktalar aydınlatılmalıdır. Gerçekleştirilen çalışmalar genel olarak sözlü tarih çalışması ile sınırlı kalmıştır. Okullarda okutulmakta olan Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Kıbrıs ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yer almaması üzücüdür. Şenyol (2018), Muğla Kıbrıs Gazileri ile çalışarak, görüşlerini incelemiş ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yerini ortaya çıkarmıştır.

Kıbrıs Gazilerinin görüşlerine değinen tez sayısının ilgili literatür tarandığında yeterli olmadığı açıkça ortadadır. Ayrıca Barış Harekâtı'na katılan gazilerin görüşleri ile Sosyal Bilgiler Öğretiminde yer alan değerlerin ilişkilendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Değerler eğitimi çalışmalarında hatıraların, görüşlerin yeterince kullanılmaması da üzerinde durulması gereken başka bir konudur.

5.2. Sonuç

5.2.1. Denizli ve Muğla Kıbrıs Gazilerinden Elde Edilen Görüşlere Ait Sonuçlar

1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nın canlı tanıkları olan 7 gazi ile Denizli ilinde, 6 gazi ile Muğla ilinde yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan en önemli sonuç o günkü hatıralarını ve yaşadıklarını unutmamış olmalarıdır.

Bugün Türkiye Cumhuriyeti ihtiyaç duyarsa ülkeleri için cepheye gözlerini kırpmadan gideceklerini söyleyen gazilerin 9'unun her iki Barış Harekâtına da katıldığı, 4 gazinin ise yalnızca 2. Barış Harekâtı'nda görev aldığı görülmüştür.

Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmadan önce genel olarak Enosis ve EOKA kavramlarını bilmedikleri, Ada'da yaşananları gördükten, duyduktan sonra bu kavramları öğrendikleri ortaya çıkmıştır.

Gazilerin harekât esnasında farklı birliklerde farklı görevler aldığı ve Rumlarla temasının olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca gazilerden 11'inin tezkeresini Kıbrıs'tan aldığı, 2 gazinin ise Türkiye'ye döndükten sonra tezkere aldığı görülmüştür.

Gazilerin harekât esnasında şehit düşen arkadaşlarını, komutanlarını unutamadıkları, anılarını bugünkü gibi anlattıkları görülmüştür.

Gazilerin genel olarak dönemin şartları nedeniyle aileleri ile iletişim kuramadıkları, mektup yazma imkânı yeterince bulamadıkları görülmüştür.

Gaziler, Kıbrıs'ta hayat kurma ve iş bulma imkânı verilmesine rağmen ailelerine duydukları bağlılık nedeniyle memleketlerine dönmüştür. Görüşülen gazilerin hiçbirinin tezkere aldıktan sonra Kıbrıs'ta yaşamaya devam etmediği görülmüştür.

Gazilerin, ülkeye döndükten sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından berat verilerek ödüllendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından madalya ya da berat ile ödüllendirilmedikleri ve Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında halkın yeterli bilgi sahibi olmamasına üzüldükleri ortaya çıkmıştır.

5.2.2. Denizli ve Muğla Kıbrıs Gazilerine Ait Görüşlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bulunan Değerler ile İlişkilendirilmesine Ait Sonuçlar

Gazilerden elde edilen görüşlerin 17 farklı değer ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu değerler içerisinde vatanseverlik, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, sevgi ve aile birliğine önem verme değerlerinin ilk sıralarda yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Gazilerin harekâta katılırken heyecan duydukları, cesaret örneği sergiledikleri görülerek, Ada'da yaşayan soydaşlarımıza yardım etme isteğinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Harekâta katılırken hissettikleri duyguların, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk, çalışkanlık ve barış gibi değerler ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Harekât esnasında etkisinde kaldıkları olaylar içerisinde gazilerin, şehit düşen silah arkadaşlarını hala hatırlamaları, açlık ve susuzluk yaşamalarına rağmen canla başla mücadele verdiklerini unutmamalarının Saygı, tasarruf, çalışkanlık, vatanseverlik ve eşitlik değerleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gazilerin aktardığı görüşlere göre, Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs halkına barış getirmek ve orada yaşayan Türk halkına yardım etmek için gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda Türk askerinin merhametini göstermesi açısından da harekâtın önemli olduğu tespit edilmiştir. Gazilerin Barış Harekâtı'nın önemine dair söylemlerinin, en çok yardımseverlik ve barış değerleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Harekât sonrasında yaşadıklarını aktaran Gazilerin görüşleri, çekilen aile özlemini ve memleketlerinde sevgiyle karşılandıklarını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Gazilerine yeterince duyarlı yaklaşmadığını belirten gazilere ait ifadelerin duyarlılık, aile birliğine önem verme, sevgi gibi değerlerle ilişkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.3. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Ait Sonuçlar

Muğla ili Mentеше ilçesinde okullarda okutulmakta olan Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı (ekli listenin 84. sırasında) kurul kararıyla kabul edilen Anadol Yayıncılığa ait Erhan Şahin tarafından

hazırlanan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelendiğinde, “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında “Uygarılıkları Öğreniyorum” konu başlığı yer almıştır. Bu konu başlığında insanlık tarihine büyük katkıları olan Anadolu ve Mezopotamya’da kurulmuş olan kadim uygarılıklar hakkında bilgi verilmiştir. Kadim uygarılıkların sınırları bir harita ile gösterilmiştir ve haritada Kıbrıs Adası’ da yer almıştır.

İncelenen 5.sınıf ders kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi kapsamında “Yeryüzü Şekilleri” konu başlığında Türkiye’nin yeryüzü şekilleri, iklimi, nüfusu ve doğal afetler anlatılmıştır. İlgili anlatım içerisinde haritalara yer verilmiştir. Bu haritaların hepsinde Kıbrıs Ada’sı gösterilmiştir. Ayrıca söz konusu haritalardan üç tanesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de Ada üzerinde belirtilmiştir.

Muğla ili Menteşe ilçesinde okullarda okutulmakta olan Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 16.04.2019 gün ve 9 sayılı kararıyla kabul edilen Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait Prof. Dr. Süleyman Elmacı editörlüğünde hazırlanan 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelendiğinde üç üniteye Kıbrıs adına ulaşılmıştır. İncelenen “Tarihe Yolculuk” isimli üniteye İslamiyet’in Doğuşu, Dört Halife Dönemi, Türklerin İslamiyet’le Tanışması, Büyük Selçuklu Devleti, Türklerin Anadolu’yu Yurt Edinmesi, İlk Anadolu Beylikleri ve Anadolu Selçuklu Devleti anlatılmıştır. Ünite içerisinde geçen ilgili konu başlıklarında bilgiler haritalara yer verilerek güçlendirilmiş, bu haritalarda Kıbrıs Adası ’da çizilerek gösterilmiştir. Dört Halife’den biri olan Hz. Osman döneminde İslam donanmalarının Kıbrıs’ı fethettiği bilgisi yer almıştır.

6.sınıf ders kitabında yer alan “Yeryüzünde Yaşam “ünitesinde ise “Ülkemizin Coğrafi Özellikleri” isimli konu başlığında Türkiye’nin yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü anlatılmıştır. Aynı üniteye bulunan “Ülkemizin Beşerî Özellikleri” isimli konu başlığında Türkiye nüfusunun dağılışı ve ülkemizde yapılan ekonomik faaliyetler anlatılmıştır. Her iki konu başlığında da verilen bilgiler ilgili haritalar ile desteklenmiştir. Yer alan haritalarda Kıbrıs’ta gösterilmiştir.

İlgili ders kitabında incelenen bir diğer ünite “Uluslararası İlişkiler” ünitesidir. Burada yer alan “Millî Dış Politikamız” konu başlığında Türkiye’nin dış politikada içinde bulunduğu teşkilatlar anlatılmıştır. Verilen okuma metninde Uluslararası Türk Kültürü

Teşkilatı (TÜRKSOY)'a gözlemci ülke olarak katılan ülkeler arasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de olduğu bilgisi yer almıştır.

Muğla ili Menteşe ilçesinde okullarda okutulmakta olan Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 190. sırasında) kurul kararıyla kabul edilen Ekoyay Yayıncılığa ait Hikmet Azer tarafından hazırlanan 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelendiğinde, “Türk Tarihinde Yolculuk” isimli ünite “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu”, “Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti” konu başlıklarına yer verildiği görülmüştür. İlgili konu başlıklarında Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi ve fetihleri anlatılarak haritalarla desteklenmiştir. Bu haritalarda Kıbrıs Adası' da gösterilmiştir. Aynı zamanda “Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti” konu başlığında verilen etkinlikte Kıbrıs'ında fethedilen topraklar arasında olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

İncelenen 7.sınıf ders kitabında “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde “Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler” konu başlığında bulunan “Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye Eserinde Kıbrıs” isimli haritada Akdeniz Limanları anlatılmış, Kıbrıs'a yer verilmiştir.

Sonuç olarak, incelenen 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, Kıbrıs hakkında verilen bilgiler detaylı değildir. Yalnızca ilgili haritalar üzerinde Kıbrıs'ın varlığı da gösterilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs hakkında herhangi bir konu başlığı ya da içeriğe rastlanmamıştır.

5.3. Öneriler

1. Barış Harekâtı'nda yaşananlara ışık tutan gazilerimiz ile Türkiye genelinde bir çalışma yapılarak, elde edilen veriler kayıt altına alınmalıdır.
2. Kıbrıs Gazileri, anaokulundan, üniversiteye kadar tüm okul ve sınıflara davet edilerek, yeni neslin bilinçlenmesi sağlanmalıdır.
3. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın lisansüstü öğrencileri tarafından tez konusu olarak çalışılması sağlanmalıdır.
4. Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilen değerler eğitimi çalışmalarında Kıbrıs

gazilerine ait anı ve görüşlere yer verilmelidir.

5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında yer alan duyarlılık değeri kapsamında öğrenciler gazileri evlerinde ziyaret etmelidir.

6. Kıbrıslı mücahitlerin ve Türk halkının öğrenciler ve gaziler ile bir araya gelmesi sağlanmalı, yardımseverlik ve dayanışma ile ilgili değerler eğitimi çalışmaları yapılmalıdır.

7. Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Kıbrıs ve Barış Harekatı'na yer verilmelidir.

8. Kıbrıs gazilerine Türkiye tarafından övünç duyulduğunun bir göstergesi olarak madalya ve beratları verilerek, gaziler ödüllendirilmelidir.

9. Gaziler günü etkinliklerinde öğrenciler ve Kıbrıs gazileri bir araya getirilmelidir. Çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir.

10. Kıbrıs gazilerini anlatan belgesel, sinema filmi sayısı arttırılmalı, insanlar teşvik edilmelidir.

11. Kıbrıs Barış Harekatı'nı ve gazilerimizi unutturmamak adına heykeller, büstler yapılmalıdır.

12. Kıbrıs gazilerini destekleyen sivil toplum kuruluşlarının sayısı arttırılmalıdır. Aynı zamanda yıllar geçse de gazilerimizin anılarını yad etmesi adına Kıbrıs'a gezi turlarına katılması sağlanmalıdır.

13. Kıbrıs'a geziler düzenlenmeli, öğrencilerin bu gezilere katılması teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıyeke, N., ve Adıyeke, N. (2014). Tarih boyunca Doğu Akdeniz'de Kıbrıs odaklı güç dengeleri. *Mülkiye Dergisi*, 28(242), 95-107. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/mulkiye/issue/242/91>
- Akmaral, K. (2004). *Kıbrıs Türkü'nü imhayı hedefleyen Akritas planı ve Annan'a dek uzanan planlar süreciyle Kıbrıs*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Alasya, H. F. (1977). *Kıbrıs tarihi*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Alasya, H. F. (1992). *Kıbrıs ve Rum-Yunan emelleri*. Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altan, Ü. (2010). *Kıbrıs sorunu çözüm sürecinde Annan planı: K.K.T.C. ve Kıbrıs Rum basınındaki yansımaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Apuhan, F. (2017). *1974 Kıbrıs barış harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs gazileri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Van.
- Ank, U. (2011). Kıbrıs krizi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 3-21. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/71869>
- Armaoğlu, F. (1997). *19. yüzyıl siyasi tarihi (1789-1914)*. Ankara: Türk Tarih Basımevi.
- Armaoğlu, F. (2018). *20. yüzyıl siyasi tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Arseven, A. D. (2001). Alan araştırma yöntemi (ilkeler, teknikler, örnekler) (4.Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Artuç, İ. (1989). *Kıbrıs' ta savaş ve barış*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. Dilek D. (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (ss. 4-40). Ankara: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
- Aydın, M. Z. (2012). *Ailede ahlak eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ayhan, B. (2012). *Samsun'daki Kıbrıs gazilerinin gözüyle 1974 Kıbrıs barış harekâtı üzerine bir sözlü tarih çalışması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Tokat.
- Azer, H. (2019). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitabı 7. sınıf*. Ankara: EkoyayYayıncılık.
- Baday, G. (2009). *1974 Kıbrıs barış harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs şehitleri ve gazileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kars.
- Banoğlu, N. A. (1974). *Kıbrıs dosyası*. İstanbul: Kervan yayınları.
- Bekarlar, F. (2006). *Kıbrıs sorununun doğuşu-Menderes dönemi Türk Yunan ilişkileri*. İstanbul: Arayış Yayın Ajans.

- Belen, M. (2010). *Jeopolitik ve jeostratejik açıdan Kıbrıs sorunu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknik Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gebze.
- Burhan, O. (2012). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin idari yapısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.
- Cerrahoğlu, Z. (1998). *Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak yapılan toplumlararası görüşmeler (1968-1990)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Civek, B. D. (2008). *Yeni sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programlarında vatandaşlık eğitimi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Coşkun, Y. (2015). 1974 Kıbrıs Barış Harekati'nin Türk-İngiliz ilişkilerine etkileri. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(22), 449-462. doi:10.14225/Joh729
- Çay, A. (1989). *Kıbrıs'ta kanlı Noel – 1963*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çetin, N. (2016). Millî Mücadele'de Kıbrıs Türk kamuoyu. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 3(7), 117-132.
- Çetiner, A. C. (2007). *Kıbrıs barış harekâtında kara muharebeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyonkarahisar.
- Çevikel, N. (2006). *Kıbrıs'ta Osmanlı mirası*. İstanbul: 47 Numara Yayınları
- Çiçek, K. (2002). *Kıbrıs*, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi XXV, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 374.
- Çivi, H. (2004). *Dünü ve bugünü ile Kıbrıs*. İstanbul: Nobel Yayın
- Çoban, O., ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Çopur, İ. (2014). *1974 Kıbrıs barış harekâtı ve anılar*. İstanbul: Kastaş Yayınları
- Demircioğlu, İ., ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29185/312508>
- Dere, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (2005 ve 2017) Sözlü Tarih. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(219), 33-56. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/39923/473274>
- Doğan, H. H. (2004). Kıbrıs'ın kiraya verilmesi: Tarihsel süreci ve Türk dış politikası gündemine yeniden taşınması. Kalaycı, İ. (ed.). *Kıbrıs ve geleceği içinde* (ss. 359-380). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (ss. 15-46). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Doğanay, A. (2009). Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 15-46). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Durmaz, F. (2015). 93 Harbi'nde büyük güçlerin politikaları ve Osmanlı Devleti'ne etkileri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 103-122. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/pub/kusbd/issue/19381/205628>
- Dündar, R. (1998). *Kıbrıs Beylerbeyliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Malatya.
- Dündar, Ş. (2018). Sosyal bilgilerde içerik ve temel kavramlar. Çalışkan, H. ve Kılcan, B. (ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 14-52). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Egeli, S. (1991). *Kıbrıs Cumhuriyeti nasıl yıkıldı*. İstanbul: Kastaş Yayınları
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eroğlu, H. (1975). *Kıbrıs uyuşmazlığı ve Kıbrıs barış harekâtı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Erol, H. (2014). *Kıbrıs politikalarında lider Rauf Denktaş'ın rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: İstanbul.
- Gazi Ali GÖK ile Mülakat (19.10.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Cahit ERBAŞ ile Mülakat (30.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Celal DOĞAN ile Mülakat (15.10.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Cemil DAŞGIN ile Mülakat (13.10.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Fayık KUNDAKÇI ile Mülakat (12.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Hamdi HELVACILAR ile Mülakat (30.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi İskender YILDIZ ile Mülakat (12.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Mehmet DURMAZ ile Mülakat (30.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Muzaffer ÇAYLI ile Mülakat (30.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Süleyman TOSUN ile Mülakat (30.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Yaşar ÖZER ile Mülakat (12.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazi Ziya KARAOĞLU ile Mülakat (12.11.2019 tarihinde yapılan görüşme)
- Gazioğlu, C. A. (2000). *Enosis çemberinde Türkler I-Bugünlere gelmek kolay olmadı*. Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Girgin, M. (2012). *Pedagojik değerler*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Göktuğ, G. (1990). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni hazırlayan nedenler*. Lefkoşa: Özel Baskı.
- Güngör, E. (1999). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hakeri, B. H. (1993). *Başlangıcından 1878'e dek Kıbrıs Tarihi*. Ankara: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Hasgüler, M. (2000). *Kıbrıs'ta enosis ve taksim politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İkizler, H. (2007). *Kıbrıs iki ulus iki devlet*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği yayınevi.
- İnalçık, H. (2009). *Devlet-i aliyye Osmanlı İmparatorluğu üzerine araştırmalar-1*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İsmail, S. (1992). *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğuşu-çöküşü ve unutulmayan yıllar (1964-1974)*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- İsmail, S. (1998) *150 soruda Kıbrıs*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36197/407034>
- Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(1), 1-10. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss/issue/40047/482785>
- Karpat, K. (2012). *Türk dış politikası tarihi*. Ankara: Timaş yayınları.
- Kaya, M. (2013). *Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: Amaç, içerik, uygulama*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Kaymakçı, S. (2009). Yeni Sosyal Bilgiler Programı neler getirdi?. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Reşat Genç'e Armağan Özel Sayısı, 1530-1545. Erişim adresi https://www.researchgate.net/publication/303812972_YENI_SOSYAL_BILGILER_PROGRAMI_NELER_GETIRDI
- Koç, R. (2006). *Kıbrıs basınında Kıbrıs olayları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Koç, S. (2005). *Dünden bugüne Kıbrıs sorunu ve stratejik yaklaşımlar*. İstanbul: IQKültür Sanat Yayıncılık.
- Kodal, T. (2013). Kıbrıs sorununun çözümü konusunda bilinmeyen bir kaynak: Prof. Dr. Nihat Erim'in Başbakan Adnan Menderes'e sunmuş olduğu rapor. *Belgi Dergisi*, 1(6), 771-801. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belgi/issue/35043/388749>
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Küçük, C. (2017). *1974 Kıbrıs barış harekâtında yer alan Vanlı gaziler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Van.
- Livaneli, Z. (2004). *Kıbrıs: Dün, bugün, yarın*. İstanbul: Nobel Yayın.
- Manisalı, E. (2003). *Avrupa kışkırcısında Kıbrıs*. İstanbul: Derin yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*.
- Mütercimler, E. (2004). *Satılık ada Kıbrıs barış harekâtının bilinmeyen öyküsü*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayıncılık.

- Oğuz Haçat, S., ve Demir, F. (2018). Sosyal bilim disiplinlerine göre 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 2(2), 27-56. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/pub/sbyy/issue/42032/478412>
- Önalp, E. (2010). *Geçmişten günümüze Kıbrıs*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Örek, Y. (2010). *Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi gerçekleri*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Öymen, O. (2014). Kıbrıs'ın dünü ve bugünü. *Mülkiye Dergisi*, 28(242), 73-83. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/pub/mulkiye/issue/242/915>
- Özakman, T. (2012). *Çılgın Türkler Kıbrıs*. İstanbul: Bilgi yayınevi.
- Özarslan, B. B. (2007). *Uluslararası hukuk açısından Kıbrıs sorunu*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Özersay, K. (2002). *Kıbrıs sorunu hukuksal bir inceleme*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. Öztürk, C. (ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, (s. s 1-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürkmen, A. (1998). Sözlü tarih'in yerel tarih araştırmalarına katkısı. *Yerel Tarih Yarışma Dergisi*, 1(1), 12-15.
- Safran, M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 11-30). Ankara: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.
- Sakin, S., ve Dokuyan, S. (2013). *Kıbrıs ve 6-7 eylül olayları (Menderes ve Zorlu'nun tarihi snavi)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sömek, E. (2012). *Kıbrıs Türk'ünün milli mücadelesi*. İstanbul: Bizim kitaplar yayınevi.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, E. (2019). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitabı 5. sınıf*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Şahin, G. (2012). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sürecinde Türk kamuoyu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Şenyol, C. (2018). *Muğla Kıbrıs gazilerine göre Kıbrıs Barış Harekâtı ve sosyal bilgiler öğretimindeki yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Muğla.
- Şimşir, Ö. K. (2014). *Kıbrıs tarihi ve önemi konusunun sosyal bilgiler ders kitaplarındaki yeri ile ilgili analiz çalışması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Muğla.
- Tarakçı, M. (2010). *Kıbrıs barış harekâtı*. İstanbul: Hiperlink Yayınevi.

- Tay, B. (2017, Haziran). *2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırılması*. VI. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuştur, Eskişehir.
- Tenşi, M. (2018). *Kıbrıs barış harekâtı*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Tolgay, A. (1993). *Kanlı Noel: Kıbrıs Türkü'nün ateşle sınavı*. İstanbul: Kaştaş Yayınları.
- Toluner, S. (1977). *Kıbrıs uyuşmazlığı ve milletlerarası hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tosun, R. (2001). Kıbrıs meselesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 95-107. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23743/252916>
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2019). Değer. Erişim adresi <http://www.tdk.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2019). Gazi. Erişim adresi <http://www.tdk.gov.tr>
- Uçarol, R. (1995). *Siyasi tarih (1789-1994)*. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Üçler, E. (2014). *35. yılında Kıbrıs deniz çıkartmasının iç yüzü Kıbrıs çıkartması*. İstanbul: Yeniyüzyıl Yayınları.
- Vatansever, M. (2012). Kıbrıs sorununun tarihinin gelişimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 1487-1530. Erişim adresi <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-12-ozel/3kamu/9mugevatansever.pdf>
- Yalçın, E. (2016). Kıbrıs'ta Türk mukavemet teşkilatı ve Kıbrıs. *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 58(1), 279-301. Erişim adresi <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/2117/21906.pdf>
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR*, 501-512. Erişim adresi <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000072921/5000067145>
- Yıldırım, A., ve Simsek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 7. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, C., Özkan, F., Kaplan, S., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitabı 6. sınıf*. Ankara: MEB Yayınları.
- Yıldırım, M. (2004). *Bütün yönleriyle 1974 Kıbrıs barış harekâtı*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kütahya.
- Yılmaz, H. (2017). Kıbrıs barış harekâtı ve sonuçları. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (INJOSS)*, 6(1), 87-98. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inijoss/issue/33663/428016>
- Yılmaz, R. (2014). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde devletleşme süreci ve Türkiye (1974- 2012)*. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü: Ankara.
- Yiğit Yüksel, D. (2018). Kıbrıs'ta yaşananlar ve Türk mukavemet teşkilatı (1957-1964). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(98), 311-376. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/40613/489683>

EKLER

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Değerli Gaziler,

Aşağıdaki görüşme formunda ortaya çıkan sonuçlar yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bu çalışmanın amacı Denizli ve Muğla illerinde bulunan Kıbrıs Gazilerimizin, Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili yaşadıklarını birinci elden kaynak olarak ortaya çıkarmaktır. Sorulara vereceğiniz yanıtlar ses kayıt cihazı ile kaydedilecek, araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vermenizi rica ederim. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Naşide ŞİMŞEK TAŞ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Gazinin Adı, Soyadı:

Doğum Tarihi:

Memleketi:

Öğrenim Durumu:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağımızı nasıl öğrendiniz?
2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda görev yaptığınız birlik hangisidir?
3. Kıbrıs'ta toplam ne kadar süre buldunuz?
4. Kıbrıs'ta bulunduğunuz süre boyunca Rum halkı ile herhangi bir temasınız oldu mu?
5. Kıbrıs Barış Harekâtına katılmadan önce Enosis'i ve EOKA Örgütünü biliyor muydunuz?
6. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağımızı öğrendiğinizde neler hissettiniz?
7. Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında sizi etkileyen en önemli olay ne olmuştur?
8. Kıbrıs Barış Harekâtının önemi size göre nedir?
9. Barış harekâtı sonrasında yakın çevrenizde neler yaşadınız?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: ŞİMŞEK TAŞ, Naşide

Doğum Yeri ve Tarihi: Milas, 15.08.1991

Eposta: nasidesimsek26@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

2013

Yabancı Dil: İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

Öğretmen: Millî Eğitim Bakanlığı (2015- Halen)

YAYINLAR

Ekim 2019: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi ev sahipliğinde düzenlenen “2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresinde”, Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ ile **8.Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Öğrencilerin Tarihsel Merak Unsurlarının İncelenmesi** adlı bir bildiri sunmuştur. Sunulan bildiri kongrenin tam metin kitabında basılmıştır.